

พัฒนาการของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ.2527-2546

บทคัดย่อ
ของ
เกษม ไชยวงษ์

15 ก.พ. 2549

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ตุลาคม 2548

เกษม ไชยวงศ์. (2548). พัฒนาการของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2527-2546. สารนิพนธ์
กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาลินี ประเสริฐธรรม.

สารนิพนธ์ฉบับนี้ได้ศึกษาถึงพัฒนาการการอาชีวศึกษาของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2527-2546 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความเป็นมาของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี การดำเนินงาน พัฒนาการ และผลของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในช่วงเวลาดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่า การอาชีวศึกษาได้รับการพัฒนาเข้าสู่ระบบทวิภาคี เนื่องจากการอาชีวศึกษาของไทยประสบปัญหาจากการที่นักเรียน-นักศึกษาได้รับการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในสถานศึกษาเท่านั้น ทำให้ขาดประสบการณ์ตรงในการฝึกงานในสถานประกอบการ กรมอาชีวศึกษา จึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการนำเอาหลักสูตรระบบโรงเรียน-โรงงาน (Cooperation Education and Training) มาใช้กับสถานศึกษาการอาชีวศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ.2527 ใน กลางแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) และในแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) กรมอาชีวศึกษาได้ขยายหลักสูตรการศึกษาระบบโรงเรียนโรงงานเพิ่มมากขึ้น สามารถช่วยแก้ปัญหาในการขาดทักษะของนักเรียนนักศึกษาที่จะไปทำงานตามสถานประกอบการ ต่างๆ และแก้ปัญหาการว่างงานในระดับหนึ่ง

ใน พ.ศ.2535 ซึ่งอยู่ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) กรมอาชีวศึกษา ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรของระบบโรงเรียน-โรงงานมาเป็นระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training) โดยปรับปรุงโครงสร้างขององค์กร สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน เพื่อขยายโอกาสให้ ผู้เรียนในระบบอาชีวศึกษาทุกโรงเรียนมีโอกาสฝึกงานในสถานประกอบการ พร้อมกันนั้นในแผน พัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ยังได้ขยายโอกาสทางการศึกษาครอบคลุมไปถึงผู้ที่ ทำงานในสถานประกอบการ โดยนำอาจารย์ไปให้ความรู้ในสถานประกอบการต่าง ๆ ให้ผู้ที่ทำงานใน สถานประกอบการได้มีโอกาสรับการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อผลิตบุคลากรในสายอาชีวศึกษา ให้ตอบสนอง และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งยังสามารถพัฒนาคนให้ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอีกด้วย

Development of Dual Vocational Training, 1984-2003

AN ABSTRACT

BY

KASEM CHAIYAWONG

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in History

October 2005

Kasem Chaiyawong. (2005). *Development of Vocational Education in the Dual Vocational Training; 1984-2003*. Master's Project M.ed.(history). Bangkok : Graduate School. Srinakharinwirot University. Project Advisor : Assist Professor Malinee Praserttham.

This thesis studies the development of vocational education in Thailand during 1984-2003 by looking at the history of vocational education in the Dual Vocational Training, the development and the outcomes of the system.

It is found that the Dual Vocational Training was adopted because there had been many problems caused by students' lack of practicum experience in real workplaces since they had had their theoretical and practical education only in school. Hoping to solve these problems, The Department of Vocational Education implemented the school-factory system in vocational schools in 1984, in the middle of the vocational education development plan: 5th period (1982-1986). In the vocational education development plan: 6th period (1987-1991), the department implemented the school-factory curriculum in more schools, solving the problems of students' lack of working skills and unemployment to a certain degree.

In 1992, the early of the 7th period of the plan (1992-1996), the Department of Vocational Education changed the school-factory system into Dual Vocational Training by organizational restructuring, creating cooperation between the government and private sectors in order to give students in every vocational school opportunity to do practicum in a workplace. In the 8th period of the plan (1997-2001), more opportunity was extended to employees who were already working by sending teachers to train them at their workplaces, raising the level of their education in order to produce vocational personnel and staff to serve the demand of Thailand's economic changes and to keep up with technological advancement.

พัฒนาการของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ.2527-2546

สารนิพนธ์
ของ
เกษม ไชยวงษ์

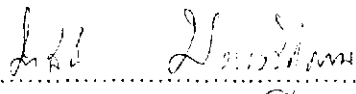
เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ตุลาคม 2548

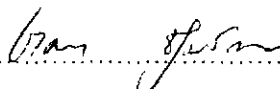
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง พัฒนาการของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ.2527-2546 ของ เกษม
ไชยวงศ์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

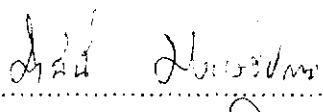
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

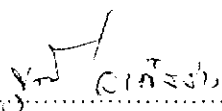

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม)

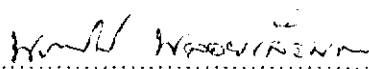
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ)

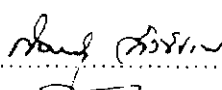
คณะกรรมการการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุวดี วงศ์สว่าง)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสง)

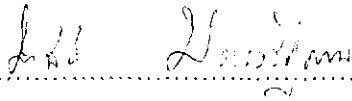
อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา สังข์เกษม)

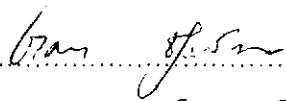
วันที่ 12 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2548

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง พัฒนาการของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ.2527-2546 ของ เกษม
ไชยวงศ์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

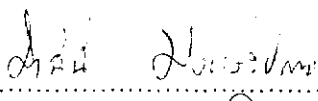
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

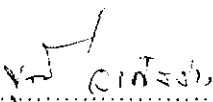

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม)

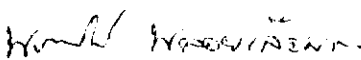
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ)

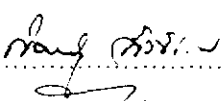
คณะกรรมการการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุวดี วงศ์สว่าง)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสง)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา สังข์เกษม)
วันที่ 15 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2548

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงของคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรมที่กรุณาช่วยเหลือให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุวดี วงศ์สว่าง ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสง กรรมการสอบปากเปล่าที่กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา แนวคิดในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์นี้ให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับบิดา มารดาและพี่สาว ที่คอยห่วงใยและเป็นกำลังใจอย่างดีเสมอมา

ขอขอบคุณพี่มาลี ทักษะกรวงศ์ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด เพื่อนร่วมงานทุกคนที่ให้คำปรึกษาสนับสนุนแนะนำเป็นอย่างดี และน้องศรุตม์ เพชรสกุลวงศ์ ที่ช่วยพิมพ์และตรวจสอบแก้ไขสารนิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สารนิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการอาชีวศึกษาในอนาคตต่อไป

เกษม ไชยวงษ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
วิธีการดำเนินการศึกษา.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
แหล่งข้อมูล.....	5
2 พัฒนาการของการอาชีวศึกษา ระหว่าง พ.ศ.2411-2524.....	6
การศึกษาวិชาชีพ พ.ศ. 2411-2479.....	7
การอาชีวศึกษา พ.ศ. 2480-2503.....	11
การอาชีวศึกษา พ.ศ. 2503-2514.....	13
การดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519).....	16
พัฒนาการของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524).....	20
จุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524).....	21
การดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524).....	24
ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524).....	28
3 พัฒนาการของการอาชีวศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2525-2534.....	34
พัฒนาการของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529).....	34
ความเป็นมาของการอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงาน.....	35
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชำนานาญงานระบบโรงเรียน-โรงงาน.....	36
โครงสร้างของการจัดการเรียนระบบโรงเรียน-โรงงาน.....	38
การจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานในการพัฒนากำลังคน.....	39
ตัวอย่างการดำเนินงานตามโครงการระบบโรงเรียน-โรงงาน.....	40

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
3 (ต่อ)		
	ผลการดำเนินงานของการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา	
	ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529).....	43
	ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 5	
	(พ.ศ. 2525-2529).....	47
	พัฒนาการของการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6	
	(พ.ศ. 2530-2534).....	48
	นโยบายการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6	
	(พ.ศ. 2530-2534).....	48
	เป้าหมายของการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6	
	(พ.ศ. 2530-2534).....	50
	การดำเนินงานของการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 6	
	(พ.ศ. 2530-2534).....	50
	ผลการดำเนินงานของการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 6	
	(พ.ศ. 2530-2534).....	54
	ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 6	
	(พ.ศ. 2530-2534).....	56
4	พัฒนาการของการอาชีวศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2535-2546.....	59
	พัฒนาการของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา	
	ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539).....	59
	วัตถุประสงค์ เป้าหมายและนโยบายของแผนพัฒนาอาชีวศึกษา	
	ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539).....	59
	การดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)	
	ภายใต้ระบบทวิภาคี.....	63

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ผลการดำเนินงานของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539).....	72
ปัญหาและอุปสรรคของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539)....	73
พัฒนาการของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8	
(พ.ศ. 2540–2544).....	74
วัตถุประสงค์ นโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544).	75
การดำเนินงานตามนโยบายในแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8	
(พ.ศ. 2540–2544).....	78
ผลของการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8	
(พ.ศ. 2540–2544).....	83
ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินนโยบายแผนพัฒนาอาชีวศึกษา	
ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544).....	85
การปรับปรุงโครงสร้างของการอาชีวศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2545-2546.....	86
การปรับปรุงหลักสูตรการอาชีวศึกษาของกรมอาชีวศึกษา.....	86
นโยบายกรมอาชีวศึกษาในการปฏิรูปการศึกษาของการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2546..	88
การปรับปรุงโครงสร้างของกรมอาชีวศึกษา.....	89
5 สรุป.....	95
บรรณานุกรม.....	98
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	103

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 สรุปสถิติสถานศึกษา ครู นักเรียน พ.ศ. 2495-2502.....	13
2 จำนวนนักเรียนอาชีวศึกษาทุกประเภทตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519).....	18
3 การเพิ่มของจำนวนสถานศึกษาที่เปิดสอนในแผนกต่าง ๆ ตามแผนพัฒนา อาชีวศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519).....	19
4 การขยายปริมาณการรับนักเรียนเพื่อศึกษาต่อในระดับวิชาชีพชั้นสูง แผนกคหกรรมตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4.....	27
5 เปรียบเทียบนโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529).....	30
6 การผลิตนักศึกษาระดับ ปวช. ปวส. และ ปวท. ระหว่าง พ.ศ. 2527-2529.....	41
7 จำนวนนักเรียนนักศึกษาเปรียบเทียบในแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะ 5 และผลการดำเนินการตามระดับการศึกษา.....	43
8 จำนวนนักเรียนนักศึกษาเปรียบเทียบในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 และผลการดำเนินงานตามประเภทวิชา.....	45
9 เปรียบเทียบจำนวนประชาชนที่รับบริการฝึกวิชาชีพจากโรงเรียนสารพัดช่างตามแผน และผลการดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5.....	46
10 เปรียบเทียบเป้าหมายจำนวนนักเรียนนักศึกษาระดับ ปวช. ปวส. และ ปวท. ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 กับผลที่สามารถดำเนินการได้.....	51
11 เป้าหมายจำนวนนักเรียนนักศึกษา แยกตามหลักสูตรในแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539).....	60
12 เป้าหมายจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาแยกตามประเภทวิชา ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539).....	61

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง

หน้า

13	สรุปจำนวนสถานศึกษา สถานประกอบการ และจำนวนนักเรียน แยกตามสาขา ที่เปิดสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประจำปีการศึกษา 2538-2540.....	67
14	ปัญหาและแนวทางแก้ไขของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในด้านสถานศึกษา.....	68
15	ปัญหาและแนวทางแก้ไขของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในด้านสถานประกอบการ...	70
16	ปัญหาและแนวทางแก้ไขของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีด้านผู้ปกครองและนักเรียน..	71
17	เป้าหมายจำนวนนักเรียน นักศึกษาในแผนอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544) ระบบทวิภาคี ของกรมอาชีวศึกษา.....	77
18	จำนวนสถานศึกษา สถานประกอบการและนักเรียน ในโครงการอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคี ปีการศึกษา 2545.....	80
19	จำนวนนักเรียน-นักศึกษาในระบบทวิภาคี ประจำปีการศึกษา 2545 จำแนกตามกองสถานศึกษาและระดับ.....	80
20	จำนวนนักเรียนนักศึกษาระบบทวิภาคีประจำปีการศึกษา 2545 แยกตามประเภทวิชา...	81

บัญชีแผนภูมิ

แผนภูมิ

หน้า

1 โครงสร้างการแบ่งส่วนราชการของสำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.....	93
--	----

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า ดังนั้นหลังจากที่มีการปฏิรูปการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงโครงสร้างด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนโดยเฉพาะการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา จุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะและความชำนาญในวิชาชีพสูงขึ้นและเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจซึ่งนอกจากการอ่านและเขียนได้แล้วผู้เรียนยังสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพให้ก้าวหน้าต่อไป¹ ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้โปรดให้พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) เสนาบดีกระทรวงธรรมการ จัดทำประมวลโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 โดยกำหนดให้มีการศึกษาพิเศษที่สอนวิชาชีพเฉพาะให้มีความชำนาญ เช่น วิชาครู วิชาช่าง วิชาหัตถกรรม และวิชาค้าขาย เป็นต้น²

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น รัฐบาลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาให้เข้ากับเศรษฐกิจสมัยใหม่ในระบบทุนนิยม ดังนั้นในปลาย พ.ศ. 2479 กระทรวงธรรมการจึงได้ประกาศแผนการศึกษาชาติ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนต้องได้รับการศึกษาและทำหน้าที่พลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างมาก กล่าวคือรัฐบาลได้จัดการศึกษาทั้งด้านสามัญและการศึกษาอาชีพ โดยมุ่งจัดการศึกษา 3 ด้านให้กับการศึกษาสามัญและการศึกษาอาชีพ คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา และพลศึกษา สำหรับผู้ที่ศึกษาสายอาชีพจะต้องศึกษาสายสามัญก่อน การศึกษาอาชีพมีการแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ การศึกษาอาชีพขั้นต้นรับจากผู้จบประถมศึกษาปีที่ 4 การศึกษาอาชีพขั้นกลางรับจากผู้จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.1 ปัจจุบัน) และการศึกษาอาชีพขั้นสูงรับจากผู้จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.3 ปัจจุบัน) โดยที่รัฐบาลพยายามส่งเสริมให้การศึกษายาชีพแพร่หลายอย่างรวดเร็วเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ รัฐบาลจึงกำหนดให้โรงเรียนศึกษาอาชีพขั้นต้นที่จัดตั้งแล้วรับนักเรียนสายอาชีพระดับชั้นต้นและกลางเข้าเรียนโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน และยังให้เงินอุดหนุนนักเรียนโรงเรียนเกษตรกรรมเป็นค่ากินอยู่ประจำที่โรงเรียน สำหรับ

¹ วุฒิชัย มูลศิลป์. (2542). *เมื่อเริ่มปฏิรูปการศึกษา สมัยรัชกาลที่ 5-รัชกาลที่ 7*. หน้า 83.

² อุทัย ภูริพัฒน์. (2536). *การอาชีวศึกษาในอนาคตของสถานศึกษาในสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา*.

นักเรียนสายอาชีพประเภทอื่นได้จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอ ส่วนนักเรียนสายอาชีพชั้นสูงได้จัดเก็บค่าเล่าเรียนพอสมควรเป็นการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายของโรงเรียน

สำหรับการจัดตั้งโรงเรียนสายอาชีพในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้พิจารณาตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของจังหวัดนั้น ๆ โดยพิจารณาพื้นฐานการประกอบอาชีพและจำนวนประชากรของแต่ละจังหวัด

ใน พ.ศ. 2480 กระทรวงธรรมการได้จัดทำโครงการฝึกหัดครูสายอาชีพขึ้นเพื่อเตรียมเปิดโรงเรียนใน พ.ศ. 2481 เพื่อปลูกฝังอาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่โดยเลือกวิชาชีพที่เห็นว่ามีผู้ประกอบการมากและสามารถเลี้ยงตัวได้ เช่น ช่างทอผ้า ช่างเย็บเสื้อผ้า ช่างไม้ ช่างเหล็ก และช่างโลหะ เป็นต้น โดยคัดเลือกครูประจำบาลที่ราชอาณาจักร จำนวน 600 คนเข้ามาอบรมในกรุงเทพฯ เช่น วิชาช่างไม้อบรมที่โรงเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวาย เป็นต้น¹

ใน พ.ศ. 2484 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2484 โดยระบุว่า กระทรวงธรรมการเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงศึกษาธิการและตั้งกรมอาชีวศึกษาขึ้นดูแลสายอาชีพแทนกรมวิชาการ² ดังนั้นกรมอาชีวศึกษาในฐานะหน่วยงานที่จัดการอาชีวศึกษาโดยตรง จึงได้พยายามปรับปรุงหลักสูตรอาชีวศึกษาที่มุ่งเน้นความสามารถทางด้านปฏิบัติเป็นต้นมา โดยการให้ภาคเอกชนหรือสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาในลักษณะของความร่วมมือ (Cooperative Education and Training) ระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่กำหนดให้นักเรียนเรียนภาคทฤษฎีกับสถานศึกษาและฝึกภาคปฏิบัติที่สถานประกอบการ หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วนักศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพซึ่งสามารถทำงานในสถานประกอบการหรือประกอบวิชาชีพอิสระได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมอีก รวมทั้งสามารถนำวุฒิการศึกษาไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ใน พ.ศ. 2527 อันเป็นสมัยที่นายบรรจง ชูสกุลชาติเป็นอธิบดีกรมอาชีวศึกษาได้มีการนำเอาแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) มากำหนดเป็นคำขวัญของกรมอาชีวศึกษา คือ "ทักษะเยี่ยม เปี่ยมคุณธรรมล้ำเลิศวิชา และใช้เวลาให้เกิดคุณ" และกำหนดแนวนโยบายของสถานศึกษาโดยให้สถานศึกษาจัดการศึกษาแบบอาชีว

¹เจริญศรี เจริญวัฒน์. (2526). นโยบายเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาของไทย ระหว่าง พ.ศ.2475-2503. หน้า 121.

²อุทัย ภูริพัฒน์. (2536). การอาชีวศึกษาในอนาคตของสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา. หน้า 25.

ศึกษาครบวงจร คือ ผลิตได้ จำหน่ายได้ จัดการได้ บริโภคได้ ทำให้สถานศึกษาต้องร่วมมือกับชุมชน และสถานประกอบการมากขึ้นและกรมอาชีวศึกษาได้เรียกระบบการเรียนการสอนนี้ว่าระบบโรงเรียน-โรงงาน¹

ระยะแรก ใน พ.ศ. 2527 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานนำร่องของระบบโรงเรียน-โรงงาน และดำเนินการทดลองฝึกช่างชำนาญงาน ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมตามโครงการความร่วมมือระหว่างกรมอาชีวศึกษา สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสถานประกอบการ เช่น ทดลองจัดอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงานที่วิทยาลัยเทคนิคท่าหลวงซีเมนต์ไทยอนุสรณ์ สาขาวิชาช่างซ่อมบำรุงโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ซึ่งก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

ระยะที่สอง ใน พ.ศ. 2534 กรมอาชีวศึกษาได้มีนโยบายขยายการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบใหม่นี้ไปสู่ประเภทวิชาชีพอื่น ๆ เช่น ประเภทเกษตรกรรม ประเภทคหกรรม เป็นต้นและใน พ.ศ. 2535 กรมอาชีวศึกษาเห็นสมควรให้เปลี่ยนชื่อจาก "การจัดอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน – โรงงาน" เป็น "การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training)" ดังนั้นตั้งแต่ พ.ศ. 2535 จึงมีสถานศึกษาเข้าร่วมโครงการ 13 แห่ง เป็นวิทยาลัยเทคนิค 9 แห่ง วิทยาลัยอาชีวศึกษา 2 แห่ง วิทยาลัยเกษตรกรรม 1 แห่ง วิทยาลัยสารพัดช่าง 1 แห่ง รวมช่างฝึกหัดทั้งสิ้น 880 คน และสถานประกอบการ 188 แห่ง นักเรียนที่จบการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรผู้ชำนาญงานสาขาที่เปิดสอน เช่น ช่างซ่อมบำรุงอุตสาหกรรม ช่างพลาสติก ช่างพิมพ์ ช่างเครื่องมือตัด ช่างยนต์ การโรงแรม โคนม ประมงน้ำจืด และหัตถกรรมเครื่องหวาย เป็นต้น²

ระยะที่สาม ใน พ.ศ. 2538 กรมอาชีวศึกษาได้จัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และได้แบ่งการจัดการศึกษาเป็นระบบปกติกับระบบทวิภาคี ระบบปกติเป็นระบบที่มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติในสถานศึกษา ส่วนระบบทวิภาคีเป็นระบบที่มีการสอนภาคทฤษฎีในสถานศึกษาและภาคปฏิบัติในสถานประกอบการหรือสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่สถานประกอบการ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกระบบ และวิธีการเรียนได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับประเทศไทยนี้ได้ให้การสนับสนุนโครงการช่วยเหลือในระยะที่สามนี้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2538-2542 จึงสามารถรับนักศึกษาได้หลายสาขาตามความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา และใน พ.ศ. 2546 กรมอาชีวศึกษาได้เปลี่ยนชื่อ

¹อุทัย ภูริพัฒน์. (2536). การอาชีวศึกษาในอนาคตของสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา

หน้า 33.

²มาลี ทักชะกรวงศ์. (2546). การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับการปฏิรูปอาชีวศึกษา.

หน้า 14.

เป็นสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยมีการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นแนวทางในการดำเนินงาน¹

สำหรับการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากหลายฝ่าย เพราะการจัดการศึกษาในระบบทวิภาคีนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สถานประกอบการ และสถานศึกษา ทำให้การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคีของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ โดยขยายการจัดการศึกษาดังกล่าวไปทั่วทุกจังหวัดตามสภาพความพร้อมของแต่ละสถานศึกษาที่มีสถานประกอบการในท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการ²

ตามทีมนายกรัฐมนตรี (พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร) ได้มีนโยบายที่จะนำประเทศเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ภายใน 10 ปี อันเป็นทิศทางที่ภาครัฐและเอกชนจะต้องเตรียมความพร้อมในทุกด้านเพื่อสนับสนุนและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของประเทศในการนำประเทศเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ประเทศไทยจำเป็นต้องกำหนดนโยบายที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันซึ่งจำเป็นต้องมีกำลังคนที่มีคุณภาพและสมรรถนะสูงที่จะยกระดับคุณภาพการผลิตให้สูงขึ้นจึงถือว่าการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะยกระดับผลิตภณท์ให้มีคุณภาพสูงพอที่จะแข่งขันกับต่างประเทศได้สมดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนั้นผู้ทำการวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีดังกล่าวและอาจจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาเรื่องนี้ต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของการอาชีวศึกษาไทยก่อนมีการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
2. เพื่อศึกษาถึงการดำเนินงานและพัฒนาการของการอาชีวศึกษาไทยระบบทวิภาคีระหว่าง พ.ศ. 2527–2546
3. เพื่อศึกษาผลของพัฒนาการของการอาชีวศึกษาไทยระบบทวิภาคี ระหว่าง พ.ศ. 2527–2546

¹กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). กฎกระทรวงเรื่องแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. หน้า 1.

²อุทัย ภูริพัฒน์. (2536). การอาชีวศึกษาในอนาคตของสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา. หน้า 33–34.

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของการอาชีวศึกษาไทยก่อนมีการจัดการอาชีวศึกษา
ระบบทวิภาคี
2. ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานและพัฒนาการของการอาชีวศึกษาไทยระบบทวิภาคี
ระหว่าง พ.ศ. 2527-2546
3. ทำให้ทราบถึงผลของพัฒนาการของการอาชีวศึกษาไทยระบบทวิภาคี ระหว่าง
พ.ศ. 2527-2546

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยศึกษาเรื่องพัฒนาการของอาชีวศึกษาไทยระบบทวิภาคี ระหว่าง พ.ศ. 2527-2546

วิธีการดำเนินการศึกษา

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นรอง และนำมาศึกษาวิเคราะห์โดยใช้
วิธีการทางประวัติศาสตร์ แล้วจึงนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training) หมายถึง การจัดการ
ศึกษาให้แก่เยาวชนโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการตามความต้องการ
ของสถานประกอบการ¹

แหล่งข้อมูล

- ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี รู้จักกันในกรมอาชีวศึกษาว่า "ระบบโรงเรียน-โรงงาน" หรือการจัด
การอาชีวศึกษาในลักษณะของความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ (Cooperation Education
and Training) โดยมีลักษณะของการจัดแผนฝึกอาชีพดังนี้คือ

1. การจัด Day Release คืออยู่ในสถานศึกษา 1-2 วัน และอยู่ในสถานประกอบการ 3-4 วัน
2. การจัดเป็นเทอม คือ 1 เทอมอยู่ในสถานศึกษา 1 เทอมอยู่ในสถานประกอบการ
3. การจัดเป็นปีการศึกษา คือ 1 ปีการศึกษาอยู่ในสถานศึกษา และ 1-2 ปีการศึกษาอยู่ในสถานประกอบการ

บทที่ 2

พัฒนาการของการอาชีวศึกษาระหว่าง พ.ศ.2411-2524

คำว่า "อาชีวศึกษา" หมายถึงการศึกษาเพื่อเตรียมบุคลากรด้านฝีมือโดยใช้กระบวนการฝึกฝน หรือฝึกอบรมเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติ สามารถปฏิบัติงานเพื่อประกอบสัมมาชีพ และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข¹ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการศึกษเกี่ยวกับวิชาชีพในประเทศไทย นั้นมีมานานแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1800-1921) นอกเหนือจากการเกษตรกรรมแล้ว การศึกษา วิชาชีพในสมัยนี้ได้ใช้วิธีการถ่ายทอดกันภายในครอบครัว เช่น งานช่างทอง งานช่างไม้ งานช่างเหล็ก เป็นต้น นอกจากนั้นในสมัยนี้ยังมีงานศิลปะต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นได้แก่ วัดวาอาราม สระน้ำ พระพุทธรูป เครื่องถ้วยชามสังคโลก ฯลฯ งานอาชีพต่าง ๆ เหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดจากบิดามารดาไปสู่บุตรหลาน ส่วนผู้หญิงมักจะได้รับ การอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับงานบ้าน การทอผ้า การประกอบอาหาร ฯลฯ (พ.ศ. 1893-2310) การศึกษาเกี่ยวกับอาชีพเป็นการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดในวงศ์ตระกูล ส่วนผู้หญิงได้ ศึกษาวิชาการเย็บปักถักร้อย การประดิษฐ์ดอกไม้ การทำอาหาร โดยเฉพาะพวกฝรั่งต่างชาติได้นำวิชา การทำอาหารแปลกๆ เข้ามาเผยแพร่ในสมัยนี้ด้วย

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการก่อสร้างปราสาทราชวังและป้อมปราการต่าง ๆ จึงมีการรวบรวมช่างฝีมือเพื่อใช้ในการก่อสร้างซึ่งเรียกว่าช่างสิบหมู่ประกอบด้วย ช่างเขียน ช่างปั้น ช่างแกะ ช่างปูน ช่างกลึง ช่างหุ่น ช่างหล่อ ช่างบุ ช่างรัก และช่างสลัก ทำให้การศึกษาศิลปะในสมัยนี้เริ่มก่อ กำเนิดขึ้นจากความสำคัญของช่างนั่นเอง คนไทยในสมัยนี้ได้ประกอบอาชีพช่างสิบหมู่เป็นอาชีพอิสระ โดยถ่ายทอดวิชาชีพรอบครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ เช่น ช่างถม ช่างทอง ช่างแกะ ช่างปั้น เป็นต้น รวมทั้ง วิชาแพทย์แผนโบราณ ซึ่งเรียนกันในหมู่วงศ์ตระกูลและท้องถิ่น เป็นมรดกตกทอดกันมา นอกจากนั้น ในเมืองหลวงยังมีแหล่งสำหรับการฝึกและประกอบอาชีพซึ่งยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ เช่น ถนนดินสอ ถนนตรีทอง บ้านบาตร บ้านช่างหล่อ เป็นต้น จนกระทั่งประเทศไทยเริ่มมีการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนตามแบบอย่างต่างประเทศในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเริ่มมีโรงเรียน เปิดสอนวิชาชีพขึ้น

¹กลุ่มงานวิจัยและประเมินผล กองแผนงาน กรมอาชีวศึกษา. (2545). รายงานการประเมินผลการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีประจำปีงบประมาณ 2545. หน้า 9.

1. การศึกษาวิชาชีพ พ.ศ. 2411-2479

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทำการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีสาเหตุอันเนื่องมาจากการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก การเผยแพร่ความคิดของชาวตะวันตกและประสบการณ์ของพระองค์เองจากการเสด็จต่างประเทศ รวมทั้งความต้องการบุคคลที่มีความรู้เพื่อมารับราชการ ทำให้การศึกษาของไทยเข้าสู่ระบบโรงเรียนเป็นครั้งแรก ดังนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาวิชาชีพได้ถูกนำเสนอขึ้นโดย พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ซึ่งได้ส่งเรื่อง "ความเห็นที่จะจัดตั้งการศึกษาศิลปศาสตร์ เพื่อการบำรุงทางเลี้ยงชีพของมหาชน" จากประเทศอังกฤษเข้ามาถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. 2441 ท่านได้อธิบายเกี่ยวกับการศึกษาศิลปศาสตร์ว่า เป็นการศึกษาที่จะสอนให้ประชากรทั่วทั้งหลายอันไม่มีงาน และเที่ยวเตร่ร่อนไปไม่รู้ทางที่จะทำมาหากินนั้น ได้รอบรู้วิธีและทางทำมาหาเลี้ยงชีพและชักจูงใจให้มีความขยันขันแข็ง หลีกเลี้ยงทางที่หันเหไปในที่ไม่ชอบ และฝึกหัดฝีมือให้ชำนาญการหัตถโกศล เป็นต้น¹ วิชา ศิลปศาสตร์ที่จะฝึกหัดตามโครงการนี้จำแนกออกเป็น 3 จำพวก คือ²

1. หัตถกรรม ได้แก่การช่างต่าง ๆ คือช่างไม้ ช่างเหล็ก ช่างสลัก ช่างแกะ ช่างปั้น ช่างเหล็ก ช่างชักรูป การทำอิฐ การต่อเรือ การปลูกเรือน ช่างทาสี ช่างฟอกหนัง ช่างเย็บหนัง ช่างปิดทอง ช่างตัดเสื้อ

2. กสิกรรม การเพาะปลูก สอนการทำไร่ ทำนา ทำสวน การประสมดิน ใช้น้ำ และรู้จักการปฏิบัติบำรุงพืชพันธุ์ไม้ให้บริบูรณ์ และออกงามได้ประโยชน์เต็มที่

3. คฤหกิจ สอนการเรือน ปั่นฝ้าย ทอผ้า เย็บปักถักร้อย ทำอาหาร จัดเห้ายเรือน ร้อยดอกไม้ ทำขนมต่าง ๆ สำหรับขาย

โรงเรียนฝึกอาชีพหรือที่พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ เรียกว่า "ศิลปศาสตร์ศึกษาสถาน" มีหน้าที่ 3 ประการ คือ 1.ฝึกหัดคนให้ชำนาญ 2.จัดการขายสิ่งของที่นักเรียนผลิตและ 3.ทำบัญชีนักเรียน เป็นศูนย์กลางจัดหางานแนะนำไปในที่ต่าง ๆ สำหรับการจ้างงานและการค้าขาย จากโครงการดังกล่าวจะเห็นว่าท่านมองเห็นการณ์ไกลที่จะทำนุบำรุงการอาชีพของพลเมืองไทย แต่อย่างไรก็ดีความเห็นนี้ไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควร อาจจะเป็นเพราะในเวลานั้น ความสนใจอยู่ที่การเร่งรัดที่จะขยายการศึกษาออกไปในวงกว้างก่อน ใน พ.ศ. 2448 เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ ได้นำคำกราบบังคมทูลปรึกษาเกี่ยวกับการศึกษาในอนาคตโดยกราบบังคมทูลเสนอให้จัดการศึกษาออกเป็น 2 แผนก คือ การศึกษาสำหรับราษฎรทั่วไปที่

¹ ฤทธิชัย มูลศิลป์. (2540). การปรับตัวของไทยและจีนในสมัยจักรวรรดินิยมใหม่. หน้า 141.

² กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524). หน้า 3.

จะเรียนรู้เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีต่อไป กับการศึกษาเพื่อไปประกอบอาชีพเฉพาะอย่าง เช่น การช่าง การค้าขาย เป็นต้น คำกราบบังคมทูลนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรึกษากับสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ แต่ผลในทางปฏิบัติไม่มีอะไรคืบหน้านัก เนื่องจากทรงพระประชวรและแพทย์กราบบังคมทูลให้ไปรักษาพระองค์ในยุโรป

ในรัชสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปลูกฝังค่านิยมใหม่ทางการศึกษา โดยส่งเสริมอาชีวศึกษา เนื่องจากการศึกษาที่จัดมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ให้ความสำคัญมากกับการผลิตบุคคลเข้ารับราชการ ซึ่งได้กลายเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขเพราะมีคนนิยมเป็น "เสมียน" มากจนกระทั่งเรียนหนังสือไปได้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ก็ลาออกมารับราชการ และไม่ค่อยยอมกลับไปประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษ ปัญหานี้ได้มีการพยายามแก้ไขตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 แล้วแต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจว่า "การเป็นชาวนาชาวสวนหรือคนทำงานการอื่น ๆ หรือผู้ใช้แรงงานก็มีเกียรติยศเท่ากับผู้ทำงานด้วยปากกาหรือผู้ใช้สมองได้เหมือนกัน" ¹ ดังนั้นเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดีซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดการสอนวิชาด้านหัตถกรรมเพิ่มขึ้นในโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัดรวม 24 โรงเรียน และใน พ.ศ. 2456 ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนเพาะช่างขึ้น ในปีเดียวกันนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการศึกษาชาติ โดยได้แบ่งโรงเรียนออกเป็น 2 ประเภท คือ โรงเรียนสามัญศึกษาและโรงเรียนวิสามัญศึกษา ² ซึ่งโครงการศึกษาชาติฉบับนี้ได้ใช้ต่อมาจนถึง พ.ศ. 2479 การจัดการศึกษาวิชาชีพในโรงเรียนตามโครงการศึกษาชาติประกอบด้วย 3 สาขา คือ พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม และกสิกรรม โดยที่เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดีจะเน้นด้านศิลปหัตถกรรมและพาณิชยกรรมมากกว่า แต่การส่งเสริมพาณิชยกรรมและหัตถกรรมในขณะนั้นเป็นการตั้งโรงเรียนเพียงอย่างเดียวโดยไม่ได้เตรียมครูที่จะทำการสอน เพื่อให้การศึกษาแพร่หลายอย่างรวดเร็ว

ภายหลังเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการต่อจากเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ใน พ.ศ. 2459 ได้จัดรูปแบบการศึกษาโดยแบ่งประเภทของการศึกษาออกตามเนื้อหา คือ สามัญศึกษา ได้แก่ความรู้ในเรื่องทั่วไปซึ่งคนทุกคนควรรู้มากหรือน้อยตามอัธยาศัย คือตามสถานะทางเศรษฐกิจและสติปัญญา ส่วนวิสามัญศึกษาคือความรู้พิเศษเฉพาะทางที่จัดขึ้นให้เลือกเรียนตามอัธยาศัย วิชาชีพที่มีอยู่ในขณะนั้นคือ หัตถกรรม พาณิชยกรรม กสิกรรม และการเสมียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งรวมทั้งวิชาการแพทย์ การฝึกหัดครู กฎหมาย

¹อุทัย มูลศิลป์. (2540). เล่มเดิม. หน้า 141.

²อุทัย ภูริพัฒน์. (2536). การอาชีวศึกษาในอนาคตของสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา.

เป็นต้น¹ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้วางรากฐานการศึกษาวิสามัญซึ่งวิชาชีพที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมของเมืองไทยได้แก่ กสิกรรม หัตถกรรม และพาณิชยกรรม วิชาหัตถกรรมคืองานฝีมือช่างหัตถศิลป์ ประดิษฐ์กรรมแปรรูปจากวัตถุดิบซึ่งต้องใช้อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องจักรที่อยู่ในเมืองไทย วิชานี้จึงสมควรจัดสอนในเขตเมือง ส่วนการพาณิชยกรรมหรือค้าขายเหมาะที่จะจัดสอนขึ้นตามโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองที่มีการติดต่อคมนาคม ซื้อขายแลกเปลี่ยนกันได้สะดวก สำหรับการกสิกรรมเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี มิได้ให้ความสำคัญมากนักเพราะมีปัญหาด้านการใช้ปัจจัยงบประมาณสูง แต่ในสมัยเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาด้านกสิกรรมมากขึ้น เพราะท่านเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาพื้นฐานบางประการในภาคเกษตรกรรม อันเป็นเศรษฐกิจหลักของชาติให้มีความเจริญมั่นคงด้วยการนำวิทยาการที่นำสมัยมาเผยแพร่พร้อมกันนั้นท่านได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมขึ้น เพื่อให้มีครูเพียงพอกับความต้องการในโรงเรียน เช่น โรงเรียนผลิตครูสอนวิชากสิกรรม ซึ่งตั้งขึ้นแห่งแรก พ.ศ. 2460 ที่บริเวณหอวัง และตามมณฑลต่าง ๆ อีกหลายนณฑล อย่างไรก็ตามครูกสิกรรมที่ผลิตมานั้นก็ยังคงมีจำนวนน้อยมาก เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรและทัศนคติของราชฎ

ใน พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้ประกาศแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 โดยกำหนดให้มีประถมศึกษา 4 ปี มัธยมศึกษา 4 ปี และมีหลักสูตรการเรียนวิชาชีพปรับช่วงทุกตอน คือ เมื่อจบประถม 4 แล้วต่อประถมวิสามัญ 5 - 6 ได้ตอนหนึ่ง จบมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถแยกต่อมัธยมวิสามัญได้อีกตอนหนึ่ง ในปีเดียวกันนี้รัฐบาลได้จัดตั้งกรมวิสามัญขึ้นโดยมีหน้าที่จัดการศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพ และยังได้ประกาศนโยบายตอนหนึ่งว่า "วิสามัญศึกษาได้แก่การศึกษาอาชีพซึ่งจัดให้เหมาะสมกับภูมิประเทศ เช่น วิชากสิกรรม หัตถกรรม และพาณิชยกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับประกอบอาชีพ เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม"² ตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 รัฐบาลมีนโยบายมุ่งหวังที่จะให้เด็กส่วนใหญ่ที่จบประถม 4 ได้ศึกษาวิชาชีพทุกคน

ดังนั้นตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ด้านวิชาช่างอุตสาหกรรมเริ่มเจริญขึ้นเรื่อยมา ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากก่อนหน้านี้ประเทศไทยได้มีการปฏิรูปประเทศ โดยเฉพาะในด้านการคมนาคมและด้านสาธารณูปโภค โดยได้มีการก่อสร้างทางรถไฟ ระบบไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น แต่ปรากฏว่าประเทศยังต้องอาศัยช่างชาวต่างชาติในการซ่อมแซมเพราะหาช่างชาวไทยได้ยาก และถ้าหากรัฐบาลไม่มีโครงการฝึกอบรมคนไทยให้มีความรู้ด้านช่างกล ประเทศไทยคงประสบปัญหามากทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมก็ไม่เจริญก้าวหน้า ประเทศต้องสูญเสียเงินตราเพื่อนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ทำให้ต้องเสียดุลการค้ากับต่างชาติ ดังนั้นจึงมีทหารเรือคณะหนึ่งนำโดย น.อ.พระประกอบกลกิจ ได้จัดตั้ง

¹ วารุณี ไอลธามย์. (2524). การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ. 2411-2475. หน้า 242.

² กรมอาชีวศึกษา. (2534). กรมอาชีวศึกษา 50 ปี. หน้า 18

โรงเรียนอาชีพช่างกลขึ้นที่ตรอกกัปตันบุช สีพระยา บางรัก โดยจัดหลักสูตรระดับประถมวิสามัญ โดยรับนักเรียนที่สำเร็จชั้นประถม 3 เข้าเรียนหลักสูตร 2 ปี ทำการสอนวิชาช่างตีเหล็ก ช่างกลโรงงาน ช่างเครื่องยนต์ เมื่อเรียนทฤษฎีที่โรงเรียนแล้ว นักเรียนได้ไปฝึกหัดงานที่กรมอุทการเรือ ใน พ.ศ. 2477 โรงเรียนอาชีพช่างกลได้ย้ายมาเปิดสอนที่ปากคลองตลาด และ พ.ศ. 2478 เมื่อ พลเรือ.เอก หลวงสินธุสงครามชัย เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ ได้โอนโรงเรียนอาชีพช่างกลมาสังกัดกระทรวงธรรมการได้สำเร็จ¹ และตั้งชื่อโรงเรียนใหม่ว่า "โรงเรียนมัธยมอาชีพช่างกล" รับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษามัธยมปีที่ 4 เข้าเรียนหลักสูตร 2 ปี โดยสอนวิชาช่างเครื่องยนต์ ช่างกลโรงงาน ช่างไฟฟ้า เครื่องจักรไอน้ำ และวิชาเขียนแบบช่างกล พร้อมกับเรียนวิชาสามัญควบคู่ไปด้วย ต่อมา พ.ศ. 2480 ได้ปรับปรุงหลักสูตรใหม่ตามแผนศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 โดยรับนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมปีที่ 6 เข้าเรียนหลักสูตร 3 ปี พ.ศ. 2482 พลเรือ.เอก หลวงสินธุสงครามชัย ได้ปรับปรุงโรงเรียนมัธยมอาชีพช่างกลตามแบบอย่างประเทศเยอรมนี โดยมีอาจารย์จากประเทศเยอรมนีมาช่วยติดตั้งเครื่องมือและทำการสอนโดยก่อตั้งโรงเรียนขึ้นที่หน้ากรีฑาสถานแห่งชาติ คือ โรงเรียนช่างกลปทุมวัน ซึ่งนับว่าเป็นโรงเรียนที่ทันสมัยที่สุดในประเทศไทยและยังเป็นมิติใหม่แห่งวงการอุตสาหกรรมเมืองไทยอีกด้วย

ในด้านวิชาการก่อสร้างได้เริ่มเปิดสอนที่โรงเรียนเพาะช่างตั้งแต่ พ.ศ. 2474 แผนกช่างแบบแปลน เปิดสอนที่โรงเรียนเพาะช่าง ส่วนแผนกรับเหมาก่อสร้างเปิดสอนที่พญาไทคือช่างก่อสร้างอุเทนถวาย เมื่อมีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 กระทรวงธรรมการได้หาทางจัดตั้งโรงเรียนประเภทก่อสร้างขึ้นและจัดทำโครงการจัดตั้งโรงเรียนซึ่งมีพระยาวิทยาปริชามาตย์ เป็นประธาน โดยนำเอาแผนกก่อสร้างของโรงเรียนเพาะช่างมาจัดตั้งเป็นโรงเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวาย ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ประกอบด้วย 3 แผนก คือ แผนกประถมวิสามัญช่างก่อสร้าง รับนักเรียนที่จบมัธยมปีที่ 1 เรียนหลักสูตร 3 ปี แผนกมัธยมวิสามัญ รับนักเรียนที่จบชั้นมัธยมปีที่ 3 เรียนหลักสูตร 3 ปี และแผนกช่างฝีมือ รับนักเรียนที่สำเร็จชั้นประถมปีที่ 4 ฝึกหัดงาน ช่างไม้ ช่างสี ช่างโลหะ และช่างปูน ฯลฯ

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 แล้ว รัฐบาลได้จัดทำแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างมาก คือมีการศึกษาภาคบังคับ(ยกเลิกประถมวิสามัญ) และแยกระดับมัธยมศึกษาออกเป็น 2 สาย คือ สายมัธยมศึกษาและสายอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นครั้งแรกที่แผนการศึกษาฉบับนี้ได้เริ่มใช้คำว่า "อาชีวศึกษา" แทนคำว่า "วิสามัญศึกษา"² ทั้งสองสายมี 3 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) และระดับเตรียมอุดมศึกษา (ม.7-ม.8)

¹อุทัย ภูริพัฒน์. (2536). เล่มเดิม. หน้า 22.

²แหล่งเดิม. หน้า 23.

2. การอาชีวศึกษา พ.ศ. 2480-2503

ภายหลังประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ทำให้การอาชีวศึกษาขยายตัวมากขึ้น เป็นเหตุให้กระทรวงธรรมการประสบปัญหาเพราะขาดครูที่จะเป็นแม่แบบในการปลูกฝังอาชีพทั้งหลาย ดังนั้นใน พ.ศ. 2480 กระทรวงธรรมการได้จัดทำโครงการฝึกหัดครูอาชีวศึกษาขึ้นโดยการคัดเลือกครูประจำบาลทั่วราชอาณาจักร 600 คนมาอบรมที่กรุงเทพฯ คือ วิชาช่างไม้อบรมที่โรงเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวาย วิชาช่างทอผ้าอบรมที่เรือนจำบางขวาง วิชาช่างโลหะอบรมที่กรมช่างแสงทหารบก วิชาช่างเย็บผ้าอบรมที่กรมอาภรณ์ภัณฑ์ และวิชาการเรือนอบรมที่โรงเรียนการเรือนพระนคร

ตั้งแต่ พ.ศ. 2480 เป็นต้นมา รัฐบาลได้เปิดโรงเรียนอาชีวศึกษาขึ้นทั่วราชอาณาจักร หากไม่เปิดใหม่ก็ดัดแปลงโรงเรียนเก่าให้เข้ากับหลักสูตรใหม่ คือ โรงเรียนการช่างสตรี โรงเรียนช่างเย็บเสื้อผ้า โรงเรียนช่างทอ โรงเรียนช่างไม้ โรงเรียนช่างเย็บหนัง และโรงเรียนช่างโลหะ ส่วนโรงเรียนฝึกหัดครูมูล โรงเรียนประถมวิสามัญเกษตรกรรม โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม โรงเรียนประถมวิสามัญพาณิชย์ กรม ที่เปิดสอนในส่วนภูมิภาคได้ยุบเลิกไป สำหรับนักเรียนชายได้จัดให้มีโรงเรียนช่างไม้ทุกจังหวัด และนักเรียนหญิงได้จัดให้มีโรงเรียนการช่างสตรี โรงเรียนช่างทอผ้า และโรงเรียนช่างเย็บทุกจังหวัด เช่นกัน

พ.ศ. 2481 กระทรวงธรรมการได้ยุบกรมศึกษาธิการ และตั้งกรมใหม่ขึ้นสองกรม คือ กรมสามัญ ซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาสายสามัญ และกรมวิชาการ ซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาสายอาชีพ และในปี พ.ศ. 2484 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2484 โดยให้กระทรวงธรรมการเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมกันนั้นให้มีการจัดตั้งกรมอาชีวศึกษาขึ้นดูแลจัดการศึกษาสายอาชีพแทนกรมวิชาการ¹

ในขณะที่การดำเนินงานของกรมอาชีวศึกษากำลังก้าวหน้า สงครามมหาเอเชียบูรพาและสงครามโลกครั้งที่สองได้เกิดขึ้น พ.ศ. 2484 มีผลทำให้โรงเรียนในสังกัดกรมอาชีวศึกษาทุกระดับได้รับความเสียหายจากสงคราม จนทำให้บางโรงเรียนถูกยุบเลิกไปเพราะไม่มีนักเรียน เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดใน พ.ศ. 2484 ก็ปรากฏว่าโรงเรียนอาชีวศึกษาที่เปิดสอนระดับชั้นต้น ซึ่งมุ่งในการฝึกอาชีพ (Vocational Training) ไม่มีผู้นิยมเรียนจึงต้องหาทางปรับปรุงหลักสูตรใหม่ รวมทั้งวิธีการใหม่ ๆ เพื่อชักจูงเด็กให้หันมานิยมเรียนอาชีวศึกษา เช่น ให้มีโอกาสรียนในระดับที่สูงขึ้นไปแทนที่จะจบในตัว (Terminal การศึกษาที่จบในตัวเองไม่สามารถศึกษาต่อได้) จัดหอพักสำหรับนักเรียนที่อยู่ห่างไกลจากสถานศึกษา และให้ทุนอุดหนุนการศึกษา เป็นต้น

¹ แหล่งเดิม. หน้า 25.

เมื่อรัฐบาลได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 ซึ่งระบุให้กรมอาชีวศึกษากับผู้ ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น(ชั้นมัธยมศึกษาที่มีทั้งสาย สามัญและสายอาชีวศึกษา) และรับผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอน ปลายและรับผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้าศึกษาต่อในชั้นประโยคอาชีวศึกษาชั้นสูง ซึ่งนับว่าเป็นยุค แรกของการพัฒนาการอาชีวศึกษา ประกอบกับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ประเทศ สหรัฐอเมริกา และองค์การยูเนสโกเข้ามามีบทบาทในการช่วยพัฒนาอาชีวศึกษาของไทย โดยส่งผู้ เชี่ยวชาญมาช่วยอบรมบุคลากรระดับหัวหน้างานของกรมอาชีวศึกษา และใน พ.ศ. 2495 กระทรวง ศึกษาธิการได้ออกพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการของกรมอาชีวศึกษา ออกเป็น 7 กอง ได้แก่ สำนักงาน เลขานุการกรม กองโรงเรียนพาณิชย์และอุตสาหกรรม กองวิทยาลัยเทคนิค กองโรงเรียนช่าง กอง โรงเรียนเกษตรกรรม กองส่งเสริมอาชีพ และกองออกแบบและก่อสร้าง รวมทั้งมีสิ่งที่น่าสนใจเกิดอยู่ก็คือ คำว่า "อาชีวศึกษา" ได้ถูกเปลี่ยนเป็น "อาชีวศึกษา" ด้วย ในปีเดียวกันนี้เองกระทรวงศึกษาธิการ ได้ จัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพขึ้นโดยได้รับความช่วยเหลือจากองค์การบริหารวิเทศกิจแห่งสหรัฐ อเมริกาหรือยูซอม (USOM : United States Operations Mission) ทั้งด้านบุคลากรและวัสดุ โดยมีจุด มุ่งหมายที่จะผลิตช่างฝีมือให้สูงกว่าโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูงที่เปิดสอนอยู่แล้ว และให้มีวิชาเฉพาะแขนง เพิ่มขึ้นเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของตลาด

ต่อมากรมอาชีวศึกษาได้เปิดวิทยาลัยเทคนิคประจำภาคขึ้น 3 แห่ง คือ ภาคใต้ที่จังหวัด สงขลา (พ.ศ. 2494) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดนครราชสีมา (พ.ศ. 2499) ภาคเหนือที่จังหวัด เชียงใหม่ (พ.ศ. 2500) รวมทั้งมีการขยายหลักสูตรการศึกษาให้กว้างขวางขึ้น โดยมีวิทยาลัยเทคนิค กรุงเทพเป็นศูนย์ดำเนินงานให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนอาชีวศึกษาทุกประเภทพร้อมทั้งอบรมครู ใหญ่ (ของโรงเรียนในสังกัดกรมอาชีวศึกษา) ทั่วประเทศใน พ.ศ. 2500

ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ประชาชนเริ่มสนใจการศึกษาด้านอาชีวศึกษามากขึ้น เพราะผู้ สำเร็จการศึกษามีโอกาสได้งานทำมากโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้าสมัครเป็นครูในโรงเรียนประถม ศึกษา ในปีเดียวกันกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโรงเรียนพณิชยการธนบุรี ณ เขตภาษีเจริญ โรงเรียน วัดพระเชตุพนตั้งตรงจิตรวิทยาลัย โรงเรียนทั้งสองแห่งนี้ได้เปิดสอนแผนกพาณิชยการ และโรงเรียน ช่างกลพบุรี อีกทั้งใน พ.ศ. 2500 รัฐบาลคณะปฏิวัติได้มีคำสั่งยุบกรมโยธาธิการ(สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี) ให้โอนอาคารทั้งหมดมาเป็นของกระทรวงศึกษาธิการ และได้จัดตั้งโรงเรียนช่างกลพระนคร เหนือใน พ.ศ. 2501 กรมอาชีวศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากองค์การ ส.ป.อ. หรือ SEATO ในการการ

ปรับปรุงโรงเรียนการช่างรวม 18 แห่ง โดยมีมหาวิทยาลัยฮาวายเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ มีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ตามโครงการฝึกช่างฝีมือของ ส.ป.อ. รวมทั้งจัดอบรมครูที่สอนด้วย

ใน พ.ศ. 2502 กระทรวงศึกษาธิการได้ให้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนช่างไม้เป็นโรงเรียนการช่างทุกแห่ง และในปีนั้นเองได้มีการจัดตั้งโรงเรียนเทคนิคพระนครเหนือขึ้นโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน นอกจากนั้นได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสารพัดช่างธนบุรีที่เปิดสอนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น (มีระยะเวลาเรียน 3 เดือน) เป็นแห่งแรก และจัดตั้งโรงเรียนสารพัดช่างพระนคร (พ.ศ. 2504) โรงเรียนสารพัดช่างสีพระยา (พ.ศ. 2514) และโรงเรียนสารพัดช่างนครหลวง (พ.ศ. 2515)

ตาราง 1 สรุปสถิติเกี่ยวกับสถานศึกษา ครู นักเรียน พ.ศ. 2495-2502

ปี	สถานศึกษา	ครู	นักเรียน
2495	188	1,827	29,571
2496	192	1,978	33,574
2497	192	2,059	40,093
2498	196	2,330	45,709
2499	189	2,730	48,855
2500	193	2,897	57,714
2501	194	3,487	63,922
2502	190	3,989	67,373

ที่มา: อุทัย ภูมิพัฒน์. (2536). การอาชีวศึกษาในอนาคตของสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา. หน้า 28.

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่า ใน พ.ศ. 2495 มีจำนวนครู 1,827 คน ปี พ.ศ. 2502 มีจำนวนครู 3,989 คน จำนวนครูที่เพิ่มขึ้นคิดเป็น 2.18 เท่า ส่วนจำนวนนักเรียนใน พ.ศ. 2495 มี 29,571 คน ปี พ.ศ. 2502 มีจำนวนนักเรียน 67,373 คน จำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นคิดเป็น 2.28 เท่า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการอาชีวศึกษา

3. การอาชีวศึกษา พ.ศ. 2503–2514

พ.ศ. 2503 รัฐบาลได้ปรับปรุงแผนการศึกษาชาติใหม่ โดยมีนโยบายที่จะสนับสนุนการอาชีวศึกษาให้กว้างขวางและสอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจของประเทศ กรมอาชีวศึกษาจึงได้การปรับปรุง

หลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 คือมัธยมศึกษาสายอาชีพมีการปรับปรุงหลักสูตรทางด้านเนื้อหาวิชาชีพซึ่งเคยปรับปรุงมาแล้วครั้งหนึ่งใน พ.ศ. 2501 โดยได้ปรับหลักสูตรช่างไม้เป็นช่างไม้ก่อสร้าง หลักสูตรการช่างสตรีเป็นหลักสูตรผสมของคหกรรมศาสตร์ซึ่งประกอบด้วยสาขาอาหารและโภชนาการ ผ้าและเครื่องแต่งกาย ส่วนช่างก่อสร้างได้แบ่งวิชาออกเป็นสาขาย่อย เช่น ช่างก่อสร้าง ช่างเขียนแบบ สำหรับโรงเรียนช่างกลได้เปลี่ยนหลักสูตรเป็นโรงเรียนการช่าง ส.ป.อ. ส่วนโรงเรียนพาณิชยการได้แยกออกเป็นสาขาต่าง ๆ เช่น เลขานุการ บัญชี และการขาย เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่นี้จะเปลี่ยนจากทั่วไปเป็นหลักสูตรเฉพาะ(หลักสูตรที่เน้นวิชาชีพ)มากขึ้น นอกจากนั้นวิชาสามัญซึ่งเดิมจัดไว้ตามความจำเป็น และส่วนใหญ่จะเน้นวิชาสามัญสำหรับส่งเสริมการประกอบอาชีพเท่านั้น ในการปรับหลักสูตรครั้งนี้ได้บังคับให้โรงเรียนอาชีวศึกษา ระดับ ม.1 - ม.3 มีวิชาแกน(วิชาทั่วไปด้านพื้นฐาน) 18 ชั่วโมง วิชาชีพ 17 ชั่วโมง ระดับ ม.ศ.4 - 6 มีวิชาแกน 12 ชั่วโมง วิชาชีพ 18 หรือ 23 ชั่วโมง การเพิ่มวิชาแกนครั้งนี้ก็เพื่อยกระดับโรงเรียนอาชีวศึกษาทั่วประเทศให้นักเรียนมีความรู้ของสายอาชีวศึกษาเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียน ระดับ ม.ศ.4 - 6 สอบ ม.ศ.5 สายทั่วไปได้ด้วย

ในระยะของการใช้แผนการศึกษา พ.ศ. 2503 นักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ม.ศ.1 - 3 ลดจำนวนน้อยลงจนโรงเรียนเกือบทุกแห่งต้องปิดชั้นเรียน (มีนักเรียนทั่วประเทศ 3,000 คน) สาเหตุเป็นเพราะนักเรียนต้องการเรียนต่อในโรงเรียนสามัญให้ได้มาก เพราะอาชีวศึกษานั้นฝึกคนเข้าป้อนโรงงานอุตสาหกรรม และถ้านักเรียนจบการศึกษาแล้วยังน้อยไปก็หางานได้ยาก ดังนั้นหลักสูตรตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 จึงไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ทั้งหมด เนื่องจาก

1. หลักสูตรมีให้เลือกมากเกินไป แต่โรงเรียนไม่สามารถจะเลือกวิชาที่น่าสนใจได้เพราะขาดครูและเครื่องมือโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก
2. ผู้บริหารโรงเรียนประเภทสามัญไม่สนใจงานหัตถกรรมเพราะเพียงลำพังหลักสูตรสายสามัญก็ไม่สามารถดำเนินการให้มีคุณภาพที่ดีได้อยู่แล้ว
3. ขาดครูที่สามารถดำเนินการตามความมุ่งหมายได้ทั้งระดับประถม และมัธยม
4. ผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในความมุ่งหมายของ หัตถศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ผู้บริหารมองไม่เห็นว่าการฝีมือจะทำประโยชน์ให้แก่ประเทศได้อย่างไร
5. การ หัตถศึกษานั้นครูในโรงเรียนทุกแห่ง มองดูเป็นวิชาต่ำกว่าวิชาสามัญ ทำให้ครูหัตถศึกษาขาดกำลังใจในการทำงาน
6. ผู้ปกครองมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาหัตถศึกษา

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็พยายามที่จะปรับปรุงการศึกษาอาชีพให้ก้าวหน้า เป็นประโยชน์ต่อการอาชีพของประชาชนและต่อเศรษฐกิจของประเทศ เช่น พ.ศ. 2510 ได้มีการปรับปรุงโรงเรียนอาชีว

ศึกษา 25 แห่ง โดยใช้เงินกู้จากธนาคารโลกนับเป็นการปรับปรุงครั้งใหญ่ในวงการศึกษาที่รัฐบาลใช้เงินกู้จากต่างประเทศด้วยงบประมาณมากมาย (ประมาณ 640 ล้านบาท)

เมื่อรัฐบาลได้จัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น (พ.ศ. 2503) และได้มีการจัดวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) และครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ซึ่งเป็นแผนที่มีการส่งเสริมการลงทุนเพื่ออุตสาหกรรมและด้านอื่น ๆ จึงทำให้เกิดการขาดแคลนผู้คนในการทำงาน กรมอาชีวศึกษาจึงมีหน้าที่และบทบาทในการผลิตกำลังคนระดับกลางหรือที่เรียกว่า "ช่างฝีมือ" (Skill Labors) ดังนั้นในช่วง พ.ศ. 2504-2509 จึงเป็นช่วงที่มีการปรับปรุงและขยายการอาชีวศึกษาอย่างกว้างขวางเพื่อให้สามารถรับนักเรียนได้มากขึ้น เนื่องจากในขณะนั้นยังขาดผู้ที่มีความรู้ระดับกลางในการตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นจำนวนมาก และในช่วง พ.ศ. 2510-2514 กรมอาชีวศึกษาได้เน้นที่จะผลิตนักเรียนทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อสนองความต้องการทางเศรษฐกิจโดยมีนโยบายจัดระบบมัธยมศึกษาให้สนองความต้องการ ด้านอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมคนที่มีความรู้ซึ่งเป็นการเตรียมแผนงานรองรับนโยบายของรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้กรมอาชีวศึกษายังไม่ได้จัดทำแผนของตนเอง แต่ดำเนินงานไปตามแผนการศึกษาชาติ ซึ่งได้มีการดำเนินดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2504 ได้ตั้งโรงเรียนเกษตรกรรมขึ้น 2 ประเภท คือ โรงเรียนเกษตรกรรมสงเคราะห์ที่นิคมสร้างตนเอง จังหวัดลพบุรี และอรัญประเทศ ใช้เวลาเรียน 3 ปี จบแล้วมอบที่ดินให้คนละ 5 ไร่ เพื่อประกอบอาชีพต่อไป แต่โครงการนี้ไม่ได้รับความนิยมจากนักเรียน ทางด้านการศึกษาผู้ใหญ่ก็ได้เปิดวิชาเกษตรกรรมขึ้นที่ชุมพร และอุดรธานี เพื่อให้ผู้ใหญ่ที่เป็นชาวไร่ชาวนาและชาวสวนมีศูนย์กลางทางวิชาการเป็นโรงเรียนเกษตรกรรมแผนใหม่ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นโรงเรียนเกษตรกรรม รับนักเรียน ม.3 และ พ.ศ. 2508 กรมอาชีวศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากประเทศเยอรมนี ในการก่อตั้งวิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น

พ.ศ. 2509 กรมอาชีวศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากองค์การยูนิเซฟ เพื่อปรับปรุงโรงเรียนการช่างสตรีในด้านหลักสูตรการเรียนการสอนตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีโรงเรียนที่ได้รับการปรับปรุงตามโครงการรวม 35 โรง นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศรวมโรงเรียนการช่างสตรีในจังหวัดต่างๆ ของส่วนภูมิภาคเข้ากับโรงเรียนการช่างชาย รวม 6 แห่ง คือ จังหวัดระยอง หนองคาย น่าน ศรีสะเกษ ตราด และสตูล พ.ศ. 2513 กรมอาชีวศึกษาได้เปิดแผนกพาณิชยการขึ้นในโรงเรียนและวิทยาลัยเทคนิคในส่วนภูมิภาค เพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงานทางด้านพาณิชยการ

งานพัฒนาอาชีวศึกษาที่สำคัญอีกอย่างระหว่าง พ.ศ. 2510-2514 คือ โรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาชนบท ทำให้ประชาชนมีอาชีพและมีความรู้สึกรับรู้รัฐบาลมีความห่วงใยในความเป็นอยู่ของตน ยูซอมได้ให้ความช่วยเหลือโครงการนี้จนกรมอาชีวศึกษามีโรงเรียน

เพิ่มขึ้นถึง 54 แห่ง นอกจากนั้นในระหว่าง พ.ศ. 2507-2515 ยูซอมและกรมวิเทศสหการได้ให้ความช่วยเหลือสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (ร.พ.ช.) ในการผลิตช่างเทคนิคเพื่อพัฒนาประเทศซึ่งกำลังประสบภาวะขาดแคลนในส่วนภูมิภาคโดยจัดทำเป็นโครงการขึ้นที่วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา จนสามารถผลิตช่างสาขาต่าง ๆ ได้จำนวนประมาณ 3,000 คน เช่น ช่างสำรวจ ช่างก่อสร้าง ช่างกลหนัก เป็นต้น ไปทำงานตามหน่วยงานของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (ร.พ.ช.) ทั่วประเทศ

ใน พ.ศ. 2514 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าขึ้นโดยรวมเอาวิทยาลัยเทคนิคธนบุรี พระนครเหนือ และนนทบุรี จัดตั้งเป็นสถาบันขึ้นโดยจัดสอนทั้งในระดับ ปวส. และปริญญา โดยให้มีปริญญาวิศวกรรมศาสตร์ และปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรม ทั้ง 3 แห่ง การที่มีสถาบันเทคโนโลยีเกิดขึ้นครั้งนี้เท่ากับเป็นการเปิดประตูสำหรับผู้เรียนอาชีวศึกษาให้กว้างขึ้น และอาจทำให้มีผู้ที่สนใจหันมาเรียนอาชีวศึกษามากขึ้น และผลที่ตามมาอีกประการ คือ วิทยาลัยเทคนิคที่เกิดขึ้นแล้วต้องการยกวิทยฐานะขึ้นเป็นสถาบันเพื่อยกฐานะของครูและโอกาสของนักเรียนของตน

4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)*

ใน พ.ศ. 2515 ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 272 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ได้แบ่งส่วนราชการกรมอาชีวศึกษาออกเป็น 9 กอง คือ สำนักงานเลขานุการกรม กองวิทยาลัย กองโรงเรียน กองแผนงาน กองการเจ้าหน้าที่ กองคลัง กองออกแบบและก่อสร้าง กองบริการเครื่องจักรกล และหน่วยศึกษานิเทศก์

ในปีเดียวกันนี้ กรมอาชีวศึกษาได้จัดทำแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (สำหรับแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 1-2 กรมอาชีวศึกษาไม่ปรากฏหลักฐานว่าจัดทำแต่ได้อิงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1-2) เพื่อสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยกรมอาชีวศึกษา จะดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ

1. ส่งเสริมและขยายการผลิตครูวิชาชีพในระดับต่าง ๆ ให้เพียงพอแก่การขยายอาชีวศึกษา
2. ปรับปรุงและขยายโรงเรียนมัธยมอาชีวศึกษาตอนปลาย เพื่อสนองความต้องการกำลังคน

ในระดับกลางของประเทศ และเน้นการศึกษาสาขาเกษตรเป็นพิเศษ

3. ปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการศึกษาทั้งในด้านครู อาจารย์ เครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์การเรียนการสอนให้มีมาตรฐานสูงยิ่งขึ้น

* เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถสืบหาข้อมูลของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ได้ และจากการสืบค้นข้อมูลที่กรมอาชีวศึกษาปรากฏหลักฐานของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 จนถึงแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 เท่านั้น

4. ส่งเสริมสวัสดิการครูอาชีวศึกษาบางประเภทที่ต้องอาศัยความรู้และทักษะเป็นพิเศษ
5. ปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้ทันสมัยและเหมาะสมกับความต้องการของสังคมในท้องถิ่น
6. ปรับปรุงและขยายวิทยาลัยเทคนิคเพื่อผลิตกำลังคนให้มากขึ้น
7. ปรับปรุงและขยายโรงเรียนอาชีวศึกษาประเภทหลักสูตรระยะสั้น

เป้าหมายในการผลิตนักเรียน ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) แสดง
ดังตาราง 2 และตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 2 แสดงจำนวนนักเรียนอาชีวศึกษาทุกประเภทตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)

ปีการศึกษา	2515	2516	2517	2518	2519
ระดับ					
ระดับมัธยมศึกษา					
ตอนต้น	3,117	2,635	2,258	1,958	1,733
ตอนปลาย	64,097	66,565	70,029	72,338	74,793
วิชาชีพชั้นสูง					
ปวส. 2 ปี	9,433	12,129	13,899	15,571	16,784
ปวส. 3 ปี	2,667	2,640	2,672	2,793	2,903
เทคนิคชั้นสูง	70	145	165	199	215
ฝึกหัดครู					
ปกศ.เกษตร	1,080	1,390	1,500	1500	1,500
ปปช.	352	338	458	570	680
ปม.	540	540	540	540	540
ปม.ก.	264	293	293	293	293
ปม.ช.	234	234	234	234	234
ปม.วส.	705	705	705	705	705
ปริญญา	30	90	90	180	180
หลักสูตรระยะยาว	82,589	87,704	92,843	96,881	100,560
หลักสูตรระยะสั้น	44,354	51,454	61,854	74,454	89,554
รวมทุกประเภท	126,943	139,150	154,697	171,335	190,114

ที่มา: สรุปจาก กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะ 3 (พ.ศ. 2515-2519). หน้า 2-7.

ตาราง 3 แสดงการเพิ่มของจำนวนสถานศึกษาที่เปิดสอนในแผนกต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา
ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)

พ.ศ.	2515	2516	2517	2518	2519	รวม
สถานศึกษา						
แผนกช่างอุตสาหกรรม	13	12	28	33	21	107
แผนก พาณิชยการ	12	-	-	-	-	12
โรงเรียนเกษตรกรรม	2	2	2	2	2	10
โรงเรียนฝึกอาชีพเคลื่อนที่	9	-	-	-	-	9
โรงเรียนสารพัดช่าง	-	-	-	1	-	1
โรงเรียนสารพัดช่าง รับจาก ม. 5	1	2	2	1	2	8
ช่างกึ่งฝีมือภาคค้า	4	4	4	3	3	18
เกษตรกรรมเคลื่อนที่	1	3	3	3	2	12
รวม	42	23	39	43	30	177

ที่มา: เรียบเรียงจากเอกสาร กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะ 3 (พ.ศ.2515-2519). หน้า 2-7.

แสดงให้เห็นว่าตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะ 3 (พ.ศ. 2515-2519) มีจำนวนสถานศึกษา
ที่ได้เปิดแผนกต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2519 รวมเป็นจำนวน 177 แห่ง แยกได้ตามแผนกต่าง ๆ ดังนี้

1. แผนกช่างอุตสาหกรรม โรงเรียนเกษตรกรรม โรงเรียนสารพัดช่างรับจาก ม.5 โรงเรียนช่าง
กึ่งฝีมือ โรงเรียนเกษตรกรรมเคลื่อนที่ มีจำนวนเพิ่มขึ้น
2. แผนกพาณิชยการ และโรงเรียนฝึกอาชีพเคลื่อนที่ เพิ่มในปีแรกของแผนเท่านั้น
3. สำหรับโรงเรียนสารพัดช่าง เพิ่มขึ้นเพียง 1 แห่ง เท่านั้น ใน พ.ศ. 2518

จากแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ผู้วิจัยไม่สามารถสืบค้นข้อมูลใน
การประเมินผลของแผนได้ แต่ผู้วิจัยสามารถนำเสนอปัญหาและอุปสรรคในแผนพัฒนาอาชีวศึกษา
ระยะ 3 ได้ดังนี้

1. การผลิตกำลังคนบางประเภทเกินความต้องการ เนื่องจากการศึกษาด้านอาชีวศึกษายัง
ขาดข้อมูลทางด้านความต้องการกำลังคนระดับและประเภทต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดนโยบายและ
เป้าหมายของการผลิตกำลังคน

2. หลักสูตรของกรมอาชีวศึกษามุ่งฝึกกำลังคนเพื่อป้อนตลาดแรงงานทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาลตามตำแหน่งงานที่ว่างอยู่ มิได้มุ่งให้ประกอบอาชีพอิสระซึ่งเป็นการสร้างงานเพิ่มขึ้น ดังนั้นการผลิตกำลังคนในลักษณะนี้เมื่อเกินความต้องการก็จะเกิดภาวะ "การว่างงาน" และ "ปัญหาสังคม" ตามมา

3. ประชาชนส่วนใหญ่มีเจตคติต่อการอาชีวศึกษา ว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาไม่มีความสามารถพอในการเรียนสายสามัญได้และมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว ดังนั้นผู้ปกครองนักเรียนจึงมุ่งให้บุตรหลานเรียนต่อสายสามัญต่อไป ทำให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาเกิด "ปมด้อย"

จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวทำให้มีการปรับปรุงแผนอาชีวศึกษาในระยะต่อมา คือ แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ซึ่งเร่งพัฒนาการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงของประเทศและสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของสังคมเพราะแผนพัฒนาประเทศ มีจุดมุ่งหมายให้การศึกษามีส่วนช่วยเสริมสร้างคุณภาพความเป็นมนุษย์และแก้ปัญหา กำลังคน ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งจะให้การศึกษามีส่วนสร้างความรู้ ทักษะ และทัศนคติเพื่อโน้มนำสังคมในอนาคตไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีขึ้นกว่าปัจจุบัน

5. พัฒนาการของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520–2524)

หลังจากวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นโดยได้มีผลสะท้อนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา ซึ่งมีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่า "การศึกษาของไทยไม่เหมาะสมกับกาลเวลาด้วยประการทั้งปวง"(ไม่มีเอกภาพและความเป็นประชาธิปไตย) เพื่อสนองตอบความต้องการ รัฐบาลในขณะนั้นจึงได้แถลงนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2517 พอสรุปว่า "รัฐบาลจะส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ศีลธรรมและวัฒนธรรม ในระบบการศึกษาควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพ และให้อิสระในการดำเนินงานทางด้านวิชาการและการบริหารแก่มหาวิทยาลัยในระดับอุดมศึกษารวมทั้งส่งเสริมให้เอกชนผลิตบัณฑิตที่ได้มาตรฐาน และวางรากฐานเพื่อไปสู่การปฏิรูปการศึกษาต่อไป"¹

ดังนั้นในวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2517 รัฐบาลจึงมีมติเห็นชอบตามข้อเสนอของกระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน

¹กรมอาชีวศึกษา. (น.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาฉบับที่4 (พ.ศ.2520-2524). หน้า 20.

เรียน และการศึกษาลักษณะอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับกาลสมัยเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระบอบประชาธิปไตยต่อไป¹

ต่อมาเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 คณะรัฐมนตรีชุดดังกล่าวได้มีมติรับหลักการตามที่คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้รายงานข้างต้น ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญของการปฏิรูปได้ดังนี้ คือ จะให้มีความเสมอภาคทางการศึกษาเพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นให้การศึกษาเป็นระบบเปิดมากขึ้นกล่าวคือให้การศึกษาทั้งนอกและในระบบโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน และสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมากขึ้น อีกทั้งให้อิสระทางวิชาการและการบริหารแก่มหาวิทยาลัยในระดับอุดมศึกษารวมทั้งการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่ท้องถิ่นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้นเพื่อสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น²

หลังจากที่คณะรัฐมนตรีรับหลักการแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้สั่งการให้กรมต่าง ๆ ในสังกัดจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) รวมทั้งกรมอาชีวศึกษาด้วย ดังนั้น กรมอาชีวศึกษาจึงได้วางแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 โดยได้วางวัตถุประสงค์ นโยบาย และกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคลากรท้องถิ่นและการพัฒนาประเทศ

5.1 จุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

ในส่วนของกรมอาชีวศึกษา ได้จัดทำแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้คือ³

1. เปลี่ยนระบบโรงเรียนในระดับประถมและมัธยมจากแบบ 4:3:3:2 มาเป็นแบบ 6:3:3
2. จัดและส่งเสริมให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา ทั้งในด้านโอกาสและคุณภาพของการศึกษา
3. ปรับปรุงคุณภาพของอาชีวศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นในส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาค
4. ปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยจัดระบบการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น มีความคล่องตัวมากขึ้น ให้การศึกษาในโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียนมีความประสานสัมพันธ์กันและเหมาะสมกับสภาพตลาดแรงงาน

¹แหล่งเดิม.

²แหล่งเดิม. หน้า 21.

³แหล่งเดิม. หน้า 23-24.

5. ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละระดับและประเภทของการศึกษา ให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงในแต่ละท้องถิ่น โดยให้สนองความต้องการของสังคม วัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจของท้องถิ่นและของประเทศ ให้มีการเรียนทฤษฎีกับการปฏิบัติควบคู่กันไป พร้อมทั้งจัดให้เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้มีความผสมผสานกันระหว่างคุณธรรม จริยธรรม ปัญญา และความเจริญทางวัตถุ

6. ปรับปรุงระบบการฝึกหัดครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้คุณภาพและปริมาณที่ตรงกับความต้องการของประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมฐานะทางวิชาชีพทั้งด้านสวัสดิการและสวัสดิภาพ

7. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากรัฐบาล เอกชน และผู้รับโอกาสทางการศึกษา มาใช้ในการพัฒนาการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

8. ปรับปรุงการบริหารการศึกษาให้มีเอกภาพในด้านนโยบายในส่วนกลาง ในส่วนภูมิภาค และในส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการศึกษาในส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและยึดหลักการบริหารการศึกษาที่เหมาะสมกับลักษณะงานการศึกษาแต่ละระดับและประเภท

9. ส่งเสริมการวิจัย และการติดตามประเมินผลทางการศึกษา

10. เร่งส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนทางด้านวิชาชีพ ประเภทเกษตรกรรม ช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และคหกรรม ในระดับกึ่งฝีมือให้กว้างขวางในรูปแบบต่าง ๆ หลากลักษณะให้สอดคล้องกับความสนใจ ความจำเป็น และความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่อยู่นอกระบบโรงเรียน

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กรมอาชีวศึกษามุ่งที่จะให้ความเสมอภาคทางการศึกษาโดยเฉพาะประชาชนในเมืองกับในท้องถิ่นชนบทให้มีความเสมอภาคทางโอกาสในการศึกษาด้านอาชีวศึกษา และเพื่อให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในท้องถิ่นจึงเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรโดยระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน มาใช้ในการพัฒนาการศึกษาอย่างเต็มที่ โดยแทรกคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับการฝึกอาชีพที่เน้นทางด้านการปฏิบัติและทฤษฎีไปพร้อมๆกัน นอกจากนั้นยังเร่งส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนทางด้านวิชาชีพทั้งประเภท เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และคหกรรม ในระดับกึ่งฝีมือเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนให้มีความรู้ทางด้านวิชาชีพอย่างเต็มที่ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป และเพื่อให้วัตถุประสงค์เป็นความจริงขึ้นมา กรมอาชีวศึกษาได้กำหนดนโยบายทั่วไปในการดำเนินงานดังนี้ โดยสรุปคือ

1. เลิกจัดการอาชีวศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 เป็นต้นไป เพราะผู้ที่จบการศึกษามักอายุน้อยเกินไปไม่เหมาะที่จะรับการฝึกเป็นช่างฝีมือและเมื่อจบออกมาแล้วก็หางานทำยากเนื่องจากไม่ผ่านเกณฑ์ด้านอายุ จึงทำให้เกิดการว่างงานขึ้นได้

2. ให้วิทยาลัยในสังกัดกรมอาชีวศึกษาเปิดสอนทั้งระดับวิชาชีพชั้นสูงและระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไปพร้อมกัน เฉพาะในแผนกวิชาที่ยังไม่เปิดสอนในสถานศึกษาอื่นในท้องถิ่นหรือจังหวัดนั้น ๆ

3. กรมอาชีวศึกษาจะค่อยๆ เลิกการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสำหรับแผนกวิชาที่ซ้ำซ้อนกันที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเดียวกัน

4. กรมอาชีวศึกษาจะขยายปริมาณการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ให้ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้สำเร็จมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยถือเกณฑ์การเข้าศึกษาต่อของอาชีวศึกษาแต่ละประเภทดังนี้

ประเภทเกษตรกรรม กรมอาชีวศึกษามีนโยบายขยายการศึกษาด้านเกษตรกรรม โดยการจัดตั้งโรงเรียนด้านเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นในส่วนภูมิภาค โดยให้ใน 2 จังหวัดมีสถานศึกษาอย่างน้อย 1 แห่ง

ประเภทช่างและอุตสาหกรรม กรมอาชีวศึกษามีนโยบายให้เปิดแผนกวิชาช่างอุตสาหกรรม 6 แผนก ได้แก่ช่างก่อสร้าง ช่างยนต์ ช่างกลโรงงาน ช่างเชื่อมและโลหะแผ่น ช่างไฟฟ้า และช่างวิทยุและโทรคมนาคม เพิ่มขึ้นในโรงเรียนการศึกษาในส่วนภูมิภาคให้ครบ 6 แผนกวิชา หรืออย่างน้อย 4 แผนกวิชา รวมทั้งเปิดสอนในสาขาวิชาใหม่ ๆ เช่น เทคนิคการเคมี วิศวกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว เหมืองแร่ และการต่อเรือเป็นต้น เพื่อสนองตอบความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พร้อมทั้งยกฐานะโรงเรียนประเภทช่างอุตสาหกรรมเป็นวิทยาลัยเทคนิค

ประเภทพาณิชยกรรม กรมอาชีวศึกษามีนโยบายขยายอาชีวศึกษาประเภทพาณิชยกรรมออกสู่ส่วนภูมิภาคให้มากขึ้น

ประเภทคหกรรม กรมอาชีวศึกษามีนโยบายให้โรงเรียนที่เปิดสอนคหกรรมโดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคเปิดสอนวิชาคหกรรมให้ครบ 3 แผนก ได้แก่ คหกรรมศาสตร์ ผ้าและเครื่องแต่งกาย อาหารและโภชนาการ

ประเภทศิลปหัตถกรรม กรมอาชีวศึกษามีนโยบายขยายอาชีวศึกษา ประเภทศิลปหัตถกรรมไปยังส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมหรือหัตถกรรมท้องถิ่น

5. ยกเลิกหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) ซึ่งเทียบเท่าปริญญาตรี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 เป็นต้นมา เนื่องจากให้เป็นหน้าที่ของวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาดำเนินการและรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและความสูญเปล่าทางการศึกษา

6. กรมอาชีวศึกษาจะกระจายอาชีวศึกษาประเภทและระดับต่างๆ ออกสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อให้ นักเรียนในส่วนภูมิภาคมีโอกาสทัดเทียมกับนักเรียนส่วนกลาง

สำหรับนโยบายทางด้านการปรับปรุงคุณภาพ กรมอาชีวศึกษามุ่งปรับปรุงวิทยาลัยเทคนิคให้มีมาตรฐานการศึกษาสูงทันกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และปรับปรุงโรงเรียนการช่างรวมทั้งสถานศึกษาอื่น ๆ ที่อาศรัยเรียน โรงฝึกงาน เครื่องมือ เครื่องจักรอุปกรณ์ อยู่ในสภาพชำรุดให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน

ส่วนนโยบายที่เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษามีนโยบายเปิดการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นประเภทเกษตรกรรม ช่างอุตสาหกรรม และจัดตั้งโรงเรียนสารพัดช่างเพิ่มขึ้นปีละ 1 แห่งในจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่น¹

5.2 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) สามารถแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 5 แผนงาน คือ แผนงานเกษตรกรรม แผนงานช่างและอุตสาหกรรม แผนงานพาณิชยกรรม แผนงานคหกรรม และแผนงานหลักสูตรระยะสั้น ดังรายละเอียดดังนี้

5.2.1 การดำเนินงานตามแผนงานเกษตรกรรม

สำหรับแผนงานเกษตรกรรมมีวัตถุประสงค์ที่จะขยายปริมาณนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในสถานศึกษาที่มีอยู่เดิมอย่างเร่งด่วนเพื่อป้อนให้แก่ระดับวิชาชีพชั้นสูง ผลิดกำลังคนระดับเทคนิค ชดเชยการขาดแคลนกำลังคนที่เกิดขึ้นในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระดับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) เพื่อมิให้การเร่งรัดพัฒนาภาคเกษตรกรรมของประเทศต้องชะงักงัน จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว กรมอาชีวศึกษาได้ดำเนินการเพิ่มปริมาณนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในสถานศึกษาที่มีอยู่เดิมและสถานศึกษาที่จัดตั้งใหม่ในระยะของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 เพื่อป้อนระดับเทคนิคซึ่งกำลังชะงักงันอยู่โดย²

1. เลิกชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเปิดสอนอยู่ 2 แห่ง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 โดยเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแทนและขยายให้มีปริมาณนักเรียนแต่ละ 360 คน
2. เพิ่มขึ้นเรียนในโรงเรียนเกษตรกรรมที่มีอยู่เดิมและที่จัดตั้งใหม่ในระยะของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาฉบับที่ 3 จำนวน 20 แห่ง ซึ่งเดิมรับนักเรียนได้เพียงแต่ละ 270 คน ให้รับนักเรียนได้ 450 คน หรือ 360 คน ตามความเหมาะสมของแต่ละแห่ง
3. เพิ่มขึ้นเรียนระดับวิชาชีพชั้นสูงในวิทยาลัยเกษตรกรรมซึ่งเคยอยู่ในโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีวศึกษา (กพอ.) 5 แห่ง ให้แต่ละแห่งรับนักเรียนได้ 240 คน เมื่อรวมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว จะสามารถรับนักเรียนได้แต่ละ 600 คน

¹แหล่งเดิม. หน้า 25-28.

²แหล่งเดิม. หน้า 47.

4. เพิ่มชั้นเรียนระดับวิชาชีพชั้นสูงในวิทยาลัยเกษตรกรรมอื่น ๆ อีก 4 แห่ง ให้สามารถรับนักเรียนได้แห่งละ 600 คน

5. ยกเลิกหลักสูตรประกาศนียบัตรเทคนิคชั้นสูง หรือประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) ซึ่งเทียบเท่าปริญญาตรี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 เป็นต้นไป

6. ปรับปรุงและขยายกิจกรรมทางด้านเกษตรกรรมในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และความต้องการของท้องถิ่น เช่น สวนผลไม้ ไร่ยาสูบ การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

5.2.2 การดำเนินงานตามแผนงานช่างและอุตสาหกรรม

สำหรับแผนงานช่างและอุตสาหกรรม เป็นแผนงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาที่มีอยู่เดิม ดำเนินการตามข้อผูกพันของแผนพัฒนาอาชีพศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) เพื่อผลิตช่างฝีมือและช่างเทคนิคสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงาน ในระยะของแผนพัฒนาอาชีพศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) กรมอาชีวศึกษามุ่งที่จะปรับปรุงด้านคุณภาพเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความชำนาญ และความเชื่อมั่นพอที่จะไปประกอบอาชีพอิสระและอาชีพอื่นๆ นอกเหนือไปจากอาชีพรับราชการ สำหรับทางด้านปริมาณแผนงานนี้เป็นการเพิ่มโดยปกติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว แผนงานช่างและอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาอาชีพศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) มีแนวดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ¹

1. เลิกจัดอาชีวศึกษาแผนกวิชาต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 เนื่องจากนักเรียนระดับนี้ไม่เหมาะที่จะได้รับการฝึกเป็นช่างฝีมือ การศึกษาวิชาชีพระดับนี้จะไปขยายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เช่น โรงเรียนมัธยมแบบประสมและโรงเรียนมัธยมชนบท ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมอาชีพหลักของท้องถิ่น

2. เลิกจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรเทคนิคชั้นสูง หรือประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) ซึ่งเทียบเท่าปริญญาตรี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2520 เป็นต้นไป (วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเป็นผู้ดำเนินการต่อไป)

3. ปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นตามแนวปฏิรูปการศึกษา

4. ปรับปรุงโรงเรียนการช่างซึ่งเคยอยู่ในโครงการสนธิสัญญาป้องกันเอเชียอาคเนย์ (สปอ.) ที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา เช่น โรงเรียนการช่างชุมพร ขอนแก่น นครพนม และจันทบุรี เป็นต้น โดยจะปรับปรุงหรือทดแทนโรงฝึกงาน อาคารสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ และเครื่องมือ เครื่องจักรที่อยู่ในสภาพชำรุด ทดโทรม

¹แหล่งเดิม. หน้า 84.

5. ปรับปรุงโรงเรียนการช่างทั่วไปที่ยังขาดแคลนอาคาร สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ และเครื่องมือเครื่องจักร

5.2.3 การดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาศูนย์

สำหรับแผนงานพัฒนาศูนย์ ปัจจุบันนี้การขยายตัวทางด้านธุรกิจพัฒนาศูนย์เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจระบบวิชาชีพเสรี¹ รวมทั้งปรับปรุงและส่งเสริมการขยายตลาดการค้าไปต่างประเทศเพื่อแก้ไขดุลการค้าที่เสียเปรียบให้ลดน้อยลง ดังนั้นสำหรับในแผนงานพัฒนาศูนย์นี้จึงมุ่งปรับปรุงระบบการตลาดการค้าจำหน่ายสินค้าในประเทศและส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศ ซึ่งต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการพาณิชย์ เลขานุการ และภาษาต่างประเทศทั้งสิ้น โดยในขณะนี้มีกรมอาชีวศึกษามีสถานศึกษาที่เปิดสอนอาชีวศึกษาด้านพัฒนาศูนย์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทั้งสิ้น 24 แห่ง คือวิทยาลัยพัฒนาศูนย์ 7 แห่ง โรงเรียนพัฒนาศูนย์ 1 แห่ง คณะบริหารธุรกิจในวิทยาลัยเทคนิค 4 แห่ง และแผนกพัฒนาศูนย์ในโรงเรียนอาชีวศึกษาและโรงเรียนเทคนิค 12 แห่ง โดยมีแผนการดำเนินงานดังนี้คือ²

1. เปิดสอนภาคบ่ายในสถานศึกษาบางแห่งที่ยังมิได้เปิดสอนให้ปริมาณนักเรียนภาคเช้าและภาคบ่ายใกล้เคียงกัน
2. ขยายปริมาณนักเรียนในระดับอาชีวชั้นสูง (ปวส.) ให้ได้สัดส่วนกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรักษาสัดส่วนการเข้าศึกษาต่อในระดับ ปวส. ร้อยละ 60 ทุกปี
3. การฝึกหัดครู (ป.ม.ธุรกิจ) จะคงไว้ตามจำนวนเดิม
4. เลิกจัดการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 เป็นต้นไป (ดำเนินการโดยวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา)

5.2.4 การดำเนินงานตามแผนงานคหกรรม

สำหรับแผนงานคหกรรม ซึ่งต่อเนื่องจากแผนงานเกษตรกรรมและแผนงานช่างอุตสาหกรรม โดยเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับบ้าน เครื่องใช้ภายในบ้าน พัฒนาการเด็กและครอบครัว อาหารและโภชนาการ เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย จึงเป็นการศึกษาที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง ที่จะเอื้ออำนวยให้การยกระดับความเป็นอยู่ของพลเมืองได้สัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) มุ่งที่จะปรับปรุงและขยายปริมาณนักเรียนประเภทคหกรรมในสถานศึกษาที่มีอยู่เดิม 58 แห่ง ให้สามารถรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อในระดับต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของสังคมได้มากขึ้น โดยมีการดำเนินดังต่อไปนี้คือ³

¹แหล่งเดิม. หน้า 129.

²แหล่งเดิม. หน้า 130.

³แหล่งเดิม. หน้า 144.

1. เลิกชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในปีการศึกษา 2519 เพื่อเพิ่มชั้นเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยในปีการศึกษา 2519 ได้ดัดรับนักเรียนชั้น ม.ศ.1 ในโรงเรียนอาชีวศึกษาธนบุรีและโรงเรียนอาชีวศึกษาสิงห์บุรี

2. เพิ่มแผนก วิชาคหกรรมศาสตร์ ผ้าและเครื่องแต่งกายหรืออาหารและโภชนาการ ในโรงเรียนที่ยังเปิดสอนไม่ครบทั้ง 3 แผนกวิชา เพื่อให้นักเรียนแต่ละแห่งได้มีโอกาสเลือกเรียนวิชาที่ตนถนัดและสนใจโดยเท่าเทียมกัน โดยในปีการศึกษา 2521 – 2523 ได้เปิดแผนกวิชาคหกรรมศาสตร์ ผ้าและเครื่องแต่งกายหรืออาหารและโภชนาการในโรงเรียนที่ยังเปิดสอนไม่ครบทั้ง 3 แผนกวิชา ประมาณปีละ 8 แผนกวิชา โดยจะรับนักเรียนทั้งภาคเช้าและภาคบ่าย

3. เปิดสอนภาคบ่ายเพิ่มเติมในแผนกวิชา หรือสถานศึกษาที่ยังมิได้เปิดสอนภาค บ่ายทั้งนี้เพื่อการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยเปิดสอนภาคบ่ายในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพิ่มเติมในปีการศึกษา 2519 และปีการศึกษา 2520 สำหรับ แผนกวิชาหรือสถานศึกษาที่ยังมิได้เปิดสอนภาคบ่ายมาก่อน จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคตาก วิทยาลัยเทคนิคภาคใต้ (สงขลา) วิทยาลัยเทคนิคพายัพ (เชียงใหม่) วิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา)

4. ขยายปริมาณการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อในระดับวิชาชีพชั้นสูง ให้ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาจากระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ประมาณร้อยละ 30) เพื่อรักษาโอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับ ปวส. ให้คงไว้ โดยการขยายปริมาณการรับนักเรียนเข้าเรียนในชั้น ปวส.1 ทั้งภาคเช้าและภาคบ่ายให้ได้สัดส่วนกับผู้สำเร็จ ม.ศ.6 ดังนี้ คือ

ตาราง 4 ตารางแสดงการขยายปริมาณการรับนักเรียนเพื่อศึกษาต่อในระดับวิชาชีพชั้นสูงแผนกคหกรรมตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4

ปีการศึกษา	ภาคเช้า	ภาคบ่าย
2518	6 ห้องเรียน	3 ห้องเรียน
2519	2 ห้องเรียน	1 ห้องเรียน
2520	1 ห้องเรียน	2 ห้องเรียน
2521	5 ห้องเรียน	4 ห้องเรียน
2522	2 ห้องเรียน	20 ห้องเรียน
2523	5 ห้องเรียน	-
2524	2 ห้องเรียน	3 ห้องเรียน

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524). หน้า 148.

5.2.5 การดำเนินงานตามแผนงานหลักสูตรระยะสั้น

สำหรับแผนงานหลักสูตรระยะสั้น ได้เกิดขึ้นมาเพื่อสนองตอบความต้องการของสังคมและให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือมีคนเป็นจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนได้ ดังนั้นการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการผลิตคนที่มีความรู้ความชำนาญประเภทกึ่งฝีมือซึ่งยังขาดแคลนอย่างมากภายในประเทศและต้องอาศัยการศึกษาอาชีวศึกษาหลักสูตรระยะสั้น ดังนั้นในช่วงระยะของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 จึงเน้นในด้านการขยายจำนวนการรับนักเรียนให้เพิ่มมากขึ้นในโรงเรียนสารพัดช่างที่ตั้งอยู่ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีจำนวน 10 แห่ง และมีนักเรียนที่เรียนจบระหว่างปีการศึกษา 2515 – 2519 ประมาณ 19,900 คน โดยโรงเรียนสารพัดช่าง ได้กระจายกระจายอยู่ในส่วนกลาง 4 แห่ง และในส่วนภูมิภาค 6 แห่ง ดังนี้¹ โรงเรียนสารพัดช่างพระนคร โรงเรียนสารพัดช่างสีพระยา โรงเรียนสารพัดช่างธนบุรี โรงเรียนสารพัดช่างนครหลวง โรงเรียนสารพัดช่างเชียงใหม่ โรงเรียนสารพัดช่างอุดรธานี โรงเรียนสารพัดช่างอุบลราชธานี โรงเรียนสารพัดช่างชลบุรี โรงเรียนสารพัดช่างสงขลา โรงเรียนสารพัดช่างตรัง โดยได้ดำเนินงานดังต่อไปนี้คือ²

1. ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยอาศัยข้อมูลด้านต่าง ๆ จากวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม กรมแรงงานกระทรวงมหาดไทย และแหล่งอื่น ๆ ประกอบการพิจารณา
2. ประสานกับหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และประสานงานกับวงการอุตสาหกรรมเพื่อให้การปฏิบัติงานจัดการศึกษาระบบนอกโรงเรียนตามหลักสูตรระยะสั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นทั้งด้านทักษะและประสบการณ์
3. มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ คือมีระบบเดียวกันโดยร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนสารพัดช่างต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร โดยแต่ละแห่งสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็น
4. แผนงานหลักสูตรระยะสั้นนี้จะปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการศึกษาเท่าที่ทรัพยากรจะอำนวย

5.3 ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

สำหรับการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 ดังที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้คือหลังจากเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 อันเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้

¹แหล่งเดิม. หน้า 168-169.

²แหล่งเดิม. หน้า 169-170.

มีผลกระทบต่อการศึกษาชาติโดยมีการวิพากษ์วิจารณ์กันในหมู่นักการเมือง นักการศึกษา และประชาชน ว่าการศึกษาไทยไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น เพื่อเป็นการปรับปรุงระบบการศึกษาไทยให้เข้ากับยุคประชาธิปไตยแบ่งบานหลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 รัฐบาลที่ได้รับการแต่งตั้งหลังจากนั้นได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2517 โดยมีใจความว่ารัฐบาลจะส่งเสริมประชาธิปไตย และศีลธรรมจรรยาในหลักสูตรอาชีพระดับอุดมศึกษาและความเป็นอิสระทางวิชาการและการบริหารในระดับอุดมศึกษาให้มากขึ้น เพื่อวางแนวทางในการปฏิรูปต่อมา โดยมีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ยื่นข้อเสนอให้แต่งตั้งกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา โดยในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 คณะรัฐมนตรีได้มีมติรับหลักการตามรายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา โดยมีสาระสำคัญ 10 ประการ พอสรุปได้ดังนี้คือ ในการปฏิรูปการศึกษาคั้งนี้จะให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเน้นให้ระบบการศึกษาเป็นระบบเปิดมากขึ้นโดยให้ทั้งการศึกษาระบบในโรงเรียนและนอกโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน เพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

ในส่วนของกรมอาชีวศึกษาก็ได้สนองตอบโดยกำหนดแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ขึ้นมาเป็นการขานรับนโยบายปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลดังกล่าว โดยมุ่งเน้นที่จะแก้ปัญหาการจัดอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) โดยมีปัญหาคำคัญของแผนพัฒนาฉบับดังกล่าวคือปัญหาการผลิตกำลังคนที่ไม่เกินความต้องการของตลาดแรงงาน อันสืบเนื่องมาจากการขาดข้อมูลทางด้านความต้องการกำลังคนระดับและประเภทต่าง ๆ โดยที่กรมอาชีวศึกษาได้ผลิตกำลังคนโดยไม่มีทิศทางในปริมาณที่มากเกินไปบางสาขา และน้อยเกินไปในบางสาขา ทำให้เกิดภาวะคนล้นงานอันก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานในระยะต่อมา และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือความนิยมของประชาชนในการเรียนสายสามัญมากกว่าอาชีวศึกษา จึงทำให้ประชาชนไม่นิยมส่งบุตรหลานมาเรียนสายอาชีวศึกษามากนักเนื่องจากเข้าใจว่าผู้ที่เรียนอาชีวศึกษามีฐานะผลการเรียนด้อยกว่าผู้ที่เรียนสายสามัญ โดยในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 มุ่งที่จะส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาพร้อมกับปรับปรุงคุณภาพการศึกษาไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคโดยให้มีปริมาณการผลิตเหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงานในท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยการเร่งส่งเสริมการศึกษาระบบนอกโรงเรียนด้านวิชาชีพ ทั้งประเภทวิชาเกษตรกรรม ช่างอุตสาหกรรม พณิชยกรรมและ คหกรรมในระดับกึ่งฝีมืออย่างกว้างขวาง

ตาราง 5 ตารางเปรียบเทียบนโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และ
ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

นโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ.2520-2524)	นโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)
1. ปรับปรุงการบริหารการศึกษาให้มีเอกภาพ ในด้านนโยบายในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น	1. ประสานการกำหนดนโยบายการวางแผน และการดำเนินการอาชีวศึกษาทั้งหน่วย งานของรัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดเอกภาพ
2. ปรับปรุงระบบการฝึกหัดครูและบุคลากร ทางการศึกษาให้ได้คุณภาพและปริมาณที่ ตรงกับความต้องการของประเทศ	2. เร่งผลิตและปรับปรุงคุณภาพของครูอาชีว ศึกษาให้ประสานและสอดคล้องกัน ระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้
3. ปรับปรุงระบบการศึกษาให้สัมพันธ์กับการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดย จัดระบบการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพ ท้องถิ่นและสภาพตลาดแรงงาน	3. ปรับปรุงหลักสูตรและระบบการเรียนการ สอนวิชาชีพให้เบ็ดเสร็จในตัวเองโดยมุ่ง อาชีพอิสระและสนองตอบความต้องการ ของตลาดแรงงาน
4. เร่งส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนทางด้าน อาชีพประเภทเกษตรกรรมช่างอุตสาหกรรม พาณิชย์กรรม และคหกรรมในระดับกึ่งฝีมือ ให้กว้างขวางในรูปแบบต่าง ๆ หลาย ลักษณะให้สอดคล้องกับความสนใจ ความ จำเป็นและความต้องการของประชาชนส่วน ใหญ่ของประเทศที่อยู่นอกระบบโรงเรียน	4. พัฒนาการอาชีวศึกษาและการอาชีว ศึกษาระยะสั้นให้กว้างขวางขึ้น โดย เฉพาะในชนบทให้เหมาะสมกับสภาพ และสอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น

ที่มา: สรุปจากกรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524). หน้า 5. และ กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529). หน้า 23.

จากตาราง 5 จะเห็นว่าวัตถุประสงค์หลักในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) สอดคล้องกับนโยบายอาชีวศึกษาของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ใน 4 ประเด็นหลักด้วยกันคือ

ประเด็นแรก ความเป็นเอกภาพในด้านนโยบายการบริหารโดยในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 เน้นความเป็นเอกภาพในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 เน้นความเป็นเอกภาพระหว่างภาครัฐและเอกชนให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ในด้านความเป็นเอกภาพในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 นั้นยังน่าจะได้รับการปรับแก้ใหม่ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 โดยเน้นให้เกิดเอกภาพทางด้านการนโยบายการบริหารให้สอดคล้องกันทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะในท้องถิ่นซึ่งมีสภาพแวดล้อมไม่เหมือนกัน

ประเด็นที่สอง คือปรับปรุงคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 และเร่งผลิตและปรับปรุงคุณภาพครูอาชีวศึกษาให้ประสานและสอดคล้องกันระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 แสดงให้เห็นถึงการผลิตครูอาชีวศึกษายังมีปริมาณไม่มากพอกับความต้องการของประเทศ จึงได้ถูกกำหนดขึ้นอีกครั้งในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 อีกทั้งยังต้องปรับปรุงทางด้านคุณภาพเพิ่มขึ้นเพื่อให้ประสานและสอดคล้องกันระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้ซึ่งหมายถึงการผลิตครูอาชีวศึกษาให้มีปริมาณและคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน อันหมายถึงความต้องการของประเทศนั่นเอง

ประเด็นที่สาม คือปรับปรุงระบบการศึกษาให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสภาพตลาดแรงงานในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 และปรับปรุงหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนวิชาชีพให้เบ็ดเสร็จในตัวเองโดยมุ่งวิชาชีพอิสระและตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 คุณภาพระบบการอาชีวศึกษายังไม่ตอบสนองต่อการประกอบอาชีพของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนยังขาดประสบการณ์ตรงที่พร้อมในการทำงาน อีกทั้งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้ยังผลให้เกิดภาวะว่างงาน (ในปีพ.ศ. 2525 อัตราการว่างงานของผู้สำเร็จระดับอาชีวศึกษาสูงถึงร้อยละ 9.3)¹

ประเด็นที่สี่ เร่งส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนทางด้านวิชาชีพ ประเภทเกษตรกรรม ช่างอุตสาหกรรม พณิชยกรรม และคหกรรม ในระดับกึ่งฝีมือให้กว้างขวางในรูปแบบต่าง ๆ หลายลักษณะให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการส่วนใหญ่ของประเทศ จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้วิจัย

¹อุทัย ภูริพัฒน์. (2536). เล่มเดิม. หน้า 32.

คาดว่าผลของนโยบายดังกล่าวประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งจึงทำให้แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 ได้ระบุถึงนโยบายที่จะขยายอาชีวศึกษาระยะสั้นให้กว้างขวางมากขึ้น อีกทั้งยังเน้นให้สถานศึกษาร่วมมือกับวงการธุรกิจอุตสาหกรรมและสถานประกอบการเอกชนเพื่อให้สามารถผลิตช่างฝีมือและมีฝีมือให้มีคุณภาพสูงขึ้นโดยการฝึกงานจริงในสถานประกอบการและตรงกับความต้องการของสถานประกอบการมากขึ้นกว่าแต่ก่อนเพราะเครื่องมือในโรงฝึกงานของสถานศึกษาไม่ทันสมัยเท่าโรงงานจริงของเอกชน จึงผลิตบุคลากรได้ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานและท้องถิ่น

กล่าวได้ว่าผลของการพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 ผู้วิจัยคาดว่าแผนดังกล่าวมีแนวโน้มประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง จะเห็นได้จากการเปรียบเทียบนโยบายระหว่างแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 กับแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 ว่ามีการขยายขอบเขตของการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น อันแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4

จะเห็นได้ว่าจากผลการวิเคราะห์นโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 และระยะที่ 5 นั้น ส่วนใหญ่แล้วในแผนระยะที่ 4 มุ่งที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2515-2519 ปัญหาการว่างงานและผลผลิตที่ได้ยังไม่มีคุณภาพเพียงพอคือผู้ที่จบออกไปมีอายุน้อยไม่เหมาะที่จะรับการฝึกเป็นช่างฝีมือ ดังนั้นในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 จึงได้เลิกจัดอาชีวศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในแผนกวิชาต่าง ๆ เช่น ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และ คหกรรม เป็นต้น¹ (ในขณะเดียวกันกรมสามัญศึกษาได้จัดการฝึกช่างฝีมือในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมแบบประสม และโรงเรียนมัธยมชนบท) และหันมาปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาที่วางไว้หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ในขณะเดียวกันได้ขยายปริมาณนักเรียนระดับวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ให้ได้สัดส่วนกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในทุกแผนกวิชา และเปิดหลักสูตรระยะสั้นโดยขยายโรงเรียนสารพัดช่างทั้ง 10 แห่งที่มีอยู่เดิมให้นักเรียนได้มากขึ้น อันถือเป็นการขยายโอกาสในการเข้าศึกษาวิชาชีพให้แก่ประชาชนที่ทำงานแล้วโดยอยู่นอกระบบโรงเรียนให้มีวิชาชีพติดตัวภายในระยะเวลาอันสั้น และส่งเสริมให้ประกอบอาชีพอิสระเพื่อป้องกันปัญหาการว่างงาน

แต่อย่างไรก็ตามปัญหาก็เกิดขึ้นมาจนได้ในปลายแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 4 คือการผลิตแรงงานที่มีคุณภาพไม่ตรงกับความต้องการของตลาดคือผลิตออกมามาก แต่ไม่สามารถปฏิบัติงานในสถานประกอบการได้ เนื่องจากครูอาชีวศึกษาไม่ได้รับการฝึกอบรมในสถานประกอบการ และคุ้นเคยอยู่กับเครื่องอุปกรณ์ และเครื่องจักรที่ล้าสมัยกว่าในสถานประกอบการ ส่วนในด้านผู้เรียนเมื่อจบออกไปก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานในสถานประกอบการได้เลย ต้องได้รับการฝึกอบรมก่อนจึง

¹กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). เล่มเดิม. หน้า 84.

จะสามารถปฏิบัติงานได้ จึงเป็นสาเหตุที่นำมาปรับปรุงแก้ไขในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2529 เพื่อมิให้เกิดปัญหาการว่างงานและความด้อยคุณภาพของนักเรียนนักศึกษาที่จบจากสถานศึกษาของกรมอาชีวศึกษา จึงได้ปรับปรุงทั้งคุณภาพครูผู้สอน และหลักสูตรการเรียนการสอนเสียใหม่ โดยให้สถานศึกษาร่วมกับกับสถานประกอบการของเอกชน โดยการให้สถานประกอบการของเอกชนมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพร่วมกับสถานศึกษา ที่เป็นสาเหตุให้เกิดการอาชีวศึกษา "ระบบโรงเรียน-โรงงาน" ที่จะกล่าวถึงในบทต่อไป ซึ่งเป็นระบบที่ฝึกนักเรียน-นักศึกษาของสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ให้มีคุณภาพและตรงความต้องการของสถานประกอบการเอกชนต่อไป

สำหรับความเป็นมาของการอาชีวศึกษาไทยก่อนมีอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีโดยสรุปนั้น การศึกษาวิชาชีพของคนไทยนั้นมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว แต่ยังไม่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบหรือจัดเข้าไปอยู่ในระบบโรงเรียน จนกระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้มีการตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพขึ้นทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด โดยได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือโรงเรียนสามัญศึกษาซึ่งสอนด้านวิชาการ และโรงเรียนวิสามนัญศึกษาที่สอนด้านวิชาชีพ ต่อมาใน พ.ศ.2481 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งกรมขึ้นมา 2 กรม คือกรมสามัญศึกษาทำหน้าที่จัดการศึกษาสายสามัญ และกรมวิชาการทำหน้าที่จัดการศึกษาสายอาชีพซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นกรมอาชีวศึกษาใน พ.ศ.2484 ในระยะแรกนั้นกรมอาชีวศึกษามุ่งที่จะผลิตแรงงานระดับกลางหรือระดับช่างฝีมือเพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1-2 (พ.ศ.2503-2514) แต่เนื่องจากขาดข้อมูลทางด้านการตลาดจึงทำให้แรงงานที่ผลิตขึ้นมาไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้นกรมอาชีวศึกษาจึงได้จัดทำแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3-4 (พ.ศ.2515-2524) โดยได้ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานด้วยการขยายโรงเรียนและเปิดสาขาวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการอาชีวศึกษาของไทยก็ยังประสบปัญหาที่สำคัญคือนักเรียน-นักศึกษาที่สำเร็จออกไปไม่สามารถทำงานในสถานประกอบการได้ทันที เนื่องจากขาดประสบการณ์ตรงในการฝึกงานในสถานประกอบการจริงและสถานศึกษาตามไม่ทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอนเสียใหม่ให้สนองตอบตลาดแรงงานหรือสถานประกอบการ คือการพัฒนาการเรียนการสอนอาชีวศึกษาในระบบโรงเรียน-โรงงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5-6 (พ.ศ.2525-2534) ที่จะกล่าวในบทต่อไป

บทที่ 3

พัฒนาการของการอาชีวศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2525–2534

เมื่อประเทศไทยดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525–2529) โดยรัฐมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการขยายตัวของระบบทุนนิยม ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองที่ทำให้ประเทศไทยมีการติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของคนไทย รวมทั้งการประกอบอาชีพของคนไทย ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงเน้นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศ โดยเฉพาะการอาชีวศึกษา ซึ่งในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้ขยายวัตถุประสงค์ออกไปสู่ความต้องการด้านการประกอบอาชีพอิสระและตลาดแรงงาน สำหรับในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530–2534) นั้น การอาชีวศึกษายังคงมุ่งเน้นการผลิตกำลังคนในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่มีนโยบายที่จะลดการผลิตกำลังแรงงานในประเภทและสาขาวิชาที่เกินความต้องการโดยคำนึงถึงปัญหาการว่างงาน พร้อมกับมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่ไปกับความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี ดังนั้นกรมอาชีวศึกษาจึงเห็นความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาและการฝึกอาชีพทั้งในระบบและนอกระบบ จนนำไปสู่การพัฒนาอาชีวศึกษาเข้าสู่ระบบโรงเรียน-โรงงาน

1. พัฒนาการของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525–2529)

นโยบายอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525–2529) ได้กำหนดให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ¹

1. วางแผนการดำเนินการอาชีวศึกษาร่วมกับภาครัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดเอกภาพ
2. ปรับปรุงหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนให้ตอบสนองความต้องการของตลาด แรงงานอย่างแท้จริง
3. ผลิตและปรับปรุงคุณภาพครูอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกันระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้
4. กำหนดมาตรฐานของผู้ประกอบอาชีพสาขาต่างๆ ตามความจำเป็น

¹กรมอาชีวศึกษา. (2529). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525–2529). หน้า 5–6.

5. ปรับปรุงมาตรฐานของสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้นและอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน
6. ขยายการศึกษาวิชาให้กว้างขวางขึ้นโดยเฉพาะในชนบทตามรูปแบบที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและความต้องการของตลาดแรงงาน
7. ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเกษตรระยะสั้นให้สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น
8. ให้สถานศึกษาร่วมมือกันใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือประหยัดและมีประสิทธิภาพ
9. ให้สถานศึกษาร่วมมือกับภาคเอกชนทางการศึกษาและฝึกงานให้ตรงกับความต้องการของกันและกัน
10. รัฐจะกำหนดมาตรการให้รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพ
11. สถานศึกษาต้องให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน เพื่อยกระดับมาตรฐานการประกอบอาชีพของประชาชนให้สูงขึ้น
12. ส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดอาชีวศึกษาให้มากขึ้น
13. มีการประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาอาชีวศึกษาและการศึกษาระดับอื่น
14. ให้มีการศึกษาวิจัย และติดตามประเมินผล เพื่อหารูปแบบและลักษณะของการจัดการอาชีวศึกษาและนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.1 ความเป็นมาของการอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงาน

เนื่องจากในภาวะที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวทั้งด้านอุตสาหกรรมและการบริการ และการที่กรมอาชีวศึกษาติดตามข้อมูลของผู้ที่สำเร็จการศึกษาพบว่า ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษายังขาดทักษะในการทำงานจริงและสถานประกอบการต้องการให้ฝึกอบรมก่อน อีกทั้งผู้สำเร็จการศึกษายังขาดระเบียบวินัยและความอดทนในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากครู-อาจารย์ในสถานศึกษาไม่มีประสบการณ์จากการทำงานจริงในสถานประกอบการ ประกอบกับเครื่องมือเครื่องจักรในสถานศึกษาไม่ทันสมัย ด้วยเหตุนี้กรมอาชีวศึกษาจึงได้มีการปรับแผนงานด้านการศึกษา พ.ศ. 2527-2529 โดยมีนโยบายหลักสรุปได้ดังนี้ คือ¹

1. ส่งเสริมการเพิ่มทักษะในการอาชีวศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการมีงานทำ
2. ปรับปรุงระบบการติดตามประเมินผลการมีงานทำและการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และประสานสัมพันธ์ผลของการมีงานทำ และการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาให้ประชาชนทราบและเข้าใจอย่างกว้างขวาง

¹กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ม.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาในช่วงปลายแผนฯ 5 (พ.ศ.2527-2529). หน้า 5.

3. สร้างระบบความร่วมมือ มีกันระหว่างสถาบันการศึกษาภาคเอกชนในการจัดหลักสูตรและการฝึกอบรม การจัดทำแผนการฝึกสอนของครู-อาจารย์และนักเรียนในโรงงานและสถานประกอบการของภาคเอกชน

4. เร่งรัดพัฒนากำลังคนในสาขาวิชาที่ขาดแคลน และเป็นไปตามความต้องการของรัฐบาลและเอกชน ชะลอการขยายตัวในสาขาที่ประสบปัญหาการว่างงานอย่างรุนแรง

ด้วยเหตุนี้ใน พ.ศ. 2527 อันเป็นสมัยที่นายบรรจง ชูสกุลชาติเป็นอธิบดีกรมอาชีวศึกษา ได้มีการนำแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 – 2529) มากำหนดเป็นคำขวัญของกรมอาชีวศึกษา คือ “ทักษะเยี่ยม เปี่ยมคุณธรรม ล้ำเลิศวิชา และใช้เวลาให้เกิดคุณ” และกำหนดแนวนโยบายของสถานศึกษาโดยให้สถานศึกษาจัดการศึกษาแบบอาชีวศึกษาครบวงจร คือ ผลิตได้ จำหน่ายได้ จัดการได้ บริโภคได้ ทำให้สถานศึกษาต้องร่วมมือกับชุมชนและสถานประกอบการมากขึ้น และกรมอาชีวศึกษาได้เรียกกระบวนการเรียนการสอนนี้ว่า “ระบบโรงเรียน-โรงงาน” และต่อมาคณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการโครงการความร่วมมือระหว่างกรมอาชีวศึกษา สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและสถานประกอบการ จัดการอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงานที่วิทยาลัยเทคนิคท่าหลวงซิเมนต์ไทยอนุสรณ์ จังหวัดสระบุรี

1.2 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชำนานาญงานระบบโรงเรียน-โรงงาน

กรมอาชีวศึกษาได้มีการจัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชำนานาญงานระบบโรงเรียน-โรงงาน เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาอาชีวศึกษาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) โดยเน้นที่หลักสูตรดังนี้ คือ¹

1. เป็นหลักสูตรวิชาชีพหลังการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งเปิดโอกาสให้เรียนและฝึกงานในสาขาอาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อออกไปประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม

2. เป็นหลักสูตรที่ภาครัฐบาลและเอกชนร่วมกันดำเนินการ โดยความร่วมมือของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคม และองค์กรอื่น ๆ

3. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการฝึกงานตามเทคโนโลยีในสภาพการทำงานที่แท้จริง ในสถานประกอบการที่เข้าร่วมในการจัดอาชีวศึกษาระบบนี้โดยปฏิบัติจนเกิดทักษะคุณธรรม และสติปัญญา สามารถจัดการเชิงธุรกิจและเชิงอุตสาหกรรม อันจะยังประโยชน์ในการประกอบอาชีพจริง

¹กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.). การจัดการอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงาน. หน้า 1-2.

4. เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกผู้ฝึกหัดให้มีกิจนิสัยที่ดีต่อการทำงาน สามารถปฏิบัติงานด้านการผลิต และการบริการที่ใช้เทคโนโลยีใหม่ที่ซับซ้อนมาก ๆ ได้ พร้อมกับมีความรู้ทางทฤษฎีซึ่งจำเป็นต่อการทำงาน

5. เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานมีความศรัทธาในการประกอบอาชีพ สามารถสร้างงานและพัฒนางานได้

6. เป็นหลักสูตรที่เน้นการฝึกงานในหลายสาขาอาชีพ ไม่เฉพาะแต่สาขาอาชีพช่างอุตสาหกรรมเท่านั้นสามารถดำเนินการในพื้นที่อุตสาหกรรมในเมืองและในท้องถิ่น ซึ่งสามารถช่วยพัฒนาท้องถิ่นของประเทศไทย

7. เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกอบรมและสร้างเสริมคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้สามารถยกระดับการครองชีพและอยู่ได้ด้วยความสุขและเจริญก้าวหน้าในอาชีพ ลดปัญหาการว่างงาน มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดความมั่นคงและลดอัตราการเกิดของอาชญากรรมของประเทศได้

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ระบบโรงเรียน-โรงงาน เป็นการจัดเตรียมนักเรียนที่เรียนจบในสาขาอาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งช่วยในการยกระดับการครองชีพของเยาวชนในระบบโรงเรียน-โรงงาน นักเรียนหรือที่เรียกว่า ช่างฝึกหัด จะได้รับความรู้ทั่วไปและการฝึกอาชีพเบื้องต้นในสถานศึกษาพร้อมกับการฝึกงาน ตามสภาพการทำงานที่แท้จริงในบริษัท ขณะเดียวกันช่างฝึกหัดก็จะรับการฝึกให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งจะเป็นผลทำให้เกิดความมั่นคงทางการเมือง วิธีนี้จะเป็นวิธีการที่จะได้บุคลากรที่มีคุณสมบัติตามต้องการและสามารถปฏิบัติงานด้านการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีใหม่ที่ซับซ้อนได้ พร้อมกับมีความรู้ทางทฤษฎีอันเป็นประโยชน์ต่อการฝึกงาน ระบบนี้จะเน้นหนักในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดย่อมเป็นส่วนใหญ่ และสามารถจัดทำได้ในสาขาอาชีพต่างๆ นอกจากนี้ระบบโรงเรียน-โรงงานยังสามารถดำเนินการในพื้นที่อุตสาหกรรมในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาท้องถิ่นของประเทศ

ระบบโรงเรียน-โรงงานมุ่งหมายให้ช่างฝึกหัดมีทักษะในการทำงานและมีความรู้หลังจากเรียนจบแล้ว สามารถเข้าทำงานในสาขาอาชีพที่ฝึกมา ดังนั้นผู้ที่เป็ช่างฝีมือที่ดีควรมีความสามารถดังนี้คือ มีทักษะทางด้านอาชีพ มีความรู้ทางด้านอาชีพ มีความเลื่อมใสศรัทธาในอาชีพ ดำเนินการฝึกงานช่างฝึกงานจะได้รับการฝึกในด้านนิสัยในการทำงาน ทัศนคติที่ดีในอาชีพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ได้ผลดีด้วยความรับผิดชอบ ดังนั้นจะเป็นสถานที่ซึ่งฝึกความรู้ทางทฤษฎี ด้วยเหตุนี้สิ่งที่นักเรียนหรือช่างฝึกหัดควรจะเรียนรู้คือ

1. ควรได้รับการฝึกงานอย่างกว้างขวางอย่างมีคุณภาพ ทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและหน้าที่การงานอย่างรวดเร็ว
2. ควรจะได้รับประสบการณ์จากการฝึกงานในโรงงาน และการฝึกในสถานศึกษา เพื่อที่จะเข้าใจสภาพการทำงานและพร้อมที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน
3. พัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถและเต็มใจที่จะรับผิดชอบตนเอง และต่อชีวิตของการทำงานในฐานะประชากรที่มีความรับผิดชอบและช่างฝีมือที่มีคุณสมบัติ และสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ
4. สามารถตระหนักถึงความเกี่ยวพันกันทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง และมีส่วนช่วยเหลือต่อปัญหาสภาพแวดล้อมด้วยความสามารถทางด้านอาชีพของตนเอง

1.3 โครงสร้างของการจัดการเรียนระบบโรงเรียน-โรงงาน

โครงสร้างของการจัดการเรียนระบบโรงเรียน-โรงงาน ซึ่งประกอบด้วย¹

1. ระยะเวลาในการเรียน การฝึกงานที่นักเรียนหรือช่างฝึกหัดต้องใช้เวลาเรียนและฝึกงาน 3 ปี ในปีแรกจะเรียนที่วิทยาลัย 1-2 วันต่อสัปดาห์ และฝึกงานที่สถานประกอบการ 3 - 4 วันต่อสัปดาห์ ในปี 2 และปีที่ 3 ช่างฝึกหัดจะเรียนที่วิทยาลัย 1 วันต่อสัปดาห์ และฝึกงานที่สถานประกอบการ 4 วันต่อสัปดาห์
2. การทำสัญญา ซึ่งบริษัทและช่างฝึกหัดต้องมีข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยที่ผู้ปกครองและช่างฝึกหัดต้องลงนามในสัญญานี้และวิทยาลัยที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนต้องลงนามด้วย เพื่อแสดงถึงการรับรู้ในข้อตกลงนี้ ต้นฉบับของสัญญานี้จะอยู่ที่บริษัท ส่วนสำเนาจะอยู่ที่ช่างฝึกหัดและวิทยาลัย สัญญานี้ทำขึ้นจากพื้นฐานของสิทธิและหน้าที่ของช่างฝึกหัดและครูฝึกในโรงงาน
3. ด้านความรับผิดชอบ ซึ่งบริษัทจะรับผิดชอบสำหรับการฝึกงานและจัดการฝึกงานตามขอบข่ายของอาชีพที่กำหนด กำหนดแนวทางการฝึกงานและรับผิดชอบช่างฝึกหัดตามสัญญาของการฝึกงาน รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของช่างฝึกหัดและของบริษัท
4. สำหรับวิทยาลัยจะรับผิดชอบในการเรียนภาคทฤษฎีรวมทั้งการฝึกงานเบื้องต้น ซึ่งรัฐบาลจะออกค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ให้ตามกฎหมายและระเบียบต่างๆได้รับความเห็นชอบจากสภาอุตสาหกรรมและกรมอาชีวศึกษา

¹แหล่งเดิม, หน้า 8-9.

5. การจัดทำสมุดรายงานการฝึกงาน ซึ่งช่างฝึกหัดต้องบรรยายกระบวนการเรียนรู้ และการฝึกงานในบริษัทเป็นรายวัน และทุกสัปดาห์เขาต้องบรรยายถึงปัญหาทางเทคนิคที่ประสบตลอดจน ครูฝึกในโรงงานเสนอแนะแนวทางแก้ไข และช่างฝึกหัดดำเนินการตามแนวทางแก้ไข ช่างฝึกหัดต้องนำ สมุดรายงานการฝึกงานมาแสดงต่อครูผู้สอนทุกสัปดาห์ เพื่อที่ครูผู้สอนจะรับทราบถึงสิ่งที่ช่างฝึกหัด ปฏิบัติในเวลาฝึกหัด

6. ระบบการสอบที่คณะกรรมการสอบ ประกอบด้วยสมาชิกจากกรมอาชีวศึกษาและ จากสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ครูผู้สอนจากวิทยาลัยที่รับผิดชอบและผู้แทนจากบริษัท ช่าง ฝึกหัดสามารถสอบผ่านได้ถ้าเขาแสดงให้เห็นว่ามีความรู้ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ อย่างเต็มที่ (มากกว่าร้อยละ 40) หลังจากนั้นช่างฝึกหัดจะได้รับประกาศนียบัตร ปวช. ช่างชำนาญระบบโรงเรียน- โรงงาน ประกาศนียบัตรจะออกให้ในนามของกรมอาชีวศึกษาและสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

1.4 การจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานในการพัฒนากำลังคน

ในวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2526 กระทรวงศึกษาธิการได้นำมติคณะรัฐมนตรีเข้ามา พิจารณาในการประชุมอธิบดีครั้งที่ 11/2526 ซึ่งที่ประชุมมีมติมอบหมายให้กรมอาชีวศึกษาดำเนินการ จัดตั้ง คณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ (กรอ.พอ.)¹ ทำหน้าที่ เป็นองค์กรกลางในการศึกษาติดตามและแก้ไขปัญหอุปสรรคในการผลิตกำลังคน ทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีโดยให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ในวันที่ 19 ตุลาคม 2526 ที่ประชุมอธิบดี สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ครั้งที่ 18/2526 ได้มีมติเห็นชอบตามที่กรมอาชีวศึกษาได้เสนอร่างคณะ กรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพและให้กระทรวงศึกษาธิการนำ เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา ดังนั้นในวันที่ 27 ตุลาคม 2526 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติการแต่งตั้ง กรอ. พอ. ซึ่งโครงสร้างของ กรอ.พอ. จะประกอบไปด้วยคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชน คณะ อนุกรรมการประสานงาน กรอ.พอ และคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ

คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพประกอบด้วยผู้ แทน 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่กำหนดนโยบายและแผนการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สำนัก งบประมาณ กระทรวงการคลัง และกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2536). รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่ง ชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) การอาชีวศึกษา. หน้า 57.

2. กลุ่มจัดการศึกษาและฝึกงาน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัยและกรมแรงงาน เป็นต้น

3. กลุ่มที่ใช้แรงงาน เช่น สมาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หอการค้า

คณะกรรมการชุดนี้มี 32 คน มีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรี ที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นรองประธาน อธิบดีกรมอาชีวศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้แทนภาคเอกชนซึ่งประกอบด้วยหอการค้าไทย สมาอุตสาหกรรม สมาองค์การนายจ้างแห่งประเทศไทย สมาคมโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย และสภาองค์การลูกจ้างแห่งประเทศไทย โดยให้กรมอาชีวศึกษาเป็นศูนย์ประสานงาน กรอ.พอ.

สำหรับอำนาจและหน้าที่ของ กรอ.พอ. มีดังต่อไปนี้

1. พัฒนานโยบายและแผนพัฒนาการอาชีวศึกษาและฝึกอาชีพให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม
2. พิจารณาและกำหนดมาตรฐานหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนการสอนทางอาชีวศึกษา และการฝึกอาชีพระดับและประเภทต่าง ๆ
3. พิจารณาปัญหาและอุปสรรคตลอดจนกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อภาวการณ์มีงานทำของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาและผู้ผ่านการฝึกอาชีพ
4. พิจารณาแผนและโครงการร่วมระหว่างฝ่ายจัดการศึกษาและการฝึกอบรมกับฝ่ายที่ใช้กำลังคนด้านอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพ
5. กำหนดมาตรฐานและจัดให้มีการทดสอบเพื่อรับรองมาตรฐานและยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ
6. ติดตามและประสานการดำเนินงานการอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาการอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพแห่งชาติ
7. แต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

1.5 ตัวอย่างการดำเนินงานตามโครงการระบบโรงเรียน-โรงงาน

หลังจากคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการโครงการความร่วมมือระหว่างกรมอาชีวศึกษา สมาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและสถานประกอบการแล้ว กรมอาชีวศึกษาได้จัดการอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงานที่วิทยาลัยเทคนิคท่าหลวงซิเมนต์ไทยอนุสรณ์ตามโครงการโรงเรียน-โรงงานวิทยาลัยท่าหลวงซิเมนต์ไทยอนุสรณ์ ซึ่งต้องการจัดตั้งให้เป็นวิทยาลัยเทคนิคท่าหลวงซิเมนต์ไทยอนุสรณ์เป็นวิทยาลัยเทคนิคตามระบบโรงเรียน-โรงงาน ตามหลักสูตร ปวท.

ปวช. ปวส. สาขาวิชาช่างอุตสาหกรรม โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาและจัดระบบการเรียนการสอนเป็นโรงเรียนต้นแบบในรูปแบบความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ และเพื่อผลิตช่างฝีมือ ช่างเทคนิคระดับสูงในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานท้องถิ่นด้วยความร่วมมือกับสถานประกอบการในท้องถิ่น ด้วยการจัดส่งนักเรียนนักศึกษาออกฝึกงานรวมทั้งเพื่อจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องในการช่วยยกระดับฝีมือแรงงานและเทคโนโลยีใหม่ ๆ แก่บุคลากรในสถานประกอบการส่วนท้องถิ่นเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานระดับต่าง ๆ ตามความเจริญเติบโตก้าวหน้าของอุตสาหกรรม รวมทั้งเพื่อศึกษาวิเคราะห์หารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดอาชีวศึกษาในลักษณะที่สร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการโดยใช้โครงการนี้เป็นต้นแบบที่จะนำไปใช้กับการอาชีวศึกษากับสถานศึกษาอื่นในระยะต่อไป

เป้าหมายตามโครงการด้านปริมาณ การพัฒนาโครงการนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ระยะ(ระยะแรก พ.ศ.2525-2526 ระยะที่สอง พ.ศ.2527-2529) โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ซึ่งจะผลิตนักศึกษาระดับ ปวช. ปวส. และ ปวท. ดังต่อไปนี้

ตาราง 6 ตารางแสดงการผลิตนักศึกษาระดับ ปวช. ปวส. และ ปวท. ระหว่าง พ.ศ. 2527-2529

ระดับการศึกษา	หลักสูตร	2527	2528	2529
ปวส.	แผนกวิชาช่างไฟฟ้า	80	160	160
	แผนกวิชาเทคนิคการผลิต	80	160	160
ปวท.	แผนกวิชาช่างไฟฟ้า	-	40	40
	แผนกวิชาเทคนิคการผลิต	-	40	40
ปวช.	แผนกวิชาช่างไฟฟ้า	60	160	160
	แผนกวิชาช่างเชื่อม	-	40	80
	แผนกวิชาช่างยนต์	-	-	80
	แผนกวิชาช่างก่อสร้าง	-	40	80
รวม		240	640	840

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาในช่วงปลายแผนฯ5 (2527-2529). หน้า 149.

ส่วนในด้านคุณภาพ นักศึกษาจะมีความรู้ความสามารถจากทั้งด้านทฤษฎี และประสบการณ์การฝึกงาน สามารถออกไปประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระยะเวลาและวิธีดำเนินการ การดำเนินงานระหว่างปี พ.ศ. 2527-2531 มีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ดำเนินการรับโอนทรัพย์สิน อาคารสถานที่ และบุคลากรให้เสร็จภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2527
2. จัดตั้งงบประมาณเป็นรายปีตามโครงการตั้งแต่ปี 2528
3. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานร่วมระหว่างกรมอาชีวศึกษาและบริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526

4. ติดต่อขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลเยอรมันโดยผ่านกรมวิเทศสหการ เพื่อขออนุมัติผู้เชี่ยวชาญมาช่วยวางหลักสูตรการฝึก สำรวจข้อมูลจัดรูปแบบของการร่วมมือเป็นธุรกิจอุตสาหกรรม ตลอดจนจรรยาบรรณการฝึก

5. ประสานงานกับกรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน ในเรื่องนักเรียนของโรงเรียนปูนซิเมนต์อุปถัมภ์โดยค่อยๆ ปรับจำนวนนักเรียนให้เสร็จภายใน 3 ปี

จากการดำเนินงานดังกล่าวคาดว่าจะได้รับทางตรงตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 เป็นต้นไปจะมีผู้สำเร็จระดับ ปวช. ปวส. และปวท. ปีละ 240 คน และสามารถที่จะหารูปแบบของสถานศึกษาด้านอาชีวศึกษาให้ดีขึ้น โดยสถานศึกษาสามารถผลิตกำลังคนสนองความต้องการของตลาดแรงงานในท้องถิ่นได้โดยตรง ส่วนผลทางอ้อมคือเพิ่มมาตรฐานการครองชีพของบุคคลในท้องถิ่นนั้นให้ดีขึ้น และสถานประกอบการเอกชนจะมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงขึ้น ส่วนการติดตามประเมินผลนั้น กองแผนงานและกองวิทยาลัยเทคนิคจะเป็นผู้ประสานงานติดตามและประเมินผลผู้สำเร็จการศึกษาและให้กองวิทยาลัยเทคนิคเป็นผู้รายงานความก้าวหน้าของโครงการ ส่วนในสถานศึกษาครู-อาจารย์ประเมินความรู้ความสามารถของนักเรียน

สำหรับโครงการอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงานได้มีการดำเนินงานต่อไปในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) โดยได้มีการขยายผลงานออกไปอีก 12 แห่ง รวมทั้งของเดิม 1 แห่ง รวม 13 แห่ง ประกอบด้วยวิทยาลัยเทคนิค 9 แห่ง คือ ดอนเมือง มีนบุรี ปทุมธานี ฉะเชิงเทรา สมุทรสงคราม สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระยอง และท่าหลวงซิเมนต์ไทยอนุสรณ์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาจำนวน 2 แห่ง คือ ศิลปหัตถกรรมกรุงเทพ และเพชรบุรี วิทยาลัยเกษตรกรรม 1 แห่ง คือ อุดรธานี วิทยาลัยสารพัดช่าง 1 แห่ง คือ นครราชสีมา¹

¹ มาลี ทักษะทรงศ์. (2545). การจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคีกับการปฏิรูปการอาชีวศึกษา. หน้า 14.

1.6 ผลการดำเนินงานของการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

กรมอาชีวศึกษาได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2524-2529) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาด้านปริมาณและคุณภาพเป็นสำคัญ และสามารถดำเนินการสนองวัตถุประสงค์และนโยบายได้ดังนี้¹

1.6.1 ด้านปริมาณ

ในปีการศึกษา 2525 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนได้ตั้งเป้าหมายจำนวนนักเรียนไว้รวมทั้งสิ้น 182,470 คน ระดับ ปวช. 160,150 คน ระดับ ปวส. 18,400 คน และระดับ ปวท. 3,920 คน และในปีการศึกษา 2529 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนจะมีจำนวนนักเรียนนักศึกษา รวม 263,251 คน เป็นระดับ ปวช. 213,893 คน ระดับ ปวส. 29,642 คน และระดับ ปวท. 19,761 คน โดยจะมีอัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ยร้อยละ 9.7 ต่อปี แต่ผลการดำเนินการจริงมีดังต่อไปนี้

1. ระดับ ปวช. จำนวนนักเรียน ปีการศึกษา 2525 และ 2526 สูงกว่าแผนจำนวน 18,760 คน และ 20,466 คน ในปีการศึกษา 2527 และ 2528 กลับมีจำนวนนักเรียนต่ำกว่าแผนที่กำหนดโดยปีการศึกษา 2527 ต่ำกว่าแผน 8,547 คน ปีการศึกษา 2528 ต่ำกว่าแผน 19,024 คน และปีการศึกษา 2529 คาดว่ามีแนวโน้มลดลงเช่นกัน

2. ระดับ ปวส. ตั้งแต่ปีการศึกษา 2525 – 2528 มีอัตราสูงกว่าแผนทุกปี

3. ระดับ ปวท. ตั้งแต่ปีการศึกษา 2525 เป็นต้นมา มีอัตราสูงกว่าแผนทุกปี (ภาพรวมสูงกว่าแผน) ดังปรากฏในตารางที่ 7

¹กรมอาชีวศึกษา. (2528.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534). หน้า 2.

ตาราง 7 แสดงจำนวนนักเรียนนักศึกษาเปรียบเทียบในแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะ5 (พ.ศ.2525-2529) และผลการดำเนินการตามระดับการศึกษา

ปีการศึกษา		ปวช.	ปวส.	ปวท.	รวม
2525	แผน	160,150	18,400	3,920	182,470
	จริง	178,910	20,300	13,237	212,447
2526	แผน	170,170	17,910	3,920	192,000
	จริง	190,636	24,941	16,576	232,153
2527	แผน	190,788	24,976	17,815	233,579
	จริง	182,241	38,552	20,681	241,474
2528	แผน	201,265	27,367	18,976	247,608
	จริง	182,241	45,022	23,527	250,790
2529	แผน	213,893	29,642	19,716	263,251
	จริง	-	-	-	-

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ.2530-2534).

หน้า 3.

สำหรับผลการดำเนินงานตามประเภทวิชาในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) มีดังนี้คือ

1. ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม จำนวนนักเรียนสูงกว่าแผนที่กำหนดไว้ทุกปีตลอดแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 เฉลี่ย ร้อยละ 0.87 ต่อปี

2. ประเภทวิชาเกษตรกรรม จำนวนนักเรียนและนักศึกษามีอัตราสูงกว่าแผนที่กำหนดไว้ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2525-2527 โดยเฉลี่ยสูงกว่าแผนที่ร้อยละ 2.8 ในช่วง พ.ศ. 2528 จำนวนนักเรียนเริ่มต่ำกว่าแผนที่ร้อยละ 4.8 และคาดว่าปีการศึกษา 2529 จำนวนนักเรียนนักศึกษาใกล้เคียงกับปีการศึกษา 2528

3. ประเภทวิชาพาณิชยกรรม มีนักเรียนนักศึกษา สูงกว่าแผนที่ทุกปี

4. ประเภท วิชาคหกรรมและศิลปกรรม จำนวนนักเรียนมีอัตราสูงกว่าแผนที่ในช่วงปีการศึกษา 2525 – 2526 ร้อยละ 6.1 และ 0.5 ปีการศึกษา 2527 – 2528 ปริมาณนักเรียนนักศึกษาเริ่มลดลง ในปีการศึกษา 2527 ต่ำกว่าแผนที่ร้อยละ 7.6 ปีการศึกษา 2528 ต่ำกว่าแผนที่ร้อยละ 16.9 และคาดว่าในปีการศึกษา 2529 คงจะมีแนวโน้มลดลง ดังปรากฏในตาราง 8

ตาราง 8 แสดงจำนวนนักเรียนนักศึกษาเปรียบเทียบในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5(พ.ศ.2525-2529) และผลการดำเนินงานตามประเภทวิชา

ปีการศึกษา		อุตสาหกรรม	เกษตรกรรม	พาณิชยกรรม	คหกรรมและ ศิลปหัตถกรรม	รวม
2525	แผน	82,640	24,470	39,680	35,680	182,470
	จริง	92,824	28,759	52,983	37,881	212,447
2526	แผน	86,010	27,440	41,300	37,250	192,000
	จริง	103,115	30,847	59,622	38,569	232,153
2527	แผน	101,879	31,000	60,500	40,200	233,579
	จริง	108,889	32,889	62,346	37,350	241,474
2528	แผน	108,308	33,750	63,700	48,150	247,608
	จริง	117,574	32,181	65,334	35,771	250,790
2529	แผน	115,851	37,000	67,000	43,400	263,251
	จริง	-	-	-	-	-

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6. หน้า 3.

สำหรับหลักสูตรวิชาชีพพระยาล้นมีจำนวนประชาชนที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพ โรงเรียนสารพัดช่างจำนวนสูงกว่าที่ปรากฏในแผน จะเห็นได้จากปีการศึกษา 2525-2526 และ 2527 เพิ่มในอัตราร้อยละ 3.2, 15.1, และ 16.7 ตามลำดับ และคาดว่าจะได้รับต่ำกว่าแผนที่กำหนดในช่วง 2528-2529 เนื่องจากจำนวนสถานศึกษาที่ดำเนินการจัดตั้งสามารถเปิดได้เพียง 11 แห่ง (ในแผน 15 แห่ง) ดังปรากฏในตาราง 9

ตาราง 9 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนประชาชนที่รับบริการฝึกวิชาชีพจากโรงเรียนสารพัดช่างตาม
แผนและผลการดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5

ปีการศึกษา	แผน	จริง	+ สูง - ต่ำ กว่าแผน	
			จำนวน	ร้อยละ
2525	41,200	42,533	+1,333	+3.2
2526	47,700	54,920	+7,278	+15.1
2527	55,700	64,992	+9,292	16.7
2528	66,200	65,000	-1,200	1.8
2529	78,700	74,700	-4,000	5.9
รวม	289,500	302,153	+12,653	4.4

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6. หน้า 5.

1.6.2 ด้านคุณภาพ

นอกจากการพัฒนาจากหลักสูตรระดับ ปวท. ขึ้นหลายสาขาวิชา ช่วงปี 2526-2527 มีการปรับปรุงหลักสูตร ปวส.ทุกประเภทวิชาโดยเน้นให้เป็นหลักสูตรที่จบในตัว การประกอบอาชีพอิสระ และความสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและวิชาการแล้ว กรมอาชีวศึกษา ยังได้ดำเนินการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพครูประจำการและก่อนประจำการ ด้วยการร่วมมือกับสถาบันฝึกครูอาชีวะ จัดหาทุนการศึกษาและสนับสนุนให้ข้าราชการครูได้ฝึกอบรมและศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ มีการเสนอการแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ(กรอ.พอ) และได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อ 27 ธันวาคม 2526 เพื่อประสานการดำเนินงานระหว่างฝ่ายผู้กำหนดนโยบาย ผู้จัดการศึกษาและผู้ใช้กำลังคนอาชีวศึกษา พิจารณาส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนในการพัฒนาอาชีวศึกษา ตลอดจนการกำหนดมาตรฐานขึ้น และแนวทางการทดสอบผู้จะประกอบอาชีพสาขาต่างๆ เท่าที่จำเป็นรวมทั้งสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของงานในสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังหาทางร่วมมือกับธุรกิจอุตสาหกรรมเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาฝึกงานนักเรียนและการฝึกอบรมครู อีกทั้งยังเร่งรัดพัฒนาและสนับสนุนงานวิเคราะห์วิจัยและติดตามประเมินผลที่รวบรวมข้อมูลสำหรับพัฒนาคุณภาพอาชีวศึกษาด้านต่าง ๆ อย่างจริงจัง

1.7 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)¹

ในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาได้ประสบปัญหาและอุปสรรค ดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากความเจริญทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมของเอกชน ทำให้การผลิตกำลังคนบางส่วนไม่สอดคล้องกับความต้องการบางสาขา
2. การจัดการอาชีวศึกษาขาดระบบงานที่ดำเนินการประสานสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
3. หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนยังไม่เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังทัศนคติและทักษะในการประกอบอาชีพอิสระ
4. การปรับปรุงคุณภาพยังไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่เนื่องจากงบประมาณจำกัด
5. ขาดการวิจัยและประเมินผลด้านอาชีวศึกษาที่เป็นระบบและต่อเนื่อง
6. ไม่มีหน่วยงานที่ให้ข้อมูลชัดเจนเกี่ยวกับความต้องการกำลังคนด้านอาชีวศึกษา
7. ขาดระบบการกำหนดมาตรฐานและการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานสำหรับบุคคลที่จะทำงานโดยเฉพาะสาขาวิชาชีพที่เป็นอันตรายหรือที่ต้องการความมั่นคงแข็งแรง เพื่อความปลอดภัย
8. อัตราการเรียนต่อของผู้สำเร็จระดับประโยควิชาชีพ (ปวช.) ค่อนข้างสูง เนื่องจากค่านิยมของสังคมและโอกาสการมีงานทำเมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับสูงกว่า
9. ขาดแคลนครูวิชาชีพระดับปริญญาตรี ในหลายสาขาวิชาเนื่องจากขาดแรงจูงใจด้านเงินเดือน สวัสดิการและอื่น ๆ
10. ขาดความพร้อมในด้านอาคาร สถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ เนื่องจากงบประมาณจำกัด
11. ความร่วมมือกับภาคเอกชนมีจำกัดเนื่องจากไม่มีสถานประกอบการที่มีลักษณะงานที่สอดคล้องกับหลักสูตรในพื้นที่ที่สถานศึกษาตั้งอยู่ ทำให้ไม่สะดวกในการฝึกอบรมครู โดยวิทยากรในสถานประกอบการในพื้นที่
12. การรับงานการค้าในด้านการผลิตทำได้จำกัด เนื่องจากติดขัดเรื่องระเบียบราชการ
13. ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดเทคนิคการจัดการ การกำหนดมาตรฐานงานและประเมินราคาผลผลิต
14. การบริการวิชาชีพแก่ชุมชนทั้งในเมืองและนอกเมือง สถานศึกษาต้องแบกรับภาระหนักในด้านค่าใช้จ่ายซึ่งต้องใช้งบประมาณของสถานศึกษาเอง

¹กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). เล่มเดิม. หน้า 8-10.

2. พัฒนาการของการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2536) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการอาชีวศึกษา คือ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ในระดับกลางและระดับสูงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ¹ ดังนั้นกรมอาชีวศึกษาจึงได้สนองตอบแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 6 ด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่า เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนระดับช่างกึ่งฝีมือ ช่างฝีมือ ช่างเทคนิค และให้บริการฝึกวิชาชีพระยะสั้นแก่ประชาชนทั่วไปรวม 5 ประเภทคือ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พณิชยกรรม คหกรรม และศิลปหัตถกรรมในสัดส่วนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ²

2.1 นโยบายการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

สำหรับนโยบายของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 นี้ได้กำหนดขอบเขตของการพัฒนาโดยสรุปดังต่อไปนี้³

1. ขยายการศึกษาระดับวิชาชีพและการบริการฝึกอาชีพให้กว้างขวาง สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะในสาขาที่ขาดแคลนและจำเป็นต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและการบริการ

2. เร่งรัดพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เป็นกระบวนการที่ครบวงจร เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทักษะวิชาชีพ และความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่ได้คุณภาพมาตรฐาน รวมทั้งความสามารถในการให้บริการและการจัดการ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามารถออกไปประกอบอาชีพอิสระได้

3. ปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานของหลักสูตร ตลอดจนปัจจัยการอาชีวศึกษา เช่น การเรียนการสอน ครูภัณฑ์และอาคารสถานที่ เป็นต้น

4. ส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพผู้บริหาร ครูประจำการทั้งในการด้านจริยธรรม คุณธรรม ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี

5. ปรับปรุงหลักสูตรอาชีวศึกษาให้มีความเชื่อมโยงกันระหว่างหลักสูตรในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อเป็นการจูงใจให้เยาวชนและประชาชนสนใจเรียนวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2536). เล่มเดิม. หน้า 6.

²กรมอาชีวศึกษา. (2528). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ.2530-2534). หน้า 11.

³แหล่งเดิม. หน้า 11-12.

6. ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษา และกับหน่วยงานอื่น เพื่อการประหยัดและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

7. สนับสนุนให้มีการกำหนดการทดสอบและการควบคุมมาตรฐานวิชาชีพ ในสาขาต่างๆและระดับต่างๆให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาที่กรมอาชีวศึกษารับผิดชอบ

8. ขยายบทบาทความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการภาคีรัฐบาล รัฐวิสาหกิจและเอกชนอย่างเป็นระบบ โดยให้มีกฎหมายรองรับ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพอาชีวศึกษาทั้งในด้านการเรียนการสอน การฝึกงาน การพัฒนาบุคลากรและการจัดระบบช่างฝึกหัด

9. ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เจตคติ นิสสัยในการทำงานและบุคลิกภาพอันพึงประสงค์ในการดำรงชีวิต และการประกอบสัมมาอาชีพให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษา

10. เร่งรัดพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพระบบการบริหารงาน การตรวจ การรายงานและการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

11. สนับสนุนการวิเคราะห์ วิจัย การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาและการจัดระบบข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการวางแผนและการพัฒนางาน

นอกเหนือจากนโยบายดังกล่าวแล้ว กรมอาชีวศึกษายังได้กำหนดแนวทางพัฒนาอาชีวศึกษาด้วยจุดเน้น 7 ประการ และต่อมาได้เพิ่มเป็น 10 ประการ ในปีงบประมาณ 2533 เป็นต้นไป คือ

- 1.สนองความต้องการด้านแรงงาน
2. จัดการเทคโนโลยีใหม่
3. ให้ส่งเสริมอาชีพอิสระ
4. สอนระยะสั้นสู่ประชาชน
5. พัฒนาหลักสูตรสื่อการสอน
6. งานอาชีวศึกษาครบวงจรได้มาตรฐาน
7. เร่งงานคุณภาพนักศึกษา
8. การพัฒนาครูอาจารย์
9. ประสานสัมพันธ์มวลชน
10. เพิ่มประสิทธิผลวิเคราะห์วิจัย

2.2 เป้าหมายของการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530–2534)

ในส่วนเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาชาติฉบับที่ 6 นั้นได้แบ่งเป้าหมายออกเป็น 2 ประเภทคือการพัฒนาการศึกษาในเชิงปริมาณและการพัฒนาการศึกษาในเชิงคุณภาพ

2.2.1 การพัฒนาการศึกษาในเชิงปริมาณ

เป้าหมายการพัฒนาการศึกษาในเชิงปริมาณนั้นยังสามารถแบ่งออกได้เป็น

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งได้มีการแบ่งออกเป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งการอาชีวศึกษาในระดับนี้มีหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพในปีแรกของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาฉบับที่ 6 คาดว่าจะมีจำนวนนักเรียน 375,320 คน และเพิ่มเป็น 382,770 คน ในปลายแผนในระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าการอาชีวศึกษาในระดับนี้มีหลักสูตร (ปวส.) และ (ปวท.) ซึ่งในปีแรกของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาฉบับที่ 6 คาดว่าจะมีจำนวนนักศึกษา 191,490 คน และเพิ่มเป็น 207,160 คนในปลายแผน

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป้าหมายของจำนวนผู้ที่จะได้รับบริการการศึกษานอกโรงเรียนประเภทให้ความรู้ทักษะวิชาชีพในการฝึกอบรมระยะสั้นที่ดำเนินการโดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนและการอาชีวศึกษา มีการคาดว่าในต้นแผนมีจำนวน 593,060 คน และเพิ่มเป็น 816,620 คนในปลายแผน

2.2.2 การพัฒนาการศึกษาในเชิงคุณภาพ

เป้าหมายที่กำหนดชัดเจนในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาคือ ให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ทักษะ ที่เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพ

2.3 การดำเนินงานของการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530–2534)

เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ การอาชีวศึกษาจึงได้ดำเนินการทั้งในด้านการรับจำนวนนักเรียนนักศึกษาเพิ่มขึ้น รวมถึงการดำเนินความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน และการดำเนินความร่วมมือระหว่างกรมอาชีวศึกษากับภาคเอกชน ดังนี้

2.3.1 การดำเนินงานในด้านจำนวนนักเรียนนักศึกษา

จำนวนนักเรียนนักศึกษาทั้งหมดในแผนการศึกษาชาติฉบับที่ 6 มีจำนวนนักเรียนนักศึกษาทั้งหมดรวมทั้งสิ้น 1,351,089 คน เป็นนักศึกษาภาครัฐ 746,449 คน หรือร้อยละ 55.25 และเป็นนักศึกษาในภาคเอกชน 604,640 คน หรือร้อยละ 44.75 พิจารณาจากจำนวนนักเรียน นักศึกษาแต่ละปีตามตาราง

ตาราง 10 เปรียบเทียบเป้าหมายจำนวนนักเรียนนักศึกษาในระดับ ปวช. ปวส. และ ปวท. ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 กับผลที่สามารถดำเนินการได้

ปีการศึกษา	เป้าหมายจำนวนในแผนฯ	สามารถดำเนินการได้	ดำเนินการได้ร้อยละ
2530	570,050	480,925	84.37
2531	579,130	460,635	79.54
2532	586,310	462,517	78.89
2533	582,820	506,004	86.82
2534	594,080	562,652	94.71

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2536). รายงานการประเมินผล แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) การอาชีวศึกษา. หน้า 30.

จากตารางที่ 10 แสดงได้ว่า ใน พ.ศ. 2531 มีจำนวนนักเรียนน้อยที่สุดและปี 2534 มีจำนวนนักเรียนมากที่สุด

2.3.2 ความร่วมมือของภาครัฐกับภาคเอกชน

ความร่วมมือของกรมอาชีวศึกษากับภาคเอกชนในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) มีคณะกรรมการที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง คือ คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาการศึกษา เพื่ออาชีพ (กรอ.พอ.) แต่ในวันที่ 21 พฤษภาคม 2534 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ยกเลิกคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาการศึกษา เพื่ออาชีพ (กรอ.พอ.) กระทรวงศึกษาธิการเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีคณะกรรมการเพื่อประสานกับภาคเอกชนในการพัฒนาการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ให้ทำหน้าที่ประสานงานกับภาคเอกชน เพื่อพัฒนากำลังคนระดับกลาง ได้แก่ ระดับช่างเทคนิคและช่างฝีมือ เพื่อให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการจึงเสนอขอแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานกับภาคเอกชนในการพัฒนากำลังคนระดับกลาง ดังนั้นในวันที่ 27 สิงหาคม 2534 คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานกับภาคเอกชน “คณะกรรมการประสานงานกับภาคเอกชนในการพัฒนากำลังคนระดับกลาง (กลขค.)” ซึ่งประกอบไปด้วยกรรมการ 19 คน มีปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน ผู้อำนวยการบริหารสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นรองประธานกรรมการ อธิบดีกรมอาชีวศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ กรรมการซึ่งมีหน้าที่ผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษาได้แก่ อธิบดีกรมอาชีวศึกษา อธิบดีกรมแรงงาน อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และผู้แทนสมาคมโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย

กรรมการ กสช. ซึ่งเป็นภาคเอกชนได้แก่ ผู้อำนวยการบริหารสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ผู้แทนหอการค้าไทย ผู้แทนสมาคมธนาคารไทย ผู้แทนสมาคมโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ผู้แทนสภาองค์การนายจ้างแห่งประเทศไทย ผู้แทนสภาองค์การลูกจ้างแห่งประเทศไทย และผู้แทนสมาคมรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์

อำนาจหน้าที่ของ กสช. มีดังต่อไปนี้¹

1. วางแผนการประสานการผลิตกำลังคน ให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ
2. สร้างแนวทางประสานความร่วมมือ ระหว่างองค์กรที่มีหน้าที่จัดการผลิตกำลังคนระดับกลางด้านวิชาชีพ กับองค์กรกลางเอกชน กลุ่มอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และบริการ ในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพ
3. สร้างแนวทางประสานความร่วมมือในการฝึกทักษะวิชาชีพ ระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ
4. ประสานการดำเนินการ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ในการขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพ รูปแบบทวิภาคี (Dual System)
5. เสนอแนะรูปแบบที่ก่อให้เกิดความคล่องตัว ในการประสานความร่วมมือ และมีคุณภาพในการผลิตกำลังคน
6. พิจารณาเสนอแนวทางการพัฒนาการอาชีวศึกษา และการฝึกอาชีพ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม
7. เสนอผลการประสานการพัฒนากำลังคนระดับกลางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการอาชีวศึกษา และการฝึกอาชีพ ทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชนทุกระดับ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนพัฒนากำลังคน

2.3.3 การดำเนินงานตามโครงการความร่วมมือของกรมอาชีวศึกษากับภาคเอกชน

ความร่วมมือของกรมอาชีวศึกษากับภาคเอกชนตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระดับที่ 6 มี 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1. ความร่วมมือระดับกรม โดยที่กรมจัดทำเป็นโครงการและกรมจัดทำเป็นข้อตกลงกับภาคเอกชน และระดับที่ 2. ความร่วมมือระดับสถานศึกษา

ระดับที่ 1. ความร่วมมือระดับกรม สามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ ระดับกรมจัดทำเป็นโครงการและระดับกรมจัดทำเป็นข้อตกลงกับภาคเอกชน

ระดับกรมจัดทำเป็นโครงการ

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2536). *แหล่งเดิม*. หน้า 60-61.

กรมจัดเป็นเป็นโครงการซึ่งเป็นนโยบายที่เด่นชัดของกรมอาชีวศึกษาที่จะให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดอาชีวศึกษาและฝึกอาชีพ โดยมีโครงการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. โครงการจัดอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงานหรือระบบทวิภาคี เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เรียนทฤษฎีในสถานศึกษา และฝึกปฏิบัติส่วนใหญ่ในสถานประกอบการ โครงการนี้มุ่งสนับสนุนให้สถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา และสถานประกอบการในท้องถิ่น ร่วมมือกันจัดการสอนและฝึกปฏิบัติงานนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ ซึ่งจะมีฐานะเป็นช่างฝึกหัด ในระยะที่หนึ่งของโครงการนี้ เริ่มตั้งแต่ปี 2531 – 2535 สถานศึกษาที่จัดอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงานที่เป็นต้นแบบคือ วิทยาลัยเทคนิคท่าหลวงฯ ไซมอนต์ไทยอนุสรณ์ จ.สระบุรี เริ่มเปิดรับนักศึกษาในปีการศึกษา 2532 ในสาขาวิชาช่างซ่อมบำรุงโรงงานอุตสาหกรรม ในปีการศึกษา 2534 มีผู้สำเร็จการศึกษาจำนวน 20 คน มีสถานประกอบการเข้าร่วม 20 แห่ง ในปีการศึกษา 2534 กรมอาชีวศึกษา ได้ให้สถานศึกษา จัดอาชีวศึกษา ระบบโรงเรียน โรงงานอีก 3 แห่ง คือ วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม และวิทยาลัยเทคนิคระยอง

2. โครงการต้นแบบการฝึกงาน นักเรียน-นักศึกษา พ.ศ. 2531 – 2534 โครงการนี้เป็นความร่วมมือระหว่าง กรมอาชีวศึกษากับองค์การการค้าสุภา โดยให้เป็นจุดเริ่มต้นของระบบการฝึกการทำงาน มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาระบบ และรูปแบบการฝึกงาน ที่เอื้อต่อการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ในสถานการณ์จริง รวมทั้งการเรียนรู้กระบวนการทำงานในสถานประกอบการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมตัวประกอบอาชีพ การดำเนินงานตามโครงการนี้ สามารถส่งนักศึกษา ไปฝึกงานได้ 3,885 คน

ระดับกรมจัดทำเป็นข้อตกลงกับภาคเอกชน

ความร่วมมือกับภาคเอกชนในลักษณะนี้ กรมอาชีวศึกษาได้จัดทำข้อตกลงเป็นทางการกับภาคเอกชน และกรมหรือสถานศึกษา โดยมีโครงการที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. โครงการฝึกอบรมช่างฝีมือเร่งรัด ซึ่งกรมอาชีวศึกษาได้ลงนามในข้อตกลงกับสมาคมอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย ในเดือนเมษายน 2534 เพื่อเร่งรัดผลิตช่างฝีมืองานปูนสำหรับประชาชนทั่วไป และผู้ที่จะไปทำงานต่อต่างประเทศ

2. โครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมอาชีวศึกษากับบริษัท TOTAL EXPLORATION AND PRODUCTION, THAILAND ซึ่งกรมอาชีวศึกษาได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจกับบริษัทนี้ เมื่อเดือนสิงหาคม 2534 เพื่อจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมช่างชุดเจาะก๊าซธรรมชาติและน้ำมัน และศูนย์คอมพิวเตอร์ ณ วิทยาลัยเทคนิคหาดใหญ่ จ.สงขลา โครงการนี้ใช้เวลา 3 ปี

3. โครงการความร่วมมือทางวิชาการเทคโนโลยียานยนต์ ซึ่งกรมอาชีวศึกษา ร่วมมือกับบริษัทโตโยต้า โดยบริษัทจะสนับสนุนเครื่องมือ เครื่องจักร อบรมครูอาจารย์ รับนักศึกษาเข้าฝึกงาน

4. โครงการอบรมสัมมนาทางวิชาการ เรื่องความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ซึ่งกรมอาชีวศึกษาร่วมมือกับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยในการจัดสัมมนาครูอาจารย์ทุกภาคเรียนเป็นเวลา 5 ภาคเรียน

5. โครงการร่วมมือเพื่อพัฒนาการ จัดการเรียนการสอนหลักสูตรเสริมสอย-ตัดผม ซึ่งกรมอาชีวศึกษาร่วมมือกับบริษัทโอซีซี จำกัด ในการพัฒนาการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น โดยบริษัทจะพัฒนาครูอาจารย์ หลักสูตร สื่อการเรียน และสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัย

6. โครงการร่วมมือเพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษาเกษตร ซึ่งกรมอาชีวศึกษาร่วมมือกับบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ ในการพัฒนาครูอาจารย์และรับนักศึกษาฝึกงาน

2. ความร่วมมือระดับสถานศึกษา

ความร่วมมือของกรมอาชีวศึกษากับภาคเอกชนในระดับสถานศึกษานั้นมีเงื่อนไขสำคัญที่จะต้องปฏิบัติก็คือ การฝึกงานตามหลักสูตร ซึ่งเห็นว่า นักศึกษาจะสำเร็จการศึกษาจะต้องผ่านการฝึกงานจากสถานประกอบการของรัฐหรือเอกชน โดยหลักสูตรต่างๆได้กำหนดเงื่อนไขดังนี้ หลักสูตร ปวช.2530 บังคับให้ฝึกงาน 400 คาบ หลักสูตร ปวส. 2527 ไม่บังคับว่าจะต้องฝึกงาน แต่จะเลือกฝึกงานก็ได้ โดยเลือกฝึกงานตั้งแต่ 100-240 คาบ ปวท. 2533 บังคับให้ฝึกงานไม่ต่ำกว่า 200 คาบ

2.4 ผลการดำเนินงานของการอาชีวศึกษา ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

กรมอาชีวศึกษาได้ดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2530-2534 โดยสรุปผลการดำเนินการทั้งด้านปริมาณและคุณภาพดังนี้

2.4.1 ด้านปริมาณ

กรมอาชีวศึกษาได้ชะลอการรับนักเรียนนักศึกษาในระดับต่าง ๆ ในสาขาวิชาชีพที่เกินความต้องการของตลาดแรงงาน และขยายการรับนักเรียนนักศึกษาในบางสาขา รวมทั้งเปิดสอนในสาขาวิชาใหม่ที่เป็นสาขาที่ขาดแคลนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน จากการเปรียบเทียบเป้าหมายจำนวนนักเรียนนักศึกษาในระบบโรงเรียนกับผลการดำเนินงานในช่วง พ.ศ. 2530-2534 ปรากฏว่าต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 33.7 ในทุกประเภทวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภท

วิชาเกษตรกรรมและ คหกรรม ส่วนจำนวนนักเรียนนอกระบบโรงเรียนก็เช่นกันคือต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 22.5 ทั้งที่กรมอาชีวศึกษาเพิ่มเป้าหมายการรับนักเรียนนักศึกษาทุกปี แต่เนื่องจากความจำกัดด้านทรัพยากร และในช่วงปลายแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 เศรษฐกิจของโลก และประเทศไทยตกต่ำ การจ้างงานลดลง เป็นผลทำให้นักเรียนนักศึกษาเลือกศึกษาต่อในสาขาวิชาที่ตลาดแรงงานต้องการสูง เมื่อภาวะเศรษฐกิจของไทยขยายตัวสูงขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ทำให้ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้นคาดว่า นักศึกษาของอาชีวศึกษาจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาในระยะที่ 7

ในส่วนของผู้สำเร็จการศึกษา จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาดังกล่าวเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค(ปวท.) เนื่องจากปริมาณการรับนักเรียนนักศึกษาที่ต่ำกว่าเป้าหมาย ส่วนปริมาณครู-อาจารย์มีอัตราเพิ่มค่อนข้างต่ำ โดยปีการศึกษา 2530 กรมอาชีวศึกษามีครู-อาจารย์ทั้งสิ้น 14,973 คน ปีการศึกษา 2534 มีครู-อาจารย์ทั้งสิ้น 15,357 คน ตลอดแผนมีครู-อาจารย์เพิ่มขึ้น 384 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ทำให้กรมอาชีวศึกษาประสบปัญหาการขาดแคลนครู-อาจารย์ในบางสาขาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ใน พ.ศ. 2533 กรมอาชีวศึกษาขาดแคลนครูรวมทั้งสิ้น 1,093 คน เป็นครู-อาจารย์ประเภทช่างอุตสาหกรรม 873 คน กรมอาชีวศึกษาจึงได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) เทียบเท่าปริญญาตรี เพื่อผลิตครูช่างให้แก่สถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษา

สำหรับภาวการณ์มีงานทำของนักศึกษาโดยภาพรวม จากการสำรวจภาวการณ์เข้าสู่ตลาดแรงงานของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษา หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว 6 เดือน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2530-2532 พบว่าโดยส่วนรวมแล้วผู้สำเร็จการศึกษาร้อยละ 44.27 จะศึกษาต่อและที่สามารถหางานทำได้เฉลี่ยร้อยละ 35.99 ของผู้สำเร็จการศึกษา โดยจะพบว่าร้อยละของผู้มีงานทำมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกๆ ปี คือ ในปีการศึกษา 2530 มีผู้มีงานทำร้อยละ 50.04 ปีการศึกษา 2531 มีงานทำร้อยละ 65.84 ปีการศึกษา 2532 มีงานทำร้อยละ 77.33 และปีการศึกษา 2533 มีงานทำร้อยละ 82.52 ซึ่งในส่วนของผู้มีงานทำส่วนใหญ่จะทำงานกับภาคเอกชนสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉลี่ยแล้วประมาณร้อยละ 26.00 ของผู้สำเร็จการศึกษา ส่วนจำนวนผู้ที่ยังไม่มีการหางานพบว่ามีจำนวนลดน้อยลงทุกปี

2.4.2 ด้านคุณภาพ

ทางด้านคุณภาพการอาชีวศึกษา เน้นขยายการจัดการศึกษาวิชาชีพและการบริการด้านวิชาชีพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยการจัดตั้งวิทยาลัยสารพัดช่างและวิทยาลัยการอาชีพในจังหวัดที่ไม่มีสถานศึกษาเหล่านั้นตั้งอยู่ แต่ก็ประสบปัญหาขาดแคลนครู-อาจารย์และงบประมาณ อีกทั้งยังเร่งการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพโดยพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ.

2530 ให้นักเรียนสามารถไปฝึกงานจริงในสถานประกอบการ พัฒนาสื่อการเรียนการสอน ส่วนการร่วมมือกับภาคเอกชนและหน่วยงานต่างประเทศนั้น ภาคเอกชนหรือสถานประกอบการ มีส่วนในการจัดอาชีวศึกษามากขึ้น ได้แก่โครงการต้นแบบการฝึกงานตามโครงการทดลองการจัดอาชีวศึกษาแบบโรงเรียน-โรงงาน

ในด้านการพัฒนาบุคลากร กรมอาชีวศึกษาได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพครูประจำการและผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนนักศึกษาที่สำคัญได้แก่ การจัดการศึกษาแบบครบวงจรเพื่อให้นักเรียนนักศึกษาตระหนักใน คุณธรรม พึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและซื่อสัตย์ เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมการจัดหางานให้นักเรียนนักศึกษาโดยให้สถานศึกษาประสานงานกับผู้ปกครองและสถานประกอบการในท้องถิ่น และการบริการชุมชนโดยเน้นทางด้านเทคโนโลยีโดยเข้าไปประสานสัมพันธ์มวลชน และส่งเสริมการวิเคราะห์วิจัย การติดตามและประเมินผลอีกด้วย

2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530–2534)

จากการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530–2534) ปรากฏว่ามีปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงาน ซึ่งประกอบไปด้วยปัญหาโดยทั่วไป และปัญหาทางการดำเนินงานของสถานศึกษา ดังต่อไปนี้¹

2.5.1 ปัญหาทั่วไป

ปัญหาทั่วไปของการดำเนินงานประกอบด้วย การลดลงของจำนวนนักเรียนในบางประเภทวิชาและบางระดับ ได้แก่ ประเภทวิชาเกษตรกรรม คหกรรม ซึ่งมีจำนวนลดลงอย่างมากมาตั้งแต่ปี และระดับการศึกษาที่เป็นปัญหา คือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) ซึ่งอาจจะเป็นเพราะค่านิยมทางสังคม และความต้องการของตลาดแรงงาน ในด้านการว่างงานของนักเรียนนักศึกษาในบางประเภทวิชาและบางระดับเท่าที่ติดตามได้พบว่าประเภทวิชาที่เป็นปัญหา ได้แก่ ประเภทวิชา คหกรรม ประเภทวิชาเกษตรกรรม เช่นเดียวกับปัญหาการลดลงของจำนวนนักเรียน และประการสุดท้ายความไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในการสอนอาชีวศึกษา เนื่องจากปัญหงบประมาณ และการหาแหล่งช่วยเหลือ ทำให้การจัดหาจัดซื้อเครื่องมือในการเรียน การสอนไม่เพียงพอ และทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

2.5.2 ปัญหาการดำเนินงานของสถานศึกษา

ปัญหาในด้านนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

¹กรมอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-39). หน้า 13-14.

1. สถานศึกษาทราบข้อมูลทางด้านงบประมาณช้า ทำให้การวางแผนจัดซื้อจัดจ้างล่าช้าและไม่ตรงกับความต้องการ
2. ระบบการติดตามและประเมินผลยังไม่ดีพอ ทำให้การรายงานผลได้ไม่ต่อเนื่อง
3. รายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรยังไม่เปิดกว้างพอที่นักเรียนนักศึกษาจะสามารถเลือกเรียนได้อย่างกว้างขวาง
4. ขาดระบบการนิเทศในสถานศึกษาที่แน่นอนและต่อเนื่อง
5. ครู-อาจารย์ มีชั่วโมงสอนและภาระหน้าที่เสริมอื่นมาก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเรียนการสอน
6. ขาดครู-อาจารย์ ในบางสาขาวิชาที่ตลาดแรงงานต้องการ
7. มีสถานประกอบการเพื่อการฝึกงานในบางสาขาวิชาน้อย
8. นักเรียนนักศึกษาขาดแคลนทุนทรัพย์ มีผลให้นักศึกษาบางคนต้องลาออกกลางคัน
9. การพัฒนาทางด้านสุขลักษณะอนามัยและพลศึกษาของนักศึกษายังไม่เพียงพอเนื่องจากมีงบประมาณจำกัด
10. นักศึกษามีพื้นฐานความรู้เดิมในวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างเชื่องช้า
11. การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินงานต่าง ๆ ไม่ทั่วถึงและการติดต่อกับผู้ปกครองยังมีน้อย
12. ครูอาจารย์บางส่วนไม่ประพฤติ ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับอย่างสม่ำเสมอ เช่น มาสาย สอนไม่ตรงตามตารางที่กำหนด เป็นต้น
13. ขาดวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็นในการเรียนการสอน
14. การพัฒนาชุมชนมีโครงการซ้ำซ้อนกันหลายหน่วยงาน

สรุปผลของพัฒนาการของการอาชีวศึกษาระยะที่ 5-6 (พ.ศ.2525-2534) สืบเนื่องมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3-4 (พ.ศ.2515-2524) คือการผลิตนักเรียน-นักศึกษาไม่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานอันเนื่องมาจากพัฒนาการทางเทคโนโลยีในสถานศึกษาไม่ทันเทคโนโลยีในสถานประกอบการ ทำให้นักศึกษาที่จบออกไปไม่สามารถที่จะทำงานในสถานประกอบการได้ ต้องผ่านกระบวนการฝึกอบรมจากสถานประกอบการก่อนจึงจะทำงานได้ ทำให้เสียงบประมาณและเสียเวลาอย่างมาก ดังนั้นในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5 – 6 (พ.ศ.2525-2534) จึงได้ทดลองนำระบบโรงเรียน-โรงงานมาใช้เพื่อเพิ่มคุณภาพอาชีวศึกษา โดยจัดทำหลักสูตรขึ้นรองรับการผลิตและพัฒนากำลังคนในสาขาต่าง ๆ ทั้ง 5 ประเภทวิชา คือ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม

พานิชยกรรม คหกรรม และศิลปกรรม ทั้งในระดับ ปวช. ปวส. และปวท. รวมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคเอกชน โดยมีองค์กรกลางคือคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ (กรอ.พอ) ในการผลิตกำลังคนให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ ผลปรากฏว่าสามารถสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานได้มากขึ้น โดยพิจารณาแนวโน้มการดำเนินงานทำของนักเรียน-นักศึกษาที่จบออกไปแล้วมีมากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ยังประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหางบประมาณล่าช้า ขาดแคลนครู-อาจารย์ในบางสาขา การนิเทศก์งาน การติดตามประเมินผล และการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น โดยกรมอาชีวศึกษาได้ขยายผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะดังกล่าว โดยกำหนดในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7-8 (พ.ศ.2539-2546) ต่อไป

บทที่ 4

พัฒนาการของการอาชีวศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2535–2546

ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530–2534) กรมอาชีวศึกษาสามารถผลิตแรงงานระดับกลางอันเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานให้มีคุณภาพโดยนำเอาระบบโรงเรียน-โรงงาน มาใช้ในบางส่วนของสถานศึกษา ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้ในระดับหนึ่งและเพื่อเป็นการตอบสนองแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539) และฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544) พร้อมทั้งสนองตอบต่อสภาพเศรษฐกิจที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้น กรมอาชีวศึกษาในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการผลิตกำลังคนระดับกลาง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประเทศและความเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องปรับทิศทาง เพื่อช่วยเร่งรัดแก้ไขการขาดแคลนกำลังคน ในขณะเดียวกัน ก็ต้องวางแผนรุกเพื่อเตรียมกำลังคนสำหรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ด้วยการกำหนดแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539) โดยเร่งขยายปริมาณการผลิตกำลังคนสาขาขาดแคลน พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยี เน้นการผลิตกำลังคนระดับสูงหรือนักเทคโนโลยี และแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544) โดยเน้นการดำเนินงานให้ยืดหยุ่นหลากหลายสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ ร่วมมือกับองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถสนองความต้องการกำลังคนของสังคมและประเทศ และเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนา มีคุณลักษณะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้และทักษะที่พึงประสงค์ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติต่อไปเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หลักของแผน

1. พัฒนาการของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539)

1.1 วัตถุประสงค์ เป้าหมายและนโยบายของแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539)

1.1.1 วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539) คือ เพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ให้สามารถผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านอุตสาหกรรมเกษตรกรรมและบริการโดยเน้นการให้ความรู้ ทักษะ คุณธรรม และจริยธรรม และปลูกฝังนิสัยในการทำงาน เพื่อการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พร้อมทั้งสนับสนุนและส่งเสริม

เสริมการวิเคราะห์ วิจัย การบริการวิชาชีพชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม

1.1.2 เป้าหมายของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539) คือการผลิตนักเรียน-นักศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 ซึ่งประกอบไปด้วย เป้าหมายด้านปริมาณและคุณภาพ

ด้านปริมาณ กำหนดเป้าหมายด้านปริมาณนักเรียนนักศึกษาแยกตามประเภทวิชา ดังนี้ ประเภทช่างอุตสาหกรรมให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.5 ต่อปี ประเภทเกษตรกรรมให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.0 ต่อปี ประเภทพาณิชยกรรมให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.0 ต่อปี ประเภทศิลปหัตถกรรมให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.0 ต่อปี และประเภทคหกรรมให้เพิ่มขึ้นคงที่ ซึ่งสาขาวิชาที่เพิ่มขึ้นนั้น ต้องเป็นสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน¹

ด้านคุณภาพ กำหนดให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน มีทักษะในวิชาชีพนั้นๆ มีความอดทน ซื่อสัตย์ สุจริต รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นทีมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ตาราง 11 แสดงเป้าหมายจำนวนนักเรียนนักศึกษา แยกตามหลักสูตรในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539) (หน่วย : พันคน)

หลักสูตร	จำนวนนักเรียน นักศึกษา					
	2534	2535	2536	2537	2538	2539
ปวช.	183.0	193.2	205.5	216.4	225.3	234.6
ปวส.	44.9	54.6	56.3	58.3	60.2	62.2
ปวท.	14.2	17.2	17.7	18.2	18.7	19.2
ระยะสั้น	210.0	265.5	288.9	317.8	344.2	374.0
รวมทั้งสิ้น	452.1	530.5	568.4	610.7	648.4	690.0

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (2533). ก้าวไปในแผน 7 : กรมอาชีวศึกษา. หน้า 33.

¹กรมอาชีวศึกษา. (2533). ก้าวไปในแผน 7 : กรมอาชีวศึกษา. หน้า 32.

ตาราง 12 แสดงเป้าหมายจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาแยกตามประเภทวิชา ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษา
ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539)

ประเภทวิชา	2535	2536	2537	2538	2539	รวม
ช่างอุตสาหกรรม	37,800	41,975	43,410	47,910	47,910	221,005
เกษตรกรรม	11,680	13,370	14,100	14,340	14,580	68,070
พาณิชยกรรม	63,470	67,770	70,470	72,470	74,590	348,770
คหกรรม	17,510	22,410	23,810	23,810	23,810	111,350
ศิลปหัตถกรรม	7,270	7,860	8,210	8,510	8,640	40,490
รวม	137,730	153,385	160,000	167,040	171,530	789,685

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (2533). *ก้าวไปในแผน 7 : กรมอาชีวศึกษา*. หน้า 35.

1.1.3 นโยบายของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539) คือ

- เร่งรัดพัฒนาการผลิตกำลังคนให้มีความรู้ ทักษะ สอดคล้องกับการขยายตัวของเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และการประกอบอาชีพอิสระ
- พัฒนาผู้เรียนให้มีนิสัยรักการทำงาน มีศรัทธาและมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ พร้อมมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
- ส่งเสริมและสนับสนุนการขยายโอกาสการศึกษาวิชาชีพอย่างกว้างขวางแก่ทุกกลุ่มชน
- ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านอาชีพให้กว้างขวาง ทั้งด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการ โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม เน้นเกษตรกรรมและผู้ที่จะเป็นเกษตรกรให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ปรับปรุงโครงสร้างและรูปแบบการจัดอาชีวศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการผลิตกำลังคนในสาขาที่ขาดแคลน และจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการทันสมัย
- ส่งเสริมการบริการวิชาชีพระยะสั้นแก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล สภาพทรัพยากรท้องถิ่นและตลาดแรงงาน
- ส่งเสริมการประดิษฐ์ คิดค้น ดัดแปลง และพัฒนาเทคโนโลยีท้องถิ่น เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและอาชีพ

8. เร่งรัดพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้มีระยะเวลาและสาขาวิชาที่หลากหลาย ยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของสภาพตลาดแรงงานและทรัพยากรท้องถิ่นและการประกอบอาชีพอิสระ

9. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้การจัดอาชีวศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนระดมทรัพยากรจากแหล่งอื่นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

10. เร่งรัดพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นผู้นำในการจัดวิชาชีพในท้องถิ่น มีความพร้อมและศักยภาพในการกิจหลักทั้งการสอน การบริการวิชาชีพแก่ชุมชนและการวิเคราะห์วิจัย เพื่อพัฒนาการศึกษาวิชาชีพและเทคโนโลยีในท้องถิ่น

11. พัฒนาองค์กรและกลไกการจัดอาชีวศึกษาตั้งแต่ระดับสถานศึกษา ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับกรมให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีเอกภาพประสานสัมพันธ์สอดคล้องเป็นกระบวนการเดียวกันอย่างเป็นระบบ

12. ส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ป้องกันและแก้ไขปัญหการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

13. เร่งรัดพัฒนาคุณภาพบุคลากร ครู-อาจารย์ และผู้บริหารให้มีความรู้ ทักษะสอดคล้องกับวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่

14. ส่งเสริมการวิเคราะห์ วิจัย และการจัดระบบข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการบริหาร ตลอดจนเร่งรัดพัฒนาการติดตามและประเมินผลอย่างจริงจังต่อเนื่อง

15. สนับสนุนการอาชีวศึกษาในการจัดการศึกษาด้านอาชีพ เพื่อเตรียมคนยุคใหม่ที่จำเป็นในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ และเพื่อเพิ่มบทบาทของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จะเห็นได้ว่าในนโยบายข้อที่ 9 ของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 นั้นได้กำหนดไว้ว่า "ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้การจัดอาชีวศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนระดมทรัพยากรจากแหล่งอื่นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ" จากนโยบายดังกล่าวได้แสดงเจตนาอย่างชัดเจนของนโยบายกรมอาชีวศึกษา ซึ่งกำหนดให้มีการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training) อย่างเด่นชัด ซึ่งกรมอาชีวศึกษาได้เปลี่ยนชื่อจากระบบ โรงเรียน-โรงงาน มาเป็น การอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เมื่อ พ.ศ. 2535 ในการดำเนินการตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาฉบับนี้ ต้องการที่จะให้การอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นแกนนำที่จะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพอาชีวศึกษาอย่างเด่นชัด โดยจะค่อยๆ พัฒนาการเรียนการสอนระบบปกติคือ นักเรียนเรียนภาคทฤษฎีและปฏิบัติภายในโรงเรียน มาเป็นระบบทวิภาคีคือการจัดการศึกษาให้นักเรียนเรียนภาคทฤษฎีในสถานศึกษาและฝึกภาคปฏิบัติที่สถานประกอบการ

ด้วยความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน หรือระหว่างรัฐต่อรัฐ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพแรงงานโดยเฉพาะแรงงานระดับฝีมือ และกึ่งฝีมือให้มีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

1.2 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ภายใต้ระบบทวิภาคี

ตามนโยบายของกรมอาชีวศึกษาที่ต้องการเน้นการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษาให้ทั่วถึงทุกแห่ง เพื่อให้สามารถดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ กรมอาชีวศึกษาจึงได้มีการดำเนินงาน ด้วยการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินงานอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคีและกำหนดวิธีการดำเนินงานอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคี

1.2.1 องค์ประกอบในการดำเนินงานอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคี ซึ่งประกอบด้วย สถานศึกษา สถานประกอบการ และนักเรียน-ผู้ปกครอง มีรายละเอียดดังนี้

สถานศึกษา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเพราะว่าสถานศึกษาจะเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษา โดยจะเป็นทั้งผู้ดำเนินการ ผู้จัดการและผู้ประสานงานให้กับสถานประกอบการและนักเรียน-ผู้ปกครอง ดังนั้นสถานศึกษาควรเตรียมการด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ ในด้านการจัดการ ด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์

1. ด้านการจัดการ สถานศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ควรจะต้องมีความพร้อมในด้านการจัดการที่สำคัญคือ มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นที่เชื่อถือของสังคมในระยะเวลายันสมควร มีนักเรียนที่สนใจจะเข้าเรียนระบบทวิภาคีเพียงพอที่จะจัดการเรียนการสอนได้ สามารถให้คำแนะนำ ชี้แจงหลักการและวิธีการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้กับสถานประกอบการและนักเรียน-ผู้ปกครองได้อย่างชัดเจน สามารถติดต่อหรือหาสถานประกอบการเข้าร่วมโครงการได้อย่างมีคุณภาพ และมีหน่วยงานหรือสำนักงานรับผิดชอบการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่สามารถติดต่อประสานงานได้สะดวกรวดเร็ว คือจะต้องมีสำนักงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและมีบุคลากรรับผิดชอบตามสายงาน ซึ่งตามระเบียบการบริหารงานของกรมอาชีวศึกษาด้านจัดองค์กรของอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีไว้ในส่วนของสำนักงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จำเป็นที่จะต้องเป็นหน่วยงานประสานงานภายในสถานศึกษา ระหว่างแผนกวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนระบบทวิภาคี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความควบคุมของผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และผู้อำนวยการสถานศึกษา

2. ด้านการดำเนินงาน เมื่อจัดบุคลากรเพื่อมารับผิดชอบงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแล้ว ปัจจัยที่สำคัญที่ทางสถานศึกษาควรจะต้องสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สถานศึกษาควรจะต้องให้มีปัจจัยในการดำเนินงาน เช่น อุปกรณ์สำนักงาน ยานพาหนะ เป็นต้น มีการวางแผนการรับนักเรียน การจัดการเรียนการสอน การติดต่อกับสถานประกอบการ การจัดการเรียนการสอนร่วมกับสถานประกอบการ การติดตามนิเทศก์ และการประเมินผลการเรียนและการปฏิบัติงาน

3. ด้านการประชาสัมพันธ์ สถานศึกษาต้องทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ติดต่อกับสถานประกอบการ เชิญชวนให้เข้าร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประชาสัมพันธ์แก่บุคลากรภายในสถานศึกษาให้มีความเข้าใจต่อระบบทวิภาคี ที่สำคัญที่สุดต้องประชาสัมพันธ์ให้กับนักเรียน-ผู้ปกครองให้มีความรู้ความเข้าใจและสนใจที่จะเข้าศึกษาในระบบทวิภาคี ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้คือการจัดทำแผนการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มเป้าหมายอาทิเช่น สถานประกอบการ นักเรียน-ผู้ปกครอง เป็นต้น การจัดการแนะแนวให้กับกลุ่มเป้าหมายและเยี่ยมเยียนสถานประกอบการรวมทั้งการจัดนิทรรศการและสื่อประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

สถานประกอบการ เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี ถือว่าเป็นสถานศึกษาแห่งที่ 2 ของนักเรียนนอกเหนือจากสถานศึกษา ดังนั้นสถานประกอบการที่ร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ควรจะมีความพร้อมเบื้องต้นดังนี้คือ ประการแรกเป็นผู้ประกอบการที่ดำเนินการฝึกอาชีพนักเรียนได้ ประการที่สอง มีความพร้อมในการฝึกอาชีพตามสาขานั้น ประการที่สามสามารถจัดให้มีผู้ควบคุมการฝึกหรือครูฝึกทำหน้าที่ประสานงานดูแลการฝึกให้กับนักเรียนได้ ประการที่สี่สามารถจัดบุคลากรเพื่อประสานงานกับสถานศึกษาได้ ประการที่ห้าสามารถจัดการฝึกปฏิบัติให้นักเรียนได้ตลอดหลักสูตร ปวช. และประการสุดท้ายสถานประกอบการควรอยู่ในสถานที่ตั้งที่สามารถเดินทางได้สะดวกและปลอดภัย

นักเรียน-ผู้ปกครอง ในการเรียนของนักเรียนนั้น ภาคทฤษฎีนักเรียนต้องเรียนในสถานศึกษาสัปดาห์ละ 1-2 วัน และฝึกภาคปฏิบัติในสถานประกอบการสัปดาห์ละ 4 วัน เพื่อให้เกิดความชำนาญและเกิดทักษะในวิชาชีพ เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิการศึกษา ปวช. หรือ ปวส. นักเรียนจะมีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของสถานประกอบการและสามารถทำงานในสถานประกอบการได้ หรือจะศึกษาต่อในระดับสูงต่อไปได้อีกด้วย ส่วนในด้านคุณสมบัติของนักเรียน-นักศึกษา คือต้องอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี บริบูรณ์ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าสำหรับนักเรียน ปวช. และจบการศึกษาระดับ ปวช. หรือ มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่าสำหรับนักศึกษาระดับ ปวส. และมีสุขภาพแข็งแรง มีบุคลิกภาพที่ดี ความประพฤติดีมีใจรักและมีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาด้านสาขาอาชีพที่เลือกเรียน เป็นต้น

1.2.2 วิธีการดำเนินงานอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคี ขั้นตอนของการดำเนินงานโดยสังเขปนับตั้งแต่การคัดเลือกสถานประกอบการ การดำเนินการเพื่อให้สถานประกอบการเข้าร่วมโครงการ การรับนักเรียน ตลอดจนถึงขั้นตอนการจบการศึกษาของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการมีดังนี้

1. คัดเลือกสถานประกอบการ โดยจัดทำบัญชีรายชื่อสถานประกอบการ โดยสถานศึกษาดำเนินการสำรวจสถานประกอบการในจังหวัดหรือจังหวัดข้างเคียงที่สามารถติดต่อประสานงานได้สะดวก และจัดทำบัญชีรายชื่อและข้อมูลที่สำคัญของสถานประกอบการแต่ละแห่ง เช่น ประเภทของสถานประกอบการ จำนวนแรงงาน กำลังการผลิต เงินทุนหมุนเวียน เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพิจารณา ซึ่งข้อมูลประเภทนี้สามารถหาได้จากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สภาหอการค้าจังหวัด เป็นต้น และพิจารณาคคุณสมบัติสถานประกอบการ ในระยะแรกของการดำเนินการตามโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ควรต้องพิจารณาคัดเลือกสถานประกอบการที่มีความพร้อมและความเข้าในระบบนี้พอสมควร เพื่อให้ผู้ประกอบการ นักเรียน และสถานประกอบการที่ยังไม่เข้าร่วมโครงการมีความเชื่อมั่นในระบบนี้

2. การติดต่อสถานประกอบการ เมื่อกำหนดสถานประกอบการเป้าหมายที่จะเข้าติดต่อมาเข้าร่วมโครงการตามที่ได้พิจารณาตามเกณฑ์แล้ว ควรดำเนินการเตรียมทีมเจรจา เพื่อทำหน้าที่ติดต่อและนำเสนอโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีต่อสถานประกอบการ เพื่อเชิญชวนให้เข้าร่วมโครงการ ต่อมาก็ถึงขั้นเตรียมเอกสารนำเสนอโครงการ ควรจัดทำแผนภูมิ ตาราง ภาพประกอบ และศึกษาข้อมูลรายละเอียดสถานประกอบการแต่ละแห่งที่ทีมเจรจาจะเข้าไปติดต่อกับ

3. การรับนักเรียน สถานศึกษาควรคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนร่วมกับสถานประกอบการ โดยมีรูปแบบการคัดเลือกนักเรียนเพื่อเป็นแนวทางดังต่อไปนี้คือ สถานศึกษาพิจารณาคัดเลือกไว้ชั้นหนึ่งแล้วจึงให้สถานประกอบการคัดเลือกอีกครั้งหนึ่งหรือสถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมกันคัดเลือกนักเรียนพร้อมกัน หรือไม่ก็สถานประกอบการคัดเลือกฝ่ายเดียว

4. การจัดแผนการเรียน เป็นการติดตามแนวทางหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ที่เปิดกว้างให้จัดการเรียนการสอนร่วมกับสถานประกอบการได้ และมีความยืดหยุ่นในการจัดได้อย่างกว้างขวางทั้งนี้การวางแผนการเรียนต้องคำนึงถึงประเด็นหลักดังนี้คือ การจัดแผนการเรียนต้องให้ครบโครงสร้างหลักสูตร ในแต่ละภาคเรียนสถานศึกษาและสถานประกอบการสามารถกำหนดจำนวนวันเวลาและคาบเรียนในสถานศึกษาและสถานประกอบการได้ตามความ

¹กรมอาชีวศึกษา. (2541). *วิธีการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี*. หน้า 17-18.

เหมาะสม ส่วนการเรียนวิชาพื้นฐานนั้นสามารถจัดการเรียนการสอนได้ทั้งในและนอกสถานศึกษา และการเรียนวิชาชีพพื้นฐาน วิชาชีพเฉพาะ สามารถจัดได้ทั้งในและนอกสถานศึกษาได้เช่นกัน

5. สถานศึกษาต้องจัดระบบการนิเทศให้มีประสิทธิภาพ เพราะการนิเทศเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ทราบผลการดำเนินงานของโครงการ คุณภาพของนักเรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6. การวัดผลประเมินผล ให้ดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดและประเมินผลหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ซึ่งมีวิธีการประเมินดังนี้คือ ประเมินผลโดยตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการไม่น้อยกว่า 7 คน โดยผู้แทนจากสถานประกอบการเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนจากสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการดังกล่าวจะดำเนินการสอบมาตรฐานฝีมือครึ่งหลักสูตร (Interim) และประเมินผลสิ้นสุดหลักสูตร (Final) โดยนำผลการประเมินทั้ง 2 ครั้งมารวมกันในอัตราส่วน 3 : 7

1.2.3 ผลของการดำเนินงานตามระบบทวิภาคี เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถหาผลของการดำเนินงานตามระบบทวิภาคีได้ จึงได้นำเอาเอกสารของฝ่ายพัฒนาการศึกษา กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา ที่สอบถามไปยังสถานศึกษาในสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา ซึ่งสรุปผลการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2538–2540 โดยมีสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจำนวน 40 แห่ง มีจำนวนนักเรียนนักศึกษาทั้งสิ้น 3,238 คน มีสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ 254 แห่ง ซึ่งแยกตามประเภทและสาขาวิชา ดังแสดงในตาราง 13 ซึ่งสรุปจำนวนสถานศึกษา สถานประกอบการ และจำนวนนักเรียน แยกตามสาขาที่เปิดสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประจำปีการศึกษา 2538–2540¹

¹ กองวิทยาลัยเทคนิค. (2540). สรุปผลการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคี ประจำปีการศึกษา 2540. หน้า 1.

ตาราง 13 สรุปจำนวนสถานศึกษา สถานประกอบการ และจำนวนนักเรียน แยกตามสาขาที่เปิดสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประจำปีการศึกษา 2538-2540

ประเภทวิชา	สาขาวิชา	กลุ่มวิชา	จำนวนสถานศึกษา				จำนวนสถานประกอบการ				จำนวนนักเรียน ปี 2540		
			2538	2539	2540	2540	2538	2539	2540	2540	ปวช.1	ปวช.2	ปวช.3 ปวส.1
พาณิชยกรรม	พาณิชยกรรม	ธุรกิจค้าปลีก	18	24	29	37	52	98	600	490	257	-	-
		ธุรกิจสถานพยาบาล	1	2	3	3	3	5	-	16	38	-	-
		ธุรกิจโรงพิมพ์	-	1	1	-	11	11	8	23	-	-	-
		คอมพิวเตอร์	-	1	1	-	12	14	40	33	-	-	-
		บัญชี	-	-	1	-	-	1	19	-	-	-	-
คหกรรม	อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	ธุรกิจโรงแรม	4	5	3	20	30	33	121	136	83	-	-
	การโรงแรม		9	17	16	23	55	77	514	405	353	-	-
	อุตสาหกรรมสิ่งทอ	สิ่งทอ	-	-	1	-	-	1	47	-	-	-	-
	เครื่องประดับอัญมณี		1	1	1	1	1	1	23	-	-	-	-
	การออกแบบเครื่องประดับอัญมณี		1	1	1	1	1	1	-	-	-	12	-
ศิลปกรรม	การพิมพ์สกรีน	การพิมพ์สกรีน	-	1	1	-	-	12	8	12	-	-	-
	รวมทั้งสิ้น		34	53	58	85	174	254	1,380	1,115	731	12	12

ที่มา: กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา. (2540). สรุปผลการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประจำปีการศึกษา 2540. หน้า 1.

1.2.4 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการจัดการศึกษาระบบใหม่ของกรมอาชีวศึกษา จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานอยู่เสมอซึ่งพอจะสรุปปัญหาและอุปสรรคพร้อมทั้งแนวทางแก้ไขทั้งในด้านสถานศึกษา ด้านสถานประกอบการและด้านผู้ปกครองและนักเรียน ในตาราง 14-16 ดังนี้

ตาราง 14 แสดงปัญหาและแนวทางแก้ไขของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในด้านสถานศึกษา

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
ฝ่ายบริหาร	
- ขาดความเข้าใจในโครงการและระบบการจัดการอย่างแท้จริง	- จัดหลักสูตรอบรมผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความเข้าใจในโครงการและเห็นความสำคัญ
- ขาดความสนใจที่จะดำเนินการอย่างจริงจัง ซึ่งมีผลต่อการบริหารงานอย่างถูกต้อง	- เพื่อที่จะดำเนินนโยบายได้อย่างถูกต้อง ทั้งการวางระบบ การแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่
- ขาดความเข้าใจในการดำเนินงานที่ตรงกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	- รับผิดชอบและจัดทำแผนปฏิบัติงาน
บุคลากรที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้อง	
- ขาดความเข้าใจในระบบการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างแท้จริง	- จัดสัมมนาและประชุมชี้แจงผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ทราบถึงความสำคัญ
- ขาดการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องและต่อเนื่อง	- ความร่วมมือและการปฏิบัติ
- ขาดความร่วมมือ(ภาระงานอื่นมีมาก)	- จัดทำเอกสารคู่มือแนะนำเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในหลักการ
- ขาดความเอาใจใส่อย่างจริงจัง	- ให้ความสำคัญในการคัดเลือกบุคลากรที่เข้ามารับผิดชอบ
	- มีการประเมินผลอย่างชัดเจนและเป็นระบบ

ตาราง 14 (ต่อ)

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
การจัดการ	
- หลักสูตร	- วิเคราะห์งานเพื่อจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับครูฝึกในสถานประกอบการ และเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ต่าง ๆ
- เอกสาร ตำรา คู่มือการเรียนการสอนและใบประเมินผล	- จัดตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบุคลากรจากสถานศึกษา และสถานประกอบการเพื่อจัดทำตำรา ใบงาน คู่มือครู-นักเรียน และใบประเมินผล - ตั้งทีมงานที่มีความรู้ในการประเมิน เพื่อประเมินความก้าวหน้า - ร่วมมือและประสานกับบรรณารักษ์ในการจัดทำเอกสารตำราต่างๆ
- เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ยานพาหนะ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ โทรสาร ฯลฯ	- จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกให้ โดยมีกรมเป็นผู้กำหนดเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการในเรื่องงบประมาณ - ถ่ายโอนอุปกรณ์เครื่องมือจากหน่วยงานอื่นภายในสถานศึกษาโดยบริการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้เหมาะสม - จัดตารางการใช้พาหนะให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน - จัดทำแผนงบประมาณประจำปีและติดตามผลอย่างชัดเจน

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (2541). *วิธีการดำเนินการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี*. หน้า 41-43.

ตาราง 15 แสดงปัญหาและแนวทางแก้ไขของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในด้านสถานประกอบการ

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
สถานประกอบการ	
- บางสถานประกอบการมีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนไม่ครบหลักสูตร	- ขอความร่วมมือจากสถานประกอบการเพื่อจัดการเรียนการสอนหมุนเวียนในแผนกที่เกี่ยวข้อง
- สถานประกอบการรับนักเรียนได้จำนวนไม่มากทำให้มาตรฐานต่างกัน	- สถานศึกษาจัดสอนเสริมในเนื้อหาที่ขาดหายไปโดยให้มีชั่วโมงสัมมนาซ่อมเสริม มีอาจารย์รับผิดชอบ
- ครูฝึกบางสถานประกอบการไม่เอาใจใส่ดูแลนักเรียนเท่าที่ควร	- สักรวรายวิชาทั้งหลักสูตรรายวิชาได้อสอนในสถานประกอบการ และรายวิชาใดต้องสอนซ่อมเสริมเพิ่มเติมโดยที่สถานศึกษาก้จัดเพิ่มเติมให้
- สถานประกอบการขอยกเลิกโครงการภายหลังตอบรับและดำเนินการแล้วเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจไม่ดี	- ประสานงานกับฝ่ายบริหารของสถานประกอบการ เพื่อชี้แจงให้เข้าใจถึงระบบการจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง
- พนักงานบางคนชักจูงนักเรียนไปในทางที่ผิด เช่น เสพยาเสพติด และต่อต้านผู้ร่วมงาน	- ติดต่อประสานงานสถานประกอบการใหม่เพิ่มเติมไว้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี
- ติดต่อประสานงานทางโทรศัพท์กับสถานศึกษาค่อนข้างยาก เนื่องจากมีผู้ใช้สายโทรศัพท์มากและอาจารย์ผู้รับผิดชอบติดงานสอน	- สถานศึกษาจัดประชุมอบรมให้ตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบของตน
- บางสถานศึกษาไม่ได้จัดครูฝึกสำหรับนักเรียนทวิภาคีโดยเฉพาะ เนื่องจากปัญหาด้านบุคลากร	- สถานศึกษาปรับปรุงระบบการจัดการ จัดอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับโทรศัพท์สายตรงและโทรสาร
	- หน่วยงานทวิภาคีและอาจารย์นิเทศก์ประสานงานชี้แจงกับผู้บริหารของสถานประกอบการ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาโดยอาจจะมอบหมายจัดให้หัวหน้างานเป็นผู้ดูแล

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (2541). *วิธีการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี*. หน้า 45.

ตาราง 16 แสดงปัญหาและแนวทางแก้ไขของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีด้านผู้ปกครองและนักเรียน

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
นักเรียน	
- นักเรียนขาดความพร้อมด้านวุฒิภาวะ ทำให้ขาดระเบียบวินัยในการฝึกปฏิบัติที่สถานประกอบการ เช่น การขาดงานบ่อยโดยไม่ลาตามระเบียบของโรงงาน - คุณภาพของนักเรียนทวิภาคีที่รับเข้ามาไม่ดีเท่าที่ควร - นักเรียนถูกชักนำจากพนักงานของสถานประกอบการเกี่ยวกับยาเสพติด หรือการต่อต้านหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน	- อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์นิเทศก์ร่วมงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จัดอบรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องให้นักเรียนทราบว่าต้องถือปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานประกอบการอย่างเคร่งครัดเช่นเดียวกับพนักงาน รวมทั้งการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนระบบนี้อย่างชัดเจน - รับนักเรียนในปริมาณที่เหมาะสม - อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์นิเทศก์ให้ความสนใจชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง - ขอความร่วมมือจากสถานประกอบการในการสอดส่องดูแลพฤติกรรม และประสานงานผ่านหน่วยงานทวิภาคีของสถานศึกษา ตลอดจนการให้ความเอาใจใส่ดูแลนักเรียน
ผู้ปกครอง	
- ผู้ปกครองขาดความสนใจในการติดตามดูแลนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนและพฤติกรรม - ผู้ปกครองไม่เข้าใจวิธีการเรียนระบบทวิภาคีอย่างแท้จริง - ผู้ปกครองมีความกังวลเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติงานหนักเกินไปสำหรับนักเรียน - ผู้ปกครองบางคนต้องการเพียงแต่ให้เด็กเข้าเรียนโดยไม่สนใจว่าจะเรียนแบบใด	- ขอความร่วมมือผู้ปกครองในการอบรมตักเตือนนักเรียน - เชิญผู้ปกครองประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการเรียนในระบบนี้ ตลอดจนการให้ความดูแลเอาใจใส่นักเรียน - จัดประชุมชี้แจงผู้ปกครองอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง - ถ้ากรณีนักเรียนมีปัญหาอาจเชิญเป็นรายบุคคล เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา - ประสานสัมพันธ์การจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคีอย่างต่อเนื่องและชัดเจน

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (2541). วิธีการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี. หน้า 43-44.

1.3 ผลการดำเนินงานของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539)

การประเมินผลการดำเนินงานในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) โดยรวม ได้แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1.ด้านปริมาณ 2.ด้านคุณภาพ ดังนี้¹

1.3.1 ด้านปริมาณ

จำนวนนักเรียนนักศึกษา ในระบบ ปวช. ปวส. และปทส. ในภาพรวม ช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 คือปี พ.ศ. 2535-2537 กรมอาชีวศึกษามีนักเรียนนักศึกษาในระบบต่ำกว่าเป้าหมาย 6.96 , 9.11, และ 3.34 ตามลำดับ แต่ช่วง 2 ปีสุดท้าย คือปี พ.ศ. 2538-2539 มีนักเรียนนักศึกษาสูงกว่าเป้าหมายร้อยละ 0.97 และ 14.39 ตามลำดับ

ผู้สำเร็จการศึกษา ในภาพรวมมีผู้สำเร็จการศึกษา ร้อยละ 86.52 โดยนักเรียนนักศึกษาประเภทวิชาพาณิชยกรรมมีอัตราสำเร็จการศึกษามากที่สุด คือ ร้อยละ 93.13 และต่ำสุดได้แก่ประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม ร้อยละ 77.75

การติดตามผู้สำเร็จการศึกษา จากการติดตามผู้สำเร็จการศึกษาลงจากจบการศึกษา 6 เดือน พบว่าผู้สำเร็จการศึกษามีแนวโน้มศึกษาต่อสูงขึ้น ส่วนภาวการณ์ว่างงานยังไม่รุนแรง เนื่องจากตลาดแรงงานยังมีความต้องการแรงงานระดับนี้อยู่ พอสรุปได้ดังนี้คือผู้สำเร็จการศึกษาในระบบ ปีการศึกษา 2535 ศึกษาต่อร้อยละ 57.05 เข้าสู่ตลาดแรงงาน ร้อยละ 42.05 สำหรับผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน ปรากฏว่ามีงานทำร้อยละ 86.17 ยังไม่มีงานทำร้อยละ 13.83 ปีการศึกษา 2539 ศึกษาต่อร้อยละ 67.35 เข้าสู่ตลาดแรงงานร้อยละ 32.65 สำหรับผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน ปรากฏว่ามีงานทำร้อยละ 87.69 ยังไม่มีงานทำร้อยละ 12.31 จากข้อมูลดังกล่าวบ่งชี้ให้เห็นว่าความนิยมเรียนด้านอาชีวศึกษามีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากยังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานโดยจะสังเกตเห็นว่าอัตราส่วนของผู้ที่มีงานทำสูงมากคือกว่าร้อยละ 80 ทำให้คนหันมานิยมเรียนอาชีวศึกษาสูงกว่าแต่ก่อน

1.3.2 ด้านคุณภาพ

1. การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลและเพื่อพัฒนาอาชีพ กรมอาชีวศึกษาได้ขยายการศึกษาวชิชาชีพ โดยการจัดตั้งสถานศึกษาใหม่ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 โดยเฉพาะวิทยาลัยการอาชีพระดับอำเภอเพื่อให้ประชาชนและเยาวชนได้มีโอกาสเรียนวิชาชีพได้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่นๆ เช่นโครงการผลิตผู้ช่วยสัตวแพทย์ โครงการผลิตกำลังคนเพื่อพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ โครงการขยายการเปิดสอนประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง(ปทส.) การจัดการศึกษากรมอาชีวศึกษาได้ขยายการจัดการศึกษาให้หลากหลายยิ่งขึ้นได้แก่ การจัดระบบทวิภาคี การสะสมหน่วยกิตโอนหน่วยกิต รวมถึงระบบทางไกลเพื่อเอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของความต้องการ

¹กรมอาชีวศึกษา. (2541). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). หน้า 4 - 6

กำลังคน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กรมอาชีวศึกษาจึงได้จัดกิจกรรมองค์การวิชาชีพนักเรียนนักศึกษา การกีฬา ลูกเสือและเนตรนารี กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาขึ้นเสริมการจัดการเรียนการสอน

2. การศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรมอาชีวศึกษาได้ส่งเสริมการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพครูวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้น โดยมีโครงการสนับสนุน เช่น โครงการโรงงานฝึกงานผลิตอาหารกระป๋องขนาดย่อม โครงการพัฒนากำลังคนด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เป็นต้น

3. การกระจายโอกาสทางการศึกษาและพื้นฐานการศึกษา กรมอาชีวศึกษาได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรในระบบ และหลักสูตรนอกระบบให้สามารถเชื่อมโยงถ่ายโอนหน่วยกิตกันได้ นอกจากนี้ยังกำหนดให้สถานศึกษาเป็นผู้นำชุมชนและให้ชุมชนจนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น

4. การพัฒนาหลักสูตรและเครือข่ายการเรียนรู้ นอกจากได้พัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้นแล้ว ยังได้มีการแสวงหาความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถานประกอบการให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากขึ้น

5. การพัฒนาครู-อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ได้จัดตั้งสถาบันพัฒนาครูอาชีวศึกษาขึ้น เพื่อฝึกอบรมครูประจำการ นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้ครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาได้มีโอกาสศึกษาต่อ ฝึกอบรม ดูงานด้วย

6. การบริหารและเพิ่มระดมสรรพกำลังเพื่อการจัดการศึกษา กรมอาชีวศึกษาใช้กลไกการอาชีวศึกษาภาคและจังหวัด ในการกระจายอำนาจการบริหารไปสู่ภูมิภาค อีกทั้งได้ประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน องค์กรทั้งในประเทศและระหว่างประเทศในการจัดการอาชีวศึกษาอย่างมีระบบมากขึ้น

1.4 ปัญหาและอุปสรรคของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539)

จากการดำเนินการของกรมอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535–2539) พบว่ามีปัญหาและอุปสรรค ทั้งในด้านปริมาณ ด้านคุณภาพ ด้านการบริหารและการสนับสนุนดังนี้

1. ด้านปริมาณ ประสบกับปัญหาจากการเพิ่มอัตรากำลังข้าราชการครูไม่ได้สัดส่วนกับการเพิ่มจำนวนนักเรียนนักศึกษา รวมถึงการยุบอัตราเกษียณ การลาออกและการโอนย้ายของครู ทำให้กรมอาชีวศึกษาประสบปัญหาการขาดแคลนครู และกรมอาชีวศึกษาสามารถรับนักศึกษาในระดับปวช. ได้ในจำนวนจำกัดทั้งที่ความต้องการเรียนต่อของผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีมาก

2. ด้านคุณภาพ ในภาพรวมผู้สำเร็จการอาชีวศึกษา ยังขาดคุณสมบัติอันพึงประสงค์ ของการทำงานในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้ทักษะพื้นฐานทางด้าน คณิตศาสตร์ รวมถึง ปัญหาจากครูบางคนยังขาดความรู้ความชำนาญทางวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ และปัญหาจากได้ รับงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพน้อยมาก โดยเฉพาะโครงการพัฒนาบุคลากร

3. ด้านการบริหารและสนับสนุน ปัญหาเกิดจากงบประมาณเพื่อการพัฒนาด้านการจัดการ และการบริหาร (งบทวีภาคี) มีสัดส่วนค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับงบประมาณด้านการจัดการศึกษา รวมทั้งโครงการความช่วยเหลือและร่วมมือกับต่างประเทศบางโครงการก็ประสบปัญหาเนื่องจากไม่ได้ รับงบประมาณสมทบตามที่กำหนดไว้ ทำให้มีผลกระทบต่อการบริหารโครงการ อีกทั้งในหลายโครงการ ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุน ต้องใช้เงินงบประมาณปกติ(งบดำเนินงาน,งบลงทุน)ทำให้การ ดำเนินงานไม่คล่องตัว และสุดท้ายการติดตามและประเมินผลยังไม่มีความชัดเจน ขาดเครื่องชี้วัด ความสำเร็จ และไม่มีระบบการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 ได้มีส่วนกระทบไปถึงการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี คือ การขาดแคลนครู เนื่องจากตำแหน่งถูกยุบ เนื่องจากเกษียณอายุ อาจารย์ขาดคุณภาพ เพราะขาดความรู้ความชำนาญทางวิชาชีพบางสาขา จึง ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้เต็มที่ และทันต่อวิทยาการที่ทันสมัย รวมถึงการขาดงบประมาณ สนับสนุน โดยเฉพาะโครงการความช่วยเหลือและความร่วมมือจากต่างประเทศ

2. พัฒนาการของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ถูกกำหนดขึ้นมาจากได้แผน พัฒนาการศึกษาระดับชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) อันมีวัตถุประสงค์ตรงกันคือ การพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง “การพัฒนาคน โดยคน เพื่อคน”¹ การพัฒนาคนหมายถึง การพัฒนาศักยภาพในเชิงคุณภาพ โดยเน้น การเสริมสร้างคุณภาพ และความสามารถของคนทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้มี ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ มีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของโลกและมีความรู้และ ทักษะที่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว โดยมีได้ละทิ้งวัฒนธรรมและจารีต ประเพณีอันดั่งงามของไทย

¹กรมอาชีวศึกษา. (2541). เล่มเดิม. หน้า 11.

ดังนั้นกรมอาชีวศึกษาจึงได้จัดทำแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 โดยมีวัตถุประสงค์และนโยบายที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ ดังต่อไปนี้

2.1 วัตถุประสงค์ นโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)

2.1.1 วัตถุประสงค์ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดวัตถุประสงค์นโยบายและมาตรการเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศโดยจำแนกออกเป็นด้านปริมาณ ด้านคุณภาพ และด้านการบริหารและสนับสนุน มีดังนี้คือ

1. ด้านปริมาณ

ขยายและกระจายโอกาสทางการศึกษาและฝึกวิชาชีพ ในระดับกลางและระดับสูง ให้กว้างขวางทั่วถึงมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท รวมทั้งการแก้ปัญหาการขาดแคลนกำลังคนในเขตพัฒนาพิเศษ และเป็นการสนองนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ถึง 12 ปี โดยเน้นการช่วยเหลือผู้ที่ยากจนเป็นพิเศษ รวมถึงผู้พิการ และสตรี จัดการศึกษาและฝึกวิชาชีพให้ยืดหยุ่นหลากหลาย สร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อให้สามารถสนองความต้องการกำลังคนของประเทศ สอนความต้องการของสังคม และสนองความต้องการของผู้เรียนซึ่งแตกต่างกันได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น พัฒนากำลังคนในตลาดแรงงานและผู้ด้อยโอกาสในชนบทห่างไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความรู้และทักษะวิชาชีพ เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติ งานสูงขึ้นทันกับความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งเพื่อช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. ด้านคุณภาพ

เน้นการพัฒนาตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมุ่งให้มีคุณภาพเป็นเลิศภายในปี 2550 โดยให้นักเรียนนักศึกษาซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีคุณลักษณะตามที่พึงประสงค์ดังต่อไปนี้คือเป็นผู้ที่มีสุขภาพพลานามัยดีทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นผู้มีความสามารถในการใช้ความคิด ใฝ่รู้และสามารถแสวงหาความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เป็นต้น

3. ด้านการบริหารและสนับสนุน

ให้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่องค์กรระดับภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษา และพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษารวมทั้งองค์กรทุกระดับในภูมิภาค ให้สามารถรองรับการกระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตัดสินใจในด้านการบริหารและการจัดบริการทางการ

ศึกษาได้อย่างเหมาะสม กับสภาพท้องถิ่นและกำลังคนของประเทศในภาพรวม กำหนดมาตรฐานในด้านต่างๆ รวมทั้งติดตามประเมินผล เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ

2.1.2 นโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

นโยบายของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 ซึ่งกรมอาชีวศึกษาได้กำหนดแนวนโยบายดังต่อไปนี้

1. ขยายโอกาสการศึกษาและฝึกวิชาชีพให้กว้างขวางและเสมอภาคมากขึ้นเฉพาะอย่างยิ่งการขยายโอกาสให้ผู้มีฐานะยากจนในชนบท รวมทั้งให้สามารถสนองความต้องการกำลังคนทั้งในปัจจุบันและอนาคต
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนและชุมชนได้ให้ความร่วมมือและร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาและฝึกวิชาชีพ รวมทั้งให้มีการประสานงานในระดับชาติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและฝึกวิชาชีพในสถาบันทั้งของรัฐและเอกชน
3. เร่งรัดแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูอาจารย์ การพัฒนาคุณภาพครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งการผลิตกำลังคนระดับสูงให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ
4. ปรับปรุงหลักสูตรให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาและฝึกวิชาชีพ
5. พัฒนาระบบการเรียนการสอน อาคารสถานที่ เครื่องมือเครื่องจักรและวัสดุอุปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอน สื่อการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผลในด้านต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพของการศึกษาและฝึกอาชีพ
6. สนับสนุนการพัฒนาสุขภาพพลานามัย การกีฬา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นไทย และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. ส่งเสริมการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพ และสนองความต้องการกำลังคนในด้านนี้
8. ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย
9. พัฒนาระบบการบริหารการศึกษา
10. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา การติดตามและประเมินผลแผนงาน งานและโครงการ เพื่อให้เกิดผลตามมาตรการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายถึงจริงจัง
11. เร่งรัดปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ เพื่อเสริมทราบความต้องการที่ถูกต้อง

2.1.3 เป้าหมายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

เป้าหมายของจำนวนนักเรียน นักศึกษาในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ดังปรากฏในตาราง 17

ตาราง 17 แสดงเป้าหมายจำนวนนักเรียน นักศึกษาในแผนอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)
ระบบทวิภาคี ของกรมอาชีวศึกษา

ระดับการศึกษา/ ประเภทวิชา	ข้อมูลจริง	เป้าหมาย				
		2539	2540	2541	2542	2543
1. ปวช.	14,187	31,071	32,400	32,400	32,400	32,400
ช่างอุตสาหกรรม	10633	21,051	20,820	20,820	20,820	20,820
ปวช.1	5,868	6,940	69,40	6,940	6,940	6,940
ปวช.2	4,661	6,940	6,940	6,940	6,940	6,940
ปวช.3	104	7171	6940	6940	6940	6940
พาณิชยกรรม	2,302	7,989	8,880	8,880	8,880	8,880
ปวช.1	1,541	2,960	2,960	2,960	2,960	2,960
ปวช.2	761	2,960	2,960	2,960	2,960	2,960
ปวช.3	-	2,069	2,960	2,960	2,960	2,960
คหกรรม	1,074	803	1,080	1,080	1,080	1,080
ปวช.1	641	360	360	360	360	360
ปวช.2	423	360	360	360	360	360
ปวช.3	10	83	360	360	360	360
ศิลปหัตถกรรม	96	622	810	810	810	810
ปวช.1	49	270	270	270	270	270
ปวช.2	37	270	270	270	270	270
ปวช.3	10	82	270	270	270	270
เกษตรกรรม	82	606	810	810	810	810
ปวช.1	38	270	270	270	270	270
ปวช.2	34	270	270	270	270	270
ปวช.3	10	66	270	270	270	270

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (2541). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ของ
กรมอาชีวศึกษา. หน้า 66.

2.2 การดำเนินงานตามนโยบายในแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

กรมอาชีวศึกษาดำเนินการจัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อผลิตกำลังคนในระดับ กึ่งฝีมือ ช่างฝีมือ ช่างเทคนิคและนักเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสนองความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งการประกอบอาชีพอิสระ โดยการจัดการศึกษาและฝึกอบรมใน 9 ประเภทวิชาหลัก คือ ประเภทวิชาอุตสาหกรรม ประเภทวิชาศิลปกรรม ประเภทวิชาคหกรรม ประเภทวิชาประมง ประเภทวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ และประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร โดยเปิดสอนประเภทวิชาต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นในหลักสูตรต่อไปนี้¹

1. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
2. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
3. หลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.)
4. หลักสูตรปริญญาตรีสายปฏิบัติการ/สายเทคโนโลยีเป็นโครงการนำร่องเปิดสอนหลักสูตรปริญญาโทภาควิชา โดยความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน 6 กลุ่มอาชีพกับกรมอาชีวศึกษาซึ่งดำเนินการเปิดสอนใน 6 สาขาวิชาชีพ คือ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาวิชาการค้าปลีก สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและธุรกิจท่องเที่ยว สาขาวิชาเมคคาทรอนิกส์ สาขาวิชาเทคโนโลยีโทรคมนาคม สาขาวิชาอัญมณี

5. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ(พิเศษ) ตามโครงการอาชีวศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในชนบท (อศ.กช.)

6. หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนนโยบายการศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาตลอดชีวิตโดยจัดฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ ดังนี้ หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น 225 ชั่วโมง หลักสูตรวิชาชีพหลากหลาย หลักสูตรเสริมวิชาชีพมัธยม หลักสูตรเกษตรกรรมระยะสั้น หลักสูตรเกษตรกรรมเคลื่อนที่

โดยการอาชีวศึกษาได้จัดการศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ทั้งระบบปกติและระบบทวิภาคี

¹สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2548). แผนยุทธศาสตร์การอาชีวศึกษา (พ.ศ. 2547-2549).

2.2.1 นโยบายของทวิภาคี

ส่วนนโยบายและมาตรการของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทวิภาคีคือนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนและชุมชนได้ให้ความร่วมมือและร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาและฝึกวิชาชีพ รวมทั้งให้มีการประสานงานในระดับชาติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและฝึกวิชาชีพในสถาบันทั้งของรัฐและเอกชน¹ ส่วนมาตรการ คือ

1. เชิญชวนภาคเอกชนและชุมชนร่วมจัดทำและพัฒนาหลักสูตร จัดการเรียนการสอน จัดบุคลากร จัดการวัดและประเมินผล รวมทั้งการขยายอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้กว้างขวาง และมีคุณภาพสูงขึ้น

2. สนับสนุนให้เอกชนและชุมชน ได้ร่วมรับภาระตลอดไปถึงการร่วมลงทุนในการจัดการศึกษาและฝึกวิชาชีพในด้านต่าง ๆ รวมทั้งมีส่วนในการติดตามตรวจสอบการจัดการศึกษามากขึ้น

3. เร่งรัดติดตามให้มี พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาแห่งชาติตามร่างที่เสนอไว้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความร่วมมือและประสานงานกับภาคเอกชนและสถานบันต่างๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเตรียมความพร้อมเพื่อให้สามารถดำเนินตามพระราชบัญญัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ร่วมมือกับสถานศึกษาและองค์กรต่าง ๆ ของรัฐบาลและภาคเอกชนในการวางแผนจัดตั้งสถานศึกษา การรับนักเรียนนักศึกษา การพัฒนาสถานศึกษาและการพัฒนาบุคลากร

นอกจากนั้นนโยบายข้อที่ 2 ของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้เน้นการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีหรือเป็นการจัดการศึกษาด้านอาชีพที่เกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐบาลและภาคเอกชนชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าแผนใด ๆ ทั้งสิ้นที่กรมอาชีวศึกษาเคยจัดทำมา และนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ที่ระบบทวิภาคีได้รับการยอมรับในประเทศไทยและได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) อันถือเป็นแผนการศึกษาระดับชาติ

2.2.2 ผลของการดำเนินการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในแผนพัฒนาการอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

จากการดำเนินงานระบบทวิภาคีตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 สามารถสรุปผลการดำเนินงาน โดยอาศัยข้อมูลจำนวนสถานศึกษา สถานประกอบการ นักเรียน โครงการอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคี ในปีการศึกษา 2545 ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นผลของการดำเนินงานระบบทวิภาคีตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 ดังแสดงตามตารางต่อไปนี้

¹กรมอาชีวศึกษา. (2541). เล่มเดิม. หน้า 34.

ตาราง 18 แสดงข้อมูล จำนวนสถานศึกษา สถานประกอบการและนักเรียน ในโครงการอาชีวศึกษา
ระบบทวิภาคี ปีการศึกษา 2545

กองสถานศึกษา	สถานศึกษา (แห่ง)	สถานประกอบการ(แห่ง)	นักเรียน (คน)
กองวิทยาลัยเทคนิค	107	5,227	21,923
กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา	44	633	6,372
กองการศึกษาอาชีพ	116	567	8,376
กองวิทยาลัยเกษตรกรรม	10	50	637
รวม	277	6,477	37,308

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (2545). รายงานการประเมินผลการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี. หน้า 33.

ตาราง 19 แสดงจำนวนนักเรียน-นักศึกษาในระบบทวิภาคี ประจำปีการศึกษา 2545 จำแนกตามกอง
สถานสถานศึกษาและระดับ

กองสถานศึกษา	ระดับ ปวช.	ระดับ ปวส.	รวม
กองวิทยาลัยเทคนิค	16,191	5,732	21,923
กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา	5,048	1,324	6,372
กองการศึกษาอาชีพ	7,294	1,082	8,376
กองวิทยาลัยเกษตรกรรม	261	376	637
รวม	28,794	8,514	37,308

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (2545). รายงานการประเมินผลการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี. หน้า 33.

ตาราง 20 แสดงจำนวนนักเรียนนักศึกษาในระบบทวิภาคีประจำปีการศึกษา 2545 แยกตามประเภทวิชา

สาขาวิชาที่เปิดสอน	ระดับ ปวช.	ระดับ ปวส.	รวม
อุตสาหกรรม	20,025	5,882	25,908
พาณิชยกรรม	5,421	1,517	6,938
อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	1,036	220	1,256
คหกรรม	1,479	428	1,907
ศิลปกรรม	511	91	602
เกษตรกรรม	254	298	552
ประมง	67	76	145
รวม	28,794	8,514	37,308

ที่มา: กรมอาชีวศึกษา. (2545). รายงานการประเมินผลการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี. หน้า 34.

2.2.3 ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานระบบทวิภาคีตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานระบบทวิภาคีตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา มีดังนี้คือ¹

1. ด้านการประชาสัมพันธ์ จากการประเมินผลพบว่า การประชาสัมพันธ์โครงการยังไม่ทั่วถึง เนื่องจากขาดงบประมาณสนับสนุนอย่างมาก ขาดการประชุมสัมมนาสร้างความเข้าใจในหลักการของโครงการ ขาดการประสานงานทั้งในสถานศึกษาและในจังหวัด การประสานงานระหว่างสถานศึกษาบางแห่งกับสถานประกอบการยังไม่เพียงพอ โดยผู้บริหารทั้งสองฝ่ายยังไม่ให้ความร่วมมือในการประสานงานกัน และสถานศึกษาบางแห่งชะลอการเปิดสอนระบบทวิภาคี ทำให้ขาดช่วงการประสานงานกับสถานประกอบการ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าสถานศึกษาได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง แต่นักศึกษาและผู้ปกครองไม่สนใจ ในด้านนักเรียนนักศึกษาระบบทวิภาคีมีความเห็นว่านักเรียน-ผู้ปกครองและบุคคลภายนอกส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจระบบทวิภาคี และเห็นว่า

¹กรมอาชีวศึกษา. (2545). รายงานการประเมินผลการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประจำปีงบประมาณ 2545. หน้า 132-136.

สถานประกอบการและสถานศึกษายังไม่ค่อยประสานงานกัน เนื่องจากเวลามีปัญหานักเรียนและสถานประกอบการไม่สามารถติดต่อกับสถานศึกษาได้ ในด้านครูฝึกก็มีความคิดเห็นอย่างเดียวกัน

2. ปัญหาด้านการดำเนินการ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู-อาจารย์ มีความเห็นว่าสถานประกอบการไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมสัมมนา อบรมเนื่องจากระยะเวลาที่จัดนาน ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการยังไม่เป็นตามแนวปฏิบัติที่กำหนด แนวปฏิบัติและการจัดการขาดความคล่องตัวในการนำไปใช้กับภาคเอกชนเนื่องจากติดกฎระเบียบของทางราชการ สถานศึกษาและสถานประกอบการขาดแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน และสถานประกอบการที่ได้มาตรฐานมีน้อยทำให้มีปัญหาในการดำเนินโครงการ ผู้ปกครองและนักศึกษาขาดความเข้าใจมักมีการขอย้ายไปเรียนภาคปกติ สถานประกอบการบางแห่งไม่ปฏิบัติตามหลักสูตรที่กำหนดทำให้นักเรียนนักศึกษาขาดคุณภาพ ส่วนในด้านความเห็นของนักเรียนนักศึกษาระบบทวิภาคีเห็นว่าการดำเนินการบางอย่างล่าช้าไม่ทันการ

3. ด้านหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาและครู-อาจารย์ มีความเห็นว่า สถานประกอบการบางแห่งไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงเนื้อหาตามหลักสูตร เนื่องจากความไม่พร้อมของสถานประกอบการ สถานประกอบการบางแห่งยังจัดการในอาชีพไม่ตรงตามหลักสูตร อีกทั้งไม่มีแผนการฝึกที่ชัดเจน จำนวนคาบปฏิบัติมากเกินไป ทำให้เรียนทฤษฎีมีเวลาไม่พอ ในด้านผู้บริหารและผู้ควบคุมการฝึกและครูฝึกเห็นว่าเน้นการฝึกอาชีพมากเกินไป ทำให้เรียนทฤษฎีน้อย

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์มีความเห็นว่าสื่อการเรียนการสอนมีจำนวนน้อย และไม่ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สถานประกอบการขนาดเล็กไม่สามารถใช้สื่อการสอนด้านวิชาการ รวมทั้งขาดเครื่องมือและห้องเรียน ครูฝึกมีภาระมากไม่มีเวลาผลิตสื่อและไม่มีความรู้ทางด้านสื่อ

5. ด้านบุคลากร ผู้บริหารและครู-อาจารย์ มีความเห็นว่า ครูอาจารย์ที่รับผิดชอบงานทวิภาคีมีน้อยและทุกคนมีภาระหน้าที่ในการสอนด้วย ในสถานศึกษามีข้าราชการประจำจำนวนน้อยและส่วนใหญ่เป็นอาจารย์จ้างสอนทำให้ไม่มีผู้รับผิดชอบ ครู-อาจารย์ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน และครู-อาจารย์นอกจากจะมีภารกิจด้านการสอนแล้วยังได้รับการมอบหมายงานอื่นๆมากเกินไป ส่วนนักเรียนนักศึกษาระบบทวิภาคีมีความเห็นว่า บุคลากรในสถานประกอบการบางแห่งไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ครูฝึกบางคนไม่ค่อยเอาใจใส่ช่วยแนะนำและสอนการทำงานเนื่องจากไม่เป็นกันเองกับนักศึกษา ทำให้ไม่กล้าปรึกษาขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา ส่วนผู้บริหารสถานประกอบการ ผู้ควบคุมการฝึกและครูฝึกเห็นว่าครูฝึกมีน้อยทำให้ดูแลนักเรียนไม่ทั่วถึง ครูฝึกมีงานประจำมากไม่มีเวลาให้ความรู้นักเรียน เป็นต้น

6. ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษา และครูอาจารย์ มีความเห็นว่า สถานประกอบการยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจนในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ระเบียบและกฎเกณฑ์ของทางราชการทำให้ไม่คล่องตัวในการปฏิบัติงาน สถานประกอบการบางแห่งให้นักเรียนนักศึกษาฝึกอาชีพไม่ตรงตามสาขาวิชา สถานประกอบการจัดตามสภาพจริงที่เป็นอยู่ซึ่งไม่มีคุณภาพการดำเนินงานยังยึดติดกับภาคเรียนและการจัดการเหมือนหลักสูตรในระบบ ในส่วนของนักเรียนนักศึกษา ระบบทวิภาคีมีความเห็นว่าการเรียนในช่วงเวลากลางคืน ทำให้ง่วงนอนและเรียนไม่รู้เรื่อง บางช่วงเรียนหนักจนไม่มีเวลาทำงาน สถานประกอบการบางแห่งให้ความรู้้น้อยมาก บางแห่งให้ความรู้ไม่เป็นระบบ สถานศึกษามอบหมายงานให้ทำและต้องทำงานในสถานประกอบการอีกทำให้ไม่มีเวลา ในส่วนของผู้บริหารสถานประกอบการ ผู้ควบคุมการฝึกและครูฝึกมีความเห็นว่า เนื้อหาที่เรียนภาคทฤษฎีในสถานศึกษากับภาคปฏิบัติใน สถานประกอบการไม่สอดคล้องกัน

7. ด้านการประเมินผล ผู้บริหารสถานศึกษาและครู-อาจารย์มีความเห็นว่า มาตรฐานในการวัดและประเมินผลยังไม่เท่ากัน สถานประกอบการไม่ได้เข้ามาร่วมในกำหนดเกณฑ์และวิธีประเมินผล การวัดผลในสถานศึกษา ได้พิจารณาร่วมกับนักเรียนปกติทำให้นักเรียนทวิภาคีตกมาก และลาออกสูง ครูฝึกไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ในส่วนของนักเรียนนักศึกษา ระบบทวิภาคีเห็นว่าการประเมินผลแต่ละสถานประกอบการมีมาตรฐานที่แตกต่างกันทำให้ไม่มีความยุติธรรม

8. ด้านการนิเทศติดตามผล ผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์มีความเห็นว่า อาจารย์นิเทศก์ไม่มีเวลาพอในการออกนิเทศเนื่องจากมีภาระงานมาก งบประมาณในการนิเทศที่ได้รับจัดสรรไม่สามารถเบิกจ่ายได้เนื่องจากระเบียบการเบิกจ่ายกำหนดเวลานิเทศ 12 ชั่วโมงจึงจะเบิกจ่ายได้ ขาดพาหนะในการออกนิเทศ ส่วนผู้บริหารสถานประกอบการและครูฝึก มีความเห็นว่าสถานประกอบการบางแห่งไม่เคยมีอาจารย์จากสถานศึกษามานิเทศเลย สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการนิเทศน้อยเกินไป

2.3 ผลของการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544)¹

ผลของการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544) นั้นสามารถศึกษาได้จากจำนวนนักเรียน-นักศึกษา จำนวนครู-อาจารย์ และด้านการบริหารการจัดการ ดังนี้

¹สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2548). *เล่มเดิม*. หน้า 37-39.

2.3.1 ด้านจำนวนนักเรียน-นักศึกษา

ในช่วงแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ในภาพรวมกรมอาชีวศึกษา มีการรับนักเรียน นักศึกษาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,864,843 คน จำแนกเป็นระดับ ปวช. 2,035,502 คน ระดับปวส. 818,305 คน ระดับปวท. 1,292 คน และระดับ ปทส. 6,945 คน ทั้งนี้จำนวนนักเรียนนักศึกษาตลอดทั้งแผนต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ จำนวน 655,363 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 18.62

2.3.2 ด้านจำนวนครู-อาจารย์

ในช่วงแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จำนวนครู-อาจารย์มีจำนวนค่อนข้างคงที่ตลอด 5 ปี ของแผน คือประมาณ 18000 คน ซึ่งเมื่อพิจารณาคุณวุฒิการศึกษาของครู-อาจารย์ ในภาพรวมพบว่า ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา ครู-อาจารย์ที่มีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรีมีจำนวนลดลงขณะเดียวกันก็มีครู-อาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาโทและปริญญาเอกเพิ่มขึ้น โดยวุฒิปริญญาโทเพิ่มขึ้นจาก 1,820 เพิ่มขึ้นเป็น 3,329 คน และครู-อาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีลดลงจาก 2,633 คน เหลือ 743 คน

2.3.3 ด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการศึกษาวิชาชีพในช่วงแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นการบริหารงานในรูปแบบของหน่วยงานระดับกรม โดยมีกองต่าง ๆ ที่สนับสนุนการบริหารทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานเลขานุการกรม กองคลัง กองแผนงาน กองการเจ้าหน้าที่ กองบริการเครื่องจักรกล สถาบันพัฒนาครูอาชีวศึกษา กองวิทยาลัยเทคนิค กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา กองวิทยาลัยเกษตรกรรม หน่วยศึกษานิเทศก์ กองออกแบบและก่อสร้าง และยังมีหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเป็นการภายในอีก 7 หน่วยงาน คือ สำนักงานกิจการพิเศษ สำนักผู้ตรวจราชการกรม สำนักงานโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หน่วยตรวจสอบภายใน สำนักงานคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ สำนักงานโครงการเงินกู้กองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจพื้นที่แห่งญี่ปุ่น กองการศึกษาอาชีพ

สำหรับการประสานงานระหว่างสถานศึกษากับกรม จะมีการบริหารจัดการสถานศึกษาตามประเภทของของสถานศึกษา โดยกองวิทยาลัยเทคนิคจะรับผิดชอบสถานศึกษาประเภทวิทยาลัยเทคนิค และวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมการต่อเรือ กองวิทยาลัยอาชีวศึกษาจะรับผิดชอบสถานศึกษาประเภทวิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมและวิทยาลัยบริหารธุรกิจและการท่องเที่ยว กองวิทยาลัยเกษตรกรรมจะรับผิดชอบวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และวิทยาลัยสารพัดช่าง

2.4 ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินนโยบายแผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544)

จากผลการดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544) ในด้านจำนวนนักเรียน นักศึกษา จำนวนผู้สำเร็จการศึกษา พบว่าต่ำกว่าเป้าหมาย และจำนวนครูอาจารย์ก็ได้ขยายเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ จากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ที่ผ่านมา ทำให้กรมอาชีวศึกษาขาดงบประมาณที่จะสนับสนุนโครงการใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงแผนดังกล่าว เช่น โครงการสถานศึกษาเปิดใหม่ ซึ่งได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ไม่มีการเพิ่มอัตราใหม่ อีกทั้งอัตราเก่าที่มีอยู่ก็ถูกยุบเนื่องจากผู้ครองอัตราเกษียณอายุราชการ (มาตรการกระทรวงศึกษาธิการอันเป็นผลมาจากเศรษฐกิจตกต่ำ พ.ศ. 2540) เป็นต้น

จากผลการประเมินการดำเนินงานของกรมอาชีวศึกษาตลอดช่วงแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 ปรากฏว่ามีข้อจำกัดมากมาย และข้อจำกัดเหล่านี้จะกลายเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อไปคือ¹

1. มีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจัดอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพก่อให้เกิดความซ้ำซ้อน สิ้นเปลือง ขาดการประสานงานและบางครั้งไม่สอดคล้องกับความต้องการ ขาดเอกภาพเชิงนโยบาย เนื่องจากขาดองค์กรกลางระดับชาติ กำหนดนโยบายและเป้าหมาย ตลอดจนการกำหนดและควบคุมมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ

2. การร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการดำเนินการพัฒนาการจัดอาชีวศึกษายังไม่เป็นระบบ ส่วนใหญ่เป็นลักษณะเฉพาะกิจสถานประกอบการยังให้ความร่วมมือไม่เต็มที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่สถานศึกษาตั้งอยู่มีสถานประกอบการน้อย ทำให้เกิดปัญหาในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและความร่วมมือด้านอื่นๆ

3. กรมอาชีวศึกษายังให้ความสำคัญด้านการวิจัยและพัฒนาไม่มากเท่าที่ควร เห็นได้จากงบประมาณที่ได้รับในแต่ละปีที่ผ่านมา มีสัดส่วนที่ต่ำมากทำให้ไม่สามารถนำองค์ความรู้ใหม่ๆ มาสร้างนวัตกรรมเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนที่ทันสมัย ตลอดจนสร้างงานและอาชีพใหม่ๆ ที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

4. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและบริการเป็นไปอย่างรวดเร็วมีผลในทางลบ เพราะส่งผลกระทบทำให้ความต้องการกำลัง องค์กรความรู้และทักษะ ตลอดจนครุภัณฑ์ในการจัดการศึกษาระบบการศึกษาไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทัน

¹แหล่งเดิม. หน้า 52–53.

3. การปรับปรุงโครงสร้างของการอาชีวศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2545-2546

การพัฒนาอาชีวศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2545-2546 กระทรวงศึกษาธิการได้มีการปรับปรุงการอาชีวศึกษาทั้งด้านหลักสูตรและโครงสร้างการบริหารงาน ดังนี้

3.1 การปรับปรุงหลักสูตรการอาชีวศึกษาของกรมอาชีวศึกษา

ใน พ.ศ. 2545 กรมอาชีวศึกษาเป็นองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบจัดการอาชีวศึกษา จึงได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับช่างฝีมือให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยพร้อมที่จะประกอบอาชีพได้ทันทีเมื่อจบการศึกษา และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ และพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการระบบให้มีคุณภาพสูงขึ้น จึงได้จัดทำหลักสูตรขึ้นใหม่ ดังนี้¹

3.1.1 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545

ประเภทวิชาที่เปิดสอนในระดับ ปวช. ปวส. มี 9 ประเภทวิชา คือ

1. ประเภทวิชาอุตสาหกรรม
2. ประเภทวิชาคหกรรม
3. ประเภทวิชาพาณิชยกรรม/บริหารธุรกิจ
4. ประเภทวิชาประมง
5. ประเภทวิชาศิลปกรรม
6. ประเภทวิชาเกษตรกรรม
7. ประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
8. ประเภทวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ
9. ประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ

โครงสร้างหลักสูตร

1. หมวดวิชาสามัญ (ไม่น้อยกว่า 26 หน่วยกิต)
 - วิชาสามัญทั่วไป (ไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต)
 - วิชาสามัญพื้นฐาน (ไม่น้อยกว่า 8 หน่วยกิต)
2. หมวดวิชาชีพ
 - วิชาชีพพื้นฐาน (ไม่น้อยกว่า 26 หน่วยกิต)
 - วิชาชีพเฉพาะ (ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต)

¹ มาลี ทักษะทรงศ์. (2545). การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี. หน้า 30.

โครงการ (4 หน่วยกิต)

3. หมวดวิชาเลือกเสรี (ไม่น้อยกว่า 10 หน่วยกิต)

4. ฝึกงาน (ไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน)

5. กิจกรรมเสริมหลักสูตร (ไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมง)

รวมไม่น้อยกว่า 102 หน่วยกิต

3.1.2 หลักสูตรอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

หลักสูตรอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นหลักสูตรช่างฝีมือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหลังมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนากำลังคนให้มีความชำนาญเฉพาะด้าน มีคุณธรรม บุคลิกภาพ และเจตคติที่เหมาะสมออกไป ประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อีกทั้งยังเป็นหลักสูตรที่สนับสนุนการประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และเปิดโอกาสให้สถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

3.1.3 หลักเกณฑ์ของหลักสูตรอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีซึ่งดำเนินการอยู่ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา เป็นหลักสูตรเดียวกันกับหลักสูตรซึ่งสถานศึกษาจัดสอนในระบบปกติอยู่แล้วในปัจจุบัน คือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ดังนั้นการจัดการอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคีต้องยึดหลักสูตรที่เปิดสอนในปัจจุบันเป็นแม่บทปรับเปลี่ยนแต่วิธีดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการที่ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียน ต้องฝึกในสถานที่ คือสถานประกอบการ และสถานศึกษา หลักสูตรที่สถานศึกษาใช้ในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในปัจจุบันส่วนใหญ่ คือหลักสูตร ปวช. ซึ่งปัจจุบันได้ปรับปรุงเป็นหลักสูตรประกาศนียบัตร พุทธศักราช 2545 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้เลือกเรียนอย่างกว้างขวาง เพื่อเน้นความชำนาญเฉพาะด้าน และเลือกวิธีเรียนตามศักยภาพและโอกาสของผู้เรียน สามารถถ่ายโอนผลการเรียนสะสม ผลการเรียนรู้เทียบความรู้และประสบการณ์จากวิทยากรสถานประกอบการ และสถานประกอบการอาชีพอิสระได้นอกจากนั้นหลักสูตรยังเปิดโอกาสให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนได้หลายวิธี กรมอาชีวศึกษาได้จัดการศึกษาระบบทวิภาคี โดยความร่วมมือของสถานประกอบการ วิธีการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคีใช้มาตั้งแต่ พ.ศ.2534 และมีประสิทธิภาพทำให้ผู้รับการศึกษาสามารถทำงานในสายงานเฉพาะด้านอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้จบการศึกษาไม่ต้องเสียเวลาฝึกหัดงานเพิ่มเติมอีกด้วย

3.2 นโยบายกรมอาชีวศึกษาในการปฏิรูปการศึกษาของการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2546

กรมอาชีวศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการเร่งรัดและพัฒนาการอาชีวศึกษาเพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบงาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา ดังนั้นจึงต้องจัดงบประมาณให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นการมุ่งเน้นการสร้างคุณภาพ และมาตรฐานของการอาชีวศึกษา และการพัฒนาระบบบริหารจัดการ การบริหารบุคลากร สื่อการเรียน การสอน วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างโดยกำหนดจุดเน้นในการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 ดังนี้¹

1. เร่งเสริมสร้างขีดความสามารถของสถานศึกษาในการบริหารจัดการโดยการรวมกลุ่มสถานศึกษาเป็นสถาบันการอาชีวศึกษา เพื่อผนึกกำลังในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การเกื้อกูลความเชี่ยวชาญ และความร่วมมือทางด้านวิชาการเพื่อสร้างมาตรฐานการอาชีวศึกษา

2. พัฒนาระบบความร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดอาชีวศึกษาให้เข้มแข็ง รวมทั้งการขยายอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้กว้างขวางครอบคลุมสาขาวิชาชีพและระดับการศึกษาต่าง ๆ ตามความต้องการของสถานประกอบการ

3. เร่งรัดพัฒนาผู้บริหารและอาจารย์ทั้งด้านการฝึกอบรม การศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งการสร้างประสบการณ์ในงานอาชีพแก่อาจารย์วิชาชีพเพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในแต่ละอาชีพ และเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการปฏิรูปการอาชีวศึกษาตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

4. เร่งรัดจัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เครื่องมือ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์การศึกษา และสิ่งก่อสร้างในส่วนที่ขาดแคลนและทดแทนส่วนที่ชำรุดเพื่อให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. สนับสนุนส่งเสริมการวิเคราะห์ วิจัย การติดตามและประเมินผลรวมทั้งการศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อเร่งพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระ เช่น การประมง อัญมณี การท่องเที่ยว และการโรงแรม เป็นต้น

6. เร่งสนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษามีธุรกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้นักศึกษาได้ปฏิบัติงานจริงในสาขาวิชาชีพที่ศึกษาและเสริมสร้างรายได้ระหว่างเรียน รวมทั้งการสร้างรายได้ให้สถานศึกษาเพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษา

¹แหล่งเดิม. หน้า 34.

7. จัดหาสื่อการเรียนการสอน เครื่องมือ และอุปกรณ์ทางด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ และภาษาอังกฤษให้เพียงพอกับความจำเป็นของสถานศึกษา
8. แสวงหาความร่วมมือกับต่างประเทศ เพื่อพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษา ทั้งด้านการพัฒนาบุคลากร การจัดหาครุภัณฑ์และการถ่ายทอดวิทยาการและเทคโนโลยี
9. เร่งรัดพัฒนาระบบการจ้างครูจ้างสอนที่มีประสิทธิภาพให้มีความต่อเนื่องมั่นคงและเป็นธรรมเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูจ้างสอน อันจะส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน
10. การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งภาคเอกชน และชุมชน เพื่อประสาน ส่งเสริม และให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามเทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยเฉพาะเทคโนโลยีสำหรับการใช้ปัจจัยการผลิตในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพแลเทคโนโลยีสำหรับการเพิ่มค่าผลผลิต

3.3 การปรับปรุงโครงสร้างของกรมอาชีวศึกษา

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ตามความในมาตรา 8 และมาตรา 11 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวง โดยเปลี่ยนชื่อกรมอาชีวศึกษาเป็นสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และได้แบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ไว้ดังนี้ คือ สำนักอำนวยการ สำนักความร่วมมือ สำนักติดตามและประเมินผล สำนักนโยบายและแผนการอาชีวศึกษา สำนักสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักวิจัยและพัฒนาการอาชีวศึกษา ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่ดังนี้

3.3.1 สำนักอำนวยการ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการเกี่ยวกับงานช่วยอำนวยการและงานเลขานุการของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา งานเลขานุการของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประธานราชการ ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป กิจกรรมพิเศษ การประชาสัมพันธ์และงานเผยแพร่การอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ และงานอื่นใดที่มีได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการใดในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. พัฒนาระบบงานและการบริหารงานบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

3. ดำเนินการเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี การพัสดุ งานอาคารสถานที่ งบประมาณ และสินทรัพย์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กำหนดและตรวจสอบมาตรฐานอาคารงาน ออกแบบและก่อสร้าง รวมทั้งการประสานและส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษา

4. ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมวินัยและระบบคุณธรรม กฎหมาย นิติกรรมและสัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่ง อาญา งานคดีปกครอง และงานคดีอื่นที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

3.3.2 สำนักความร่วมมือ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ

1. พัฒนาระบบ รูปแบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับความร่วมมือกับภาคเอกชน ในการจัดการอาชีวศึกษา รวมทั้งติดตามและประเมินผล

2. ส่งเสริมและสนับสนุนเอกชนและสถานประกอบการให้จัดการอาชีวศึกษาให้ สอดคล้องกับหลักสูตรและมาตรฐานการอาชีวศึกษา รวมทั้งการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

3. ส่งเสริมและพัฒนาระบบการสนับสนุนทรัพยากร และการจัดให้มีกองทุนอาชีวศึกษา

4. ส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาองค์กรวิชาชีพ กลุ่มอาชีพ และสมาคมอาชีพ

5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือ ได้รับมอบหมาย

3.3.3 สำนักติดตามและประเมินผล มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ

1. ดำเนินการเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษาในภาพรวมของประเทศ

2. ส่งเสริมและประสานงานการติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษาร่วมกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการบริหารและการจัดการอาชีวศึกษา

4. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ ได้รับมอบหมาย

3.3.4 สำนักนโยบายและแผนการอาชีวศึกษา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ

1. จัดทำข้อเสนอนโยบาย แผนยุทธศาสตร์การอาชีวศึกษา และเป้าหมายการผลิต และพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา

2. จัดทำข้อเสนอแนะหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ เพื่อการอาชีวศึกษา รวมทั้งการติดตามและประเมินผล

3. พัฒนาระบบข้อมูลเครือข่ายสารสนเทศ และส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมาใช้ในการบริหารจัดการอาชีวศึกษา

4. ดำเนินการเกี่ยวกับวิเทศสัมพันธ์ การประสานนโยบายและความร่วมมือทางการ อาชีวศึกษา

5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ ได้รับมอบหมาย

3.3.5 สำนักสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ

1. จัดทำและประเมินมาตรฐานครูและบุคลากรทางการอาชีวศึกษา พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอแผนการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการอาชีวศึกษา

2. ติดตามและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา

3. ดำเนินการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการฝึกอบรมและพัฒนาครู บุคลากรอาชีวศึกษา และครูฝึกในสถานประกอบการด้านอาชีพ

4. วิจัยและพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ ผลิตและบริการเครื่องจักรและเทคโนโลยี พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มสมรรถนะของครู

5. สร้างและพัฒนารูปแบบการฝึกสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษา และสร้างเครือข่ายฝึกอบรมวิชาชีพ ครูและบุคลากรทางการอาชีวศึกษา

6. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ ได้รับมอบหมาย

3.3.6 สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้คือ

1. วิจัยและพัฒนามาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการอาชีวศึกษาทุกระดับ

2. วิจัยและพัฒนามาตรฐานสื่อต้นแบบและนวัตกรรมอาชีวศึกษา

3. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาระบบมาตรฐาน การแนะแนวการอาชีวศึกษา และอาชีพการกำหนดคุณวุฒิวิชาชีพ มาตรฐานวิชาชีพ การเปรียบเทียบประสบการณ์และการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพ

4. พัฒนาระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพในสถาบันการอาชีวศึกษา สถานศึกษารวมทั้งระบบการเรียนรู้ที่บูรณาการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการกีฬากับการอาชีวศึกษา

5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

3.3.7 สำนักวิจัยและพัฒนาการอาชีวศึกษา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษาเพื่อประกอบการเสนอแนะนโยบาย แผนงาน โครงการ ความต้องการกำลังคนด้านอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ

2. วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเรียนการสอน และการบริหารจัดการอาชีวศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งติดตามประเมินผล

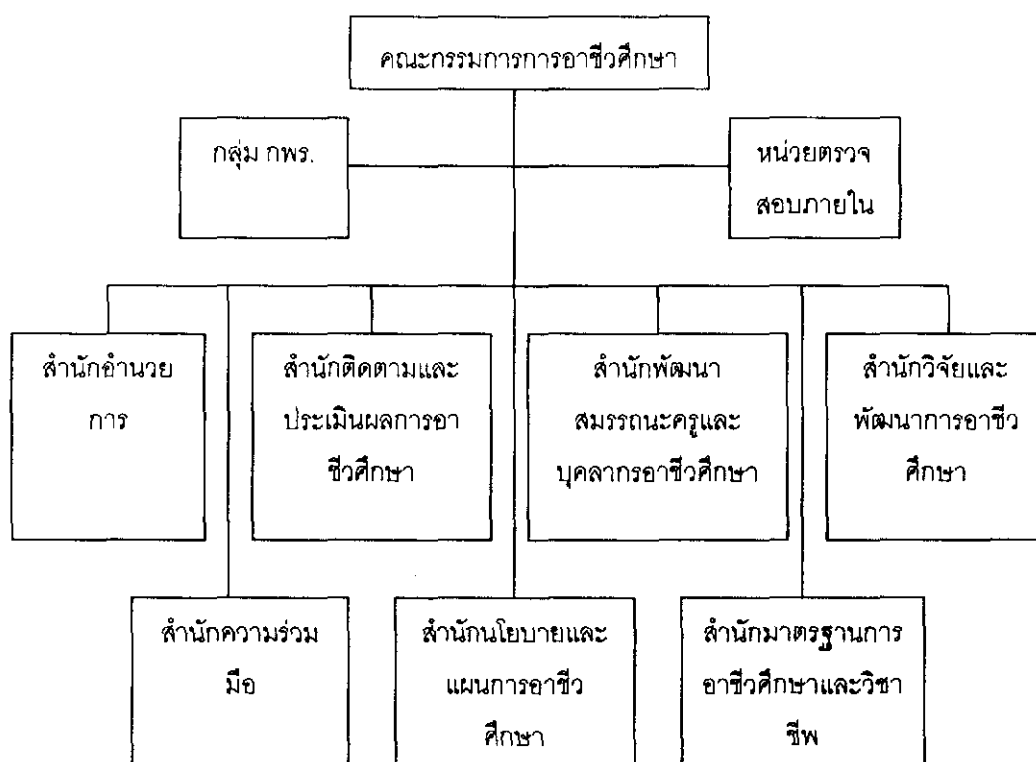
3. ส่งเสริม ผลิต พัฒนา และเผยแพร่นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ทางการอาชีวศึกษาและวิชาชีพเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีการอาชีวศึกษาและคุณภาพของนักเรียน นักศึกษา

4. รวบรวมการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดทำสารสนเทศงานการวิจัยอาชีวศึกษา

5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

โดยกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีภารกิจเกี่ยวกับการจัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพ โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนามาตรฐานและหลักสูตรการอาชีวศึกษาทุกระดับ
2. ดำเนินการและประสานงานเกี่ยวกับมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ
3. กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการจัดงบประมาณและสนับสนุนทรัพยากร
4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการอาชีวศึกษา
5. ส่งเสริมประสานงานการจัดการอาชีวศึกษาของรัฐและเอกชน รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และรูปแบบความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นและสถานประกอบการ
6. ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการจัดการอาชีวศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน
7. จัดระบบ ส่งเสริม และประสานงานเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศและการจำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ
8. ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและดำเนินการตามที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษามอบหมาย
9. ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาหรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ภาพประกอบ 1 แสดงโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการของสำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ที่มา: ที่มา/อำนาจหน้าที่. (2547,กรกฎาคม). *ข่าวสำนักความร่วมมือ (สม.)*. 1(1): 5.

ผลของการพัฒนาอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7-8 (พ.ศ.2535-2544) ปรากฏว่า แม้ผลของการพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 5-6 (พ.ศ.2525-2534) จะประสบผลสำเร็จด้วยดีระดับหนึ่งคือนักเรียน-นักศึกษามีงานทำในอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังประสบปัญหาอีกหลายประการ อาทิเช่นปัญหาการขาดแคลนครู-อาจารย์บางสาขาวิชา และปัญหารัฐบาลไม่มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างกรมอาชีวศึกษากับภาคเอกชน เป็นต้น ดังนั้นในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) กรมอาชีวศึกษาได้มีการดำเนินการติดต่อสถานประกอบการเพื่อให้ร่วมโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี รวมทั้งมีการคัดเลือกสถานประกอบการ จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับสถานประกอบการ พร้อมกันนั้นยังให้สถานประกอบการเข้าร่วมในการรับนักเรียน-นักศึกษา กับสถานศึกษาอีกด้วย มีการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานประกอบการ มีการจัดหน่วยงานทวิภาคีในกรมอาชีวศึกษาเพื่อประสานงานระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ และขยายการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษาทั่วทุกจังหวัดของประเทศ แต่ก็ยังมีปัญหาอุปสรรคคือ

จำนวนนักเรียน-นักศึกษาที่ผลิตได้ไม่เพียงพอและตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้นในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) กรมอาชีวศึกษาจึงขยายขอบเขตการศึกษาระบบทวิภาคีออกไปถึง 4 หลักสูตร คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค(ปวท.) และหลักสูตรปริญญาตรีทวิภาคีซึ่งเปิดสอนถึง 6 สาขาวิชา ประกอบกับกระทรวงศึกษาได้ปรับปรุงการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุให้การอาชีวศึกษาต้องจัดโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ จึงทำให้มีการปรับปรุงโครงสร้างของกรมอาชีวศึกษาเสียใหม่ พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อกรมอาชีวศึกษาเป็นสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเพื่อรองรับการดำเนินงานในอนาคตต่อไป

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาวิชาชีพของคนไทยมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่ไม่ได้มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการปฏิรูปการศึกษาของไทยโดยนำระบบโรงเรียนซึ่งได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกมาใช้ ในส่วนของการอาชีวศึกษานั้น พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ได้เสนอให้มีการก่อตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพที่เรียกว่า "ศิลปศาสตร์สถานศึกษา" เมื่อ พ.ศ.2441 แต่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรเนื่องจากการศึกษาในขณะนั้นมุ่งที่จะสอนให้คนอ่านออกเขียนได้เพื่อตอบสนองการเข้ารับราชการก่อน พอถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ต้องการเปลี่ยนค่านิยมของประชาชนที่มุ่งจะเข้ารับราชการเสียใหม่ เพื่อให้ประชาชนหันไปศึกษาด้านวิชาชีพมากขึ้นด้วยการชี้แจงให้ประชาชนได้เห็นว่าการศึกษาด้านวิชาชีพก็มีเกียรติเท่าเทียมกับการเข้ารับราชการ ดังนั้นจึงทรงดำริให้เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการสมัยนั้น จัดสอนวิชาด้านหัตถกรรมเพิ่มขึ้นในกรุงเทพ และต่างจังหวัดรวม 24 โรงเรียน โดยได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ โรงเรียนสามัญศึกษาซึ่งสอนด้านวิชาการ และวิสามัญศึกษาที่สอนด้านวิชาชีพ

ต่อมาใน พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้ประกาศแผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2475 ขึ้นโดยกำหนดให้มีประถมศึกษา 4 ปี และมัธยมศึกษา 4 ปี และกำหนดให้มีหลักสูตรวิชาชีพพ่วงรับทุกช่วง ในปีเดียวกันนี้ รัฐบาลได้ตั้งกรมวิสามัญขึ้นให้มีหน้าที่จัดการศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีหน่วยงานที่จัดการศึกษาวิชาชีพโดยตรง เมื่อรัฐบาลได้จัดทำแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษครั้งใหญ่ คือมีการศึกษาภาคบังคับ และมีการแบ่งมัธยมออกเป็น 2 สาย คือ สายสามัญศึกษา และสายอาชีวศึกษา และในพ.ศ.2481 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งกรมขึ้น 2 กรม คือ กรมสามัญ ทำหน้าที่จัดการศึกษาสายสามัญ และกรมวิชาการ ทำหน้าที่จัดการศึกษาสายอาชีพ ต่อมากรมวิชาการได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมอาชีวศึกษาใน พ.ศ.2484

ใน พ.ศ. 2503 รัฐบาลได้ปรับปรุงแผนการศึกษาชาติใหม่โดยมีนโยบายสนับสนุนการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2503 มุ่งเน้นการผลิตแรงงานเพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรม ที่ยังขาดแรงงานระดับกลางหรือช่างฝีมือ ทำให้กรมอาชีวศึกษาต้องเปิดโรงเรียนการช่างเพิ่มขึ้นอีก ดังนั้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) กรมอาชีวศึกษาได้ก่อตั้งโรงเรียนฝึกฝนอาชีพขึ้น จนภายหลังกรมอาชีวศึกษาได้พบปัญหาการผลิตแรงงานไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน เนื่องจากขาดข้อมูลทางด้านการตลาดแรงงานจนทำให้เกิดภาวะว่าง

งานขึ้น ดังนั้นในช่วงแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) กรมอาชีวศึกษาจึงได้ปรับปรุงหลักสูตรเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน ด้วยการเปิดสาขาวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การอาชีวศึกษาของไทยเริ่มมีปัญหาเมื่อนักเรียน นักศึกษาที่สำเร็จออกมาไม่สามารถทำงานในสถานประกอบการได้ทันที เนื่องจากขาดประสบการณ์ตรงในการฝึกงาน เพราะการศึกษาในขณะนั้น นักเรียน นักศึกษาต้องเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติภายในสถานศึกษาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ใน พ.ศ.2527 ซึ่งเป็นปีที่การอาชีวศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เนื่องจากคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้นำอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงานมาใช้ โดยทดลองที่วิทยาลัยเทคนิคท่าหลวงซิเมนต์ไทยอนุสรณ์เป็นแห่งแรก ในสาขาช่างซ่อมบำรุง จากความช่วยเหลือของรัฐบาลเยอรมัน การศึกษาอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงานเป็นการศึกษาที่นักเรียนนักศึกษาได้เรียนภาคทฤษฎีที่สถานศึกษาและฝึกปฏิบัติที่สถานประกอบการโดยตรง ในการทดลองครั้งนี้ประสบผลสำเร็จอย่างดี ดังนั้นในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) กรมอาชีวศึกษาได้ขยายการศึกษาระบบนี้ออกไป โดยจัดทำหลักสูตรขึ้นรองรับเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนสาขาต่างๆ ในระดับกลางและระดับสูงให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้ง 5 ประเภทวิชา คือ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม คหกรรม และศิลปกรรม เพื่อเปิดรับนักเรียน/นักศึกษาทั้งในระดับ ปวช. ปวส.และปวท.รวมทั้งสร้างระบบความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคเอกชน คือการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ(กรอ.พอ.) ในการผลิตกำลังคนทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ผลการปรับปรุงครั้งนี้ปรากฏว่าการได้งานทำของนักเรียนนักศึกษามีแนวโน้มสูงขึ้น และจากผลการดำเนินงานในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 นี้เอง กรมอาชีวศึกษาจึงได้จัดทำแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ.2535- 2539) เพื่อขยายผลการดำเนินงานต่อ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ (สนองตอบแรงงานสำหรับสาขาวิชาชีพที่ขาดแคลนทั้งในด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและการบริการ) ให้มีความรู้ตลอดจนทักษะที่สามารถประกอบอาชีพอิสระ และสามารถประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมที่แปลกใหม่ เน้นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ เพื่อผลทางด้านคุณภาพและประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้กรมอาชีวศึกษาจึงได้นำเอาระบบโรงเรียน-โรงงานพัฒนาต่อไปโดยเปลี่ยนชื่อใหม่ว่าระบบทวิภาคี ในพ.ศ.2535 ซึ่งเป็นรูปแบบที่ต้องการให้ภาคเอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะที่สามารถออกไปประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากการที่ผู้สำเร็จการศึกษา ใน พ.ศ.2539 อันเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ถึงร้อยละ 80 ของผู้สำเร็จการศึกษา ด้วยเหตุนี้ในแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) กรมอาชีวศึกษาจึงได้ขยายขอบเขตการศึกษาระบบทวิภาคีออกไปถึง 4 หลักสูตร

คือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพครูเทคนิค(ปวท.) และปริญญาตรีโทภาคี ซึ่งเปิดสอนถึง 6 สาขาวิชา คือ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาวิชาการค้าปลีก สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและธุรกิจท่องเที่ยว สาขาเมคคาทรอนิกส์ สาขาวิชาเทคโนโลยีคมนาคม และสาขาวิชาอัญมณี

ถึงแม้ว่าการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคเช่น ปัญหารัฐบาลไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องความร่วมมือระหว่างกรมอาชีวศึกษากับภาคเอกชน ปัญหาขาดข้อมูลความต้องการของตลาดแรงงาน ปัญหาด้านบุคลากรครู-อาจารย์ที่รับผิดชอบมีจำนวนน้อยเนื่องจากมีภาระด้านการสอนและการทำงานประจำมากอยู่แล้ว และปัญหาด้านหลักสูตรซึ่งสถานประกอบการบางแห่งไม่จัดสอนตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ เป็นต้น

ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการปรับปรุงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งระบุให้การอาชีวศึกษาต้องจัดการอาชีวศึกษาโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการโดยจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีในสถานศึกษา และภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งกำหนดไว้ว่า "การจัดการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง" ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงเห็นสมควรที่จะให้มีการปรับโครงสร้างกรมอาชีวศึกษาเสียใหม่เพื่อย้ายขอบข่ายงานให้กว้างขวางออกไป และเพื่อสนองตอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยเปลี่ยนชื่อจากกรมอาชีวศึกษาเป็นสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และแบ่งหน่วยงานออกเป็น 7 หน่วยงาน คือ สำนักอำนวยการ สำนักความร่วมมือ สำนักติดตามและประเมินผล สำนักนโยบายและแผน สำนักมาตรฐานอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักวิจัยและการพัฒนาการอาชีวศึกษา และสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา และปัจจุบันกำลังดำเนินการร่างพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาเพื่อรองรับการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2534). *หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพช่วงชัฏานาญงานระบบโรงเรียน-
โรงงาน พุทธศักราช 2534*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ
- คณะกรรมการการอาชีวศึกษา,สำนักงาน. (2546). *แผนยุทธศาสตร์การอาชีวศึกษา(พ.ศ.2547-
2549)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ธนู แสงวงศ์ดี,และ ชูใจ ศรีรัตน์. (2517). *รวมบทความอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: วิทยาการ
- ธีรวัฒน์ บุญเพ็ง. (2543). *คู่มือการพัฒนาการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี*. กรุงเทพฯ
: กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,สำนักงาน. (2539). *รายงานผลการสัมมนายุทธศาสตร์การปฏิรูปการ
ศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ
- พงศ์อินทร์ ศุขขจร. (2537). *ประวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2542). *เมื่อเริ่มปฏิรูปการศึกษาสมัยรัชกาลที่ 5- รัชกาลที่ 7*. กรุงเทพฯ: 2020
เวลด์มีเดีย.
- มาลี ทักษะกรวงศ์. (2546). *การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับการปฏิรูปการ
อาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา
- เลขาธิการสภาการศึกษา,สำนักงาน. (2547). *สรุปผลการประชุมระดมความคิดเรื่องยุทธศาสตร์
การผลิตและพัฒนากำลังคน ด้านอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษา
ธิการ.
- วิทยาลัยอาชีวศึกษา,ทอง (2541). *สรุปผลการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีประจำ
ปีการศึกษา 2540*. กรุงเทพฯ: กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา.
- วิทยาลัยอาชีวศึกษา,ทอง. (2544). *สรุปผลการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ภาค
เรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2543*. กรุงเทพฯ: กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2540). *การปรับตัวของไทยและจีนในสมัยจักรวรรดินิยมใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: ดันอ้อแกรมมี
- (2547). *การปฏิรูปการศึกษาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*.
กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- อาชีวศึกษา,กรม. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาอาชีวศึกษา ระยะที่ 4 (พ.ศ.2520-2524)*. กรุงเทพฯ: กรม
อาชีวศึกษา.

- อาชีวศึกษา,กรม. (ม.ป.ป.) แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539). กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.
- (ม.ป.ป.) แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ.2515-2519). ตอนที่ 1-2. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.
- (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539). กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.
- (2527). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาในช่วงปลายแผนฯ 5 (พ.ศ.2527-2529). กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.
- (2528). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ.2530-2534). กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.
- (2533). การประชุมผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา ประจำปี 2533. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- (2533). ก้าวไปในแผนฯ 7 : กรมอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ: องค์การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ.
- (2534). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2535 กรมอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา
- (2534). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539). กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา
- (2534). รายงานประจำปี 2533 กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.
- (2536). รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534). การอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- (2541). แผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544).ของกรมอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา
- (2541). วิธีการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- (2544). การนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานโครงการความร่วมมือกับภาคเอกชนและการจัดการอาชีวศึกษาทวิภาคี. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.
- (2544). หนังสือที่ระลึก 60 ปี กรมอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.

- , (2545). *คู่มือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538*. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.
- , (2545). *รายงานการประเมินผลการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประจำปีงบประมาณ 2545*. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.
- อำนวย เกาตระกูล; และ จุล ทองเหลือง. (2533). *แนวคิด-หลักการ-แนวปฏิบัติเป้าหมาย 10 ประการ*. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์กรมอาชีวศึกษา.

วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

- เจริญศรี เจริญวัฒน์. (2526). *นโยบายเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาของไทย ระหว่าง พ.ศ.2475-2503*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.
- นริศ ประมวลสุข. (2544). *ปัญหาการฝึกงานของนักเรียนหลักสูตรอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (ธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- มาลี ทักษะกรวงศ์. (2541). *ความคิดเห็นของนักเรียนช่างอุตสาหกรรมที่มีต่อการเรียนการสอน อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในวิทยาลัยเทคนิค*. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วารุณี ไอลารมย์. (2524). *การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ.2411-2475*. วิทยานิพนธ์. อม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนัย ศรีกุลบุตร. (2544). *ความพึงพอใจของสถานประกอบการต่อการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประเภทช่างอุตสาหกรรม วิทยาลัยเทคนิคในเขตการศึกษา 10*. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. (การศึกษานอกระบบ). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- อุทัย ภูมิพัฒน์. (2536). *การอาชีวศึกษาในอนาคตของสถานศึกษาในสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

คณะกรรมการการอาชีวศึกษา, สำนักงาน. (2548). *ประวัติและการเปลี่ยนแปลงสำคัญ*. สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2548. จาก <http://www.vec.go.th>.

บทความและวารสาร

สำนักงานความร่วมมือ. (2547, กรกฎาคม). ที่มา/อำนาจหน้าที่. *ข่าวสำนักความร่วมมือ (สม.)*. 1(1) : 5-11.

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นายเกษม ไชยวงศ์
วัน เดือน ปีเกิด	21 มิถุนายน 2500
สถานที่เกิด	จังหวัดปราจีนบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	60/1 ซอยอารีย์สัมพันธ์ 4 ถนนพระราม 6 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กทม. 10400

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2518	มัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
พ.ศ.2522	ศศ.บ. (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
พ.ศ.2548	กศ.ม. (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร